provinciehuis Westerbrink 1, Assen
postadres Postbus 122, 9400 AC Assen

www.drenthe.nl
(0592) 36 55 55

provincie Drenthe

Aan:
de voorzitter en leden van
Provinciale Staten van Drenthe

Assen, 2 juni 2016
Ons kenmerk 22/3.3/2016002682
Behandeld door de heer E. Sie (0592) 36 51 48
Onderwerp: Programma Natuurlijk Platteland

Geachte voorzitter/leden,

Ons college heeft op 12 april 2016 het programma Natuurlijk Platteland vastgesteld. Dit is een omvangrijke ontwikkelopgave in het landelijk gebied. Op 13 april 2016 hebben wij hierover een Statenontmoeting georganiseerd. Met deze brief informeren wij u en bieden wij het Programma Natuurlijk Platteland aan.

Het Programma Natuurlijk Platteland komt voort uit afspraken die in 2013 met het Rijk zijn gemaakt. Alle provincies hebben een zogenaamd Natuurpact met het Rijk gesloten. Daarmee is de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het natuurbeleid bij de provincies komen te liggen. Met het programma Natuurlijk Platteland 2016-2021, met doorkijk naar 2027 (hierna te noemen 'het programma'), pakt de provincie Drenthe samen met partners de uitvoering van het natuurbeleid op.

Uitgangspunt bij de uitvoering van het programma is gebiedsgericht werken met integrale gebiedsprocessen, waarbij alle belanghebbenden worden betrokken. Het voorliggende programma is daarom opgesteld samen met alle betrokkenen: terreinbeherende organisaties (TBO's), LTO, waterschappen, particulieren (Drents Particulier Grondbezit) en gemeenten.
Door per gebied te kijken hoe natuurdoelen slim te verbinden zijn met vrijetijdseconomie, landbouw en leefbaarheid, gaan wij in Drenthe nog beter gebruikmaken van de kansen die de natuur ons biedt. Het programma is een van de collegeprioriteiten.

De provinciale dekking is reeds vastgelegd in programma 7, Dynamiek in leefomgeving, binnen de provinciale Meerjarenbegroting. Zoals gebruikelijk is, zal de dekking van derden, waaronder partners en EU, worden toegezegd bij nieuwe projecten.

Nieuwe projecten die voortkomen uit het programma Natuurlijk Platteland worden per definitie voorgelegd aan onze Staten. Via de reguliere Begrotingscyclus betrekken wij u bij de inhoudelijke en financiële voortgang van het programma.

Wij hebben het programma op 12 april 2016 vastgesteld en bieden u het hierbij ter kennisgeving aan. Voor vragen naar aanleiding van het programma kunt u terecht bij de heer E. Sie (e.sie@drenthe.nl).

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

voorzitter

Bijlagen:
- Programma 2015-2021 Met doorkijk naar 2027
- Programma per gebied 2015-2021 Met doorkijk naar 2027

mb/coll.

provincie Drenthe

Programma 2015-2021

Met doorkijk naar 2027

Natuurlijk* Platteland!

[Beleven Benutten Beschermen]

Programma
2015-2021
Met doorkijk naar 2027

Natuurlijk* Platteland!
[Beleven Benutten Beschermen]

Gedeputeerde Staten van Drenthe
12 april 2016

Colofon
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Fotografie: Marcel J. de Jong, behalve pagina 38/39, Hans Dekker
Tekst: Touché concept & copy
Cartografie: GIS/cartografie, provincie Drenthe
Grafische verzorging: Grafische Diensten, provincie Drenthe

PO15101401-Natuurlijk Platteland - programma 2015-2021

Inhoud

	Voorwoord	5
	Inleiding	6
1	**Beleven, benutten en beschermen versterken elkaar**	10
1.1	Op zoek naar koppelingen die passen bij een gebied	10
2	**Natuur biedt perspectief op vele fronten**	14
2.1	Groeiruimte voor landbouw	14
2.2	Natuur zorgt voor werkgelegenheid	14
2.3	De mooiste en grootste sportaccommodatie	15
2.4	Multifunctionele klimaatbuffer	16
2.5	Mooi woon- en werklandschap	16
2.6	Uniek decor voor kunst en cultuur	17
2.7	Geliefde bestemming voor fascinerende tijdreis	17
2.8	Impuls voor sociale samenhang	18
2.9	Samenspel tussen natuur en duurzaamheid	18
2.10	Ruimte voor experiment en wetenschap	19
3	**Een omvangrijke ontwikkelopgave**	22
3.1	Natuur Netwerk Nederland	22
3.2	Natura 2000	24
3.3	Kaderrichtlijn Water	24
3.4	Programmatische Aanpak Stikstof	24
3.5	Natuur buiten het Natuur Netwerk Nederland	25
4	**Hoe wordt het programma gerealiseerd**	28
4.1	Synergie is efficiënt en effectief	28
4.2	Rol van de provincie	28
4.3	Functiewijziging	28
4.4	Inrichting en beheer	29
4.5	Subsidies	29
	Bijlagen	
1	Raamovereenkomst	32
2	Juridische achtergrond	40
3	Achtergrond financieën	42
4	Achtergrond uitvoering	43

Voorwoord

Verbinden is vermenigvuldigen

Met trots presenteer ik u het programma Natuurlijk Platteland, waarin we uitvoering geven aan onze ambities op het platteland tot 2027. De komende jaren willen we als College een stevige impuls geven aan de economische ontwikkeling van onze provincie. Verbinding is daarbij het sleutelwoord. Verbinding van doelen op het gebied van bedrijvigheid, werkgelegenheid, bereikbaarheid, verduurzaming en biodiversiteit én verbinding van partners die belangrijk zijn om deze doelen te realiseren. Samen kunnen we meer dan alleen. Dat klinkt misschien als een open deur. Maar ik kan u verzekeren dat we die deur een stuk verder openzetten dan u van ons gewend was.

In dit programma ligt de focus op het platteland. Het domein van twee van de belangrijkste pijlers van de Drentse economie: landbouw en vrijetijdseconomie. Tegelijkertijd is dit de plek waar we nog veel werk hebben te verzetten op het gebied van natuur en water. Dankzij het Natuurpact met het Rijk in 2013 ligt de eindverantwoordelijkheid voor deze opgaven bij ons. Daar ben ik blij mee. Want nu kunnen doelen en functies zo met elkaar worden verbonden dat heel Drenthe er sterker van wordt: mkb'ers, boeren, inwoners, recreanten en toeristen, maar ook flora en fauna. Op het Drentse platteland staat niets op zichzelf. Belangen overlappen elkaar, dus moeten oplossingen dat ook doen.

Samen met maatschappelijke partners gaan we ervoor zorgen dat de Drentse natuur intensiever kan worden beleefd en benut. We maken er slimmer gebruik van, maar wel zo dat economie en ecologie in balans blijven. De Raamovereenkomst Plattelandsontwikkeling die wij begin 2015 hebben gesloten met gemeenten, waterschappen, landbouwsector en terreinbeheerders zie ik als de eerste steen in dit collectieve 'bouwproject'. Ook bedrijven, organisaties en burgers nodig ik van harte uit om mee te doen. Kom met goede ideeën en initiatieven. Door met elkaar rond de tafel te gaan en samen te tekenen en te rekenen, ontstaan de sterkste dwarsverbanden.

Bijzonder ingenomen ben ik met de landbouwsector die net als de andere gebiedspartners ook een prominente plek inneemt in de 31 gebiedsgerichte projecten in dit programma. Daarmee wordt recht gedaan aan het feit dat deze sector mededrager is van zowel de economie als het landschap. Met behulp van instrumenten als functiewijziging en kavelruil kunnen landbouw en natuur in één slag robuuster worden gemaakt. Over verbinding gesproken!

De kaders van het programma zijn helder. Nu komt het eropaan om krachten, belangen en ideeën te bundelen. Onze financiële middelen zijn beperkt, maar door ze creatiever in te zetten, spannen wij ons in om er meer uit te halen. Ik kijk uit naar de initiatieven die we samen ondernemen en die er stuk voor stuk toe zullen bijdragen dat Drenthe nóg mooier wordt.

Henk Jumelet,
Gedeputeerde provincie Drenthe

Inleiding

Gastvrije natuur

Jaarlijks komen miljoenen mensen genieten van natuur en landschap in Drenthe. Mede dankzij de bloeiende vrijetijdseconomie ontlenen veel Drenten daar direct of indirect hun inkomen aan. Natuur en landschap maken bovendien dat het in de provincie gezond leven en aangenaam wonen, werken en ondernemen is.

De Drentse natuur is iets om zuinig op te zijn. Dat is in het belang van plant, dier en mens. Het beleid van de provincie – verwoord in de Natuurvisie 2040 'Gastvrije natuur' – is er daarom op gericht om natuur, economie en maatschappij zodanig met elkaar verbinden dat de winst op al die fronten groter wordt.

Ruimte om te investeren

Natuur nodigt uit tot vernieuwende investeringen, gericht op beleven en benutten in brede zin. Er is ruimte voor sterke combinaties van natuurdoelen met ontwikkelingen op het gebied van recreatie en toerisme, wonen, zorg en welzijn, sport, cultuur, landbouw, duurzame energie en technologie. Dat biedt perspectief voor bedrijven en maatschappelijke organisaties in uiteenlopende sectoren, maar ook voor burgers.

Dynamisch proces

Het programma Natuurlijk Platteland nodigt uit tot slimme verbindingen van natuurdoelen met vrijetijdseconomie, landbouw en leefbaarheid. In alle haarvaten van economie en samenleving liggen kansen voor wederzijdse versterking: recreatie en toerisme, wonen, zorg en welzijn, sport, kunst en cultuur, onderwijs, werkgelegenheid, technologie, duurzaamheid, innovatie, ruimtelijke ordening. Omdat er telkens nieuwe kansen en mogelijkheden voor beleven en benutten zullen ontstaan, is Natuurlijk Platteland geen statisch, maar juist een buitengewoon dynamisch programma. Er zal altijd ruimte blijven voor vernieuwing en uitbreiding. Daar wordt actief beleid op gevoerd.

Nationale en Europese verplichtingen

De maatregelen die tot 2027 op het programma staan, vloeien voort uit het Natuurpact dat alle provincies in 2013 met het Rijk hebben gesloten. Het Natuur Netwerk Nederland (de natuurlijke ruggengraat van Nederland, voorheen aangeduid als Ecologische Hoofd Structuur) wordt afgerond zoals overeengekomen. Deze wettelijke taak is nauw verbonden met nationale en Europese verplichtingen in het kader van Natura 2000 (Europees beschermde natuurgebieden), de daaruit voortvloeiende Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en de Kaderrichtlijn Water (KRW).

Integraal en samen

De provincie Drenthe kan de opgaven niet alleen op haar schouders nemen. Bestaande en nieuwe partners zijn onmisbaar. Voor een vitaal platteland is ontwikkeling en samenwerking uiterst noodzakelijk. Voor de realisatie van de verschillende doelen blijft de integrale gebiedsbenadering van belang. Als partners in de groene ruimte hebben natuur, water en landbouw een gedeeld belang.

Dat is dan ook de kern van de Raamovereenkomst Plattelandsontwikkeling die is ondertekend door provincie, Drentse gemeenten, waterschappen, natuurorganisaties en landbouwsector. Daarnaast wordt een beroep gedaan op burgers, bedrijven, zorgsector en kennisinstellingen om actief mee te denken en mee te doen. De provincie brengt kennis, geld, capaciteit en instrumentarium in. Per gebied of opgave zullen die krachten worden gebundeld die nodig zijn voor een goed functionerende en beleefbare natuur die bijdraagt aan economische ontwikkeling.

Natuurlijk* Platteland!

[Beleven Benutten Beschermen]

1 Beleven, benutten en beschermen versterken elkaar

Waar eerder de nadruk lag op beschermen van natuur, werken we nu aan een combinatie van beleven benutten en beschermen,.
Toekomstige generaties zijn erbij gebaat dat we goed nadenken over alles wat voor hun belangrijk zal zijn. Of het nu gaat om gezondheid, leefbaarheid, duurzaamheid, werkgelegenheid of vrijetijdsbehoeften; alles hangt met elkaar samen en moet als zodanig worden benaderd.

Ook in financieel opzicht is het slim om krachten en doelen te bundelen. Bij veel opgaven kan werk met werk worden gemaakt. Maatregelen gericht op een natuurlijke waterhuishouding laten zich bijvoorbeeld goed combineren met uitbreiding of verbetering van recreatievoorzieningen. Bij onderhoud of aanleg van wegen kan tegelijkertijd worden voorzien in veilige oversteekmogelijkheden voor dieren. Daarnaast leert de praktijk dat de onderlinge betrokkenheid groter wordt zodra partijen vanuit hun eigen belang meedenken over het collectieve belang.

1.1 Op zoek naar koppelingen die passen bij een gebied

Het geheel is meer dan de som der delen. Daarom worden opgaven in Drenthe niet alleen op projectniveau, maar vooral op gebiedsniveau opgepakt. In samenspraak met alle betrokken partijen in een gebied wordt eerst een inventarisatie van mogelijke koppelingen gemaakt. Op deze manier kunnen pakketten van maatregelen beter worden afgestemd op gebiedseigen kwaliteiten, kansen, mogelijkheden en urgente vraagstukken. Prioriteiten zijn daardoor helderder. In het ene gebied domineert het landbouwbelang, in het andere valt er op sociaaleconomisch terrein vooral veel te doen. In het ene gebied is de waterhuishouding leidend, in het andere geniet natuur de grootste zorg. Op relevante onderdelen wordt eveneens naar koppelkansen met buurprovincies en Duitsland gezocht, bijvoorbeeld waar het om recreatieve routestructuren, natuurbeheer of watervraagstukken gaat.

Ontwikkelagenda Appelscha: afstemming binnen groter verband biedt meer mogelijkheden

Een eerste voorbeeld van een gebiedsgerichte aanpak 'nieuwe stijl' werd ingezet vanuit Nationaal Park Drents-Friese Wold: de Ontwikkelagenda Appelscha. De uitkomsten waren succesvol en werden zo breed gedragen, dat deze werkwijze ook bij andere gebiedsvraagstukken is gehanteerd. Natuurbehoud en economische ontwikkeling in en rond Appelscha stonden destijds op gespannen voet met elkaar. Om de impasse te doorbreken, hebben overheden en natuurorganisaties hun focus verbreed en samen een integrale visie opgesteld. In overleg met landbouw, recreatiesector en burgers in de streek is een pakket van elf maatregelen samengesteld. Zo is besloten om de opgave tot natuurontwikkeling niet uitsluitend langs de dorpsgrens, maar ook in het aangrenzende landbouwgebied Oude Willem te realiseren. Kampeerruimte in kwetsbare natuur werd opgekocht en de kampeermogelijkheden rond Appelscha werden beter verdeeld en zelfs wat uitgebreid. Alle maatregelen waren erop gericht om economische ontwikkeling extra lucht te geven, zonder aan natuurdoelen concessies te hoeven doen. Er is nu sprake van een evenwichtige ontwikkeling van natuur en recreatie, passend bij de aard en schaal van Appelscha. Afstemming binnen een groter verband heeft oplossingen mogelijk gemaakt die binnen de afzonderlijke maatregelen niet zouden zijn gevonden. Alle partijen hadden er vertrouwen in en voelden zich verantwoordelijk voor hun aandeel in de uitvoering. Dergelijke mooie effecten zijn sinds 2008 in meer Drentse gebieden behaald.

Voormalig oefenterrein in Nieuw-Balinge: unieke kans om meerdere belangen tegelijk te dienen

In 2005 verkocht het Ministerie van Defensie het munitiemagazijnencomplex in Nieuw-Balinge aan het toenmalige Ministerie van LNV. Doel was om het gebied om te vormen tot natuur, maar dan wel op budget-neutrale basis; de aankoop en de ontwikkelkosten moesten op de een of andere manier worden terugverdiend. Dat is gelukt door de wensen van dorpelingen en gemeente en beleidsdoelen van Rijk en provincie in de planontwikkeling met elkaar te verbinden. De wensen en doelen liepen zeer uiteen. De dorpelingen hadden belang bij nieuwe woningen, een melkveehouder wilde uitbreiden, maar kon dat niet vanwege de omringende natuur, Natuurmonumenten wilde aangrenzende natuurgebieden met elkaar verbinden en verschillende partijen hadden wensen voor herbestemming van het cultuurhistorisch waardevolle gebouwencomplex zelf. Door een gronddeal kon het melkveebedrijf worden verplaatst naar een locatie waar uitbreiding wel mogelijk was. De provincie benutte een mooie kans om de EHS-begrenzing aan te passen, waardoor de gewenste uitbreiding en versterking van het natuurnetwerk kon worden gerealiseerd. De gemeente maakte de inrichting van de opstallen op het complex voor nieuwe functies mogelijk. En in het kader van 'rood-voor-groen' werd een aantal kavels bestemd voor de bouw van duurzame woningen. Daarmee kon een substantieel deel van het hele plan worden gefinancierd. Door de natuuropgave op gebiedsniveau te benaderen, werd op basis van deugdelijke financiering en met draagvlak van alle betrokkenen een bijdrage geleverd aan agrarische structuurversterking, woningbouw, leefbaarheid, (cultuur)historie en recreatie.

1.2 Permanent geopend voor slimme verbindingen

Het programma Natuurlijk Platteland is niet in beton gegoten. Er vindt een jaarlijkse update plaats om beleven en benutten verder te kunnen ontwikkelen. Dat biedt ruimte voor kansen en inzichten die door de tijd ontstaan en nieuwe samenwerkingsverbanden die daar op aansluiten. Juist omdat Natuurlijk Platteland betrekking heeft op een breed scala aan thema's, springen de raakvlakken met andere beleidsterreinen al snel in het oog. Een gezamenlijke verkenning van programmatische verbindingsmogelijkheden kan daarom veel opleveren. Op het terrein van vrijetijdseconomie valt bijvoorbeeld te denken aan het in samenhang oppakken van de vermarkting van erfgoed, het programma 'Op Fietse' en het in de etalage zetten van gebieden met een groot recreatief potentieel. Evenmin te onderschatten, zijn de kansen die Natuurlijk Platteland biedt voor innovatie in het Drentse bedrijfsleven. Denk bijvoorbeeld aan de toepassing van biobased materiaal bij de aanleg van fietspaden. Ook stappen richting een circulaire economie zijn sneller te maken op basis van wisselwerking met de ambities van Natuurlijk Platteland. Dergelijke verbindingen bieden vervolgens weer perspectief voor de werkgelegenheid en de onderwijssector in de provincie. Een sterk Natuurlijk Platteland kan niet zonder een goed opgeleide beroepsbevolking.

2 Natuur biedt perspectief op vele fronten

Als de Drentse natuur één ding niet is, dan is het eenkennig. Zij gaat met gemak en genoegen meerdere relaties tegelijk aan. Hieronder worden allerlei voorbeelden gegeven van functies die zij in combinatie met haar kerntaak als herberg voor plant en dier vervult.

2.1 Groeiruimte voor landbouw

Landbouw is een belangrijke drager van de Drentse economie. Bedrijven in deze sector hebben ruimte nodig om zich te kunnen ontwikkelen en om te kunnen uitbreiden. Natuur- en landbouwbelangen kunnen sterk van elkaar verschillen, maar kunnen elkaar ook versterken. Waar agrarische gronden nodig zijn om natuurdoelen te realiseren, wordt deze functiewijziging vaak aangegrepen om tegelijkertijd de lokale of regionale landbouwstructuur te verbeteren. Op basis van bijvoorbeeld kavelruil of bedrijfsverplaatsing kan de ondernemer zijn/haar bedrijfsactiviteiten voortzetten op kavels met betere grond, dichterbij huis en/of minder belemmeringen voor uitbreiding. Zo ontstaat een win-winsituatie voor natuur en economie. Daarnaast biedt natuur kansen voor verbreding van werk in de landbouw, bijvoorbeeld in beheer en onderhoud.

Natuur als motor van landbouwstructuurverbetering in Hunzedal

In het Hunzedal is de afgelopen jaren veel nieuwe natuur gerealiseerd. Opdracht bij alle deelprojecten was (en is nog steeds) om in de voorbereiding en planontwikkeling te zoeken naar mogelijkheden om de landbouwstructuur in het gebied te verbeteren. Voor de coördinatie daarvan werd de kavelruiladviescommissie Hunze in het leven geroepen. Inmiddels zijn tientallen boeren via kavelruil aan een betere verkaveling geholpen. Daarnaast is een aantal bedrijven verplaatst. Het was een kwestie van geven en nemen, bijvoorbeeld ook waar het de waterhuishouding betrof. Op plekken waar een hoger waterpeil beter zou zijn voor natuurontwikkeling, maar waar een verderop gelegen landbouwgebied daar een nadelig effect van zou ondervinden, is gekozen voor aanpassing van de peilen. Dankzij de bereidheid van alle partijen om intensief samen te werken en over de grenzen van het eigenbelang heen te kijken, zijn zowel de natuur als de landbouwstructuur op winst gezet.

2.2 Natuur zorgt voor werkgelegenheid

Natuur is goed voor de werkgelegenheid in verschillende sectoren. In de vrijetijdssector alleen al waren in 2013 14.400 mensen werkzaam; dat is 6,6% van de totale werkgelegenheid in de provincie. Natuur en landschap zijn voor toeristen, recreanten en natuurlijk de Drenten zelf een belangrijke reden om hun vrije tijd in Drenthe door te brengen. Ook aan plattelandsondernemers biedt natuur ruimte voor verbreding van hun activiteiten. Zeker in het licht van de krimp op het platteland is dat een goede zaak. Een Vitaal Platteland is een van de speerpunten van de provincie Drenthe.

Vrijetijdseconomie belangrijk voor Drenthe

- 7,7 miljoen overnachtingen in Drenthe in 2014 (circa 10% door buitenlandse gasten).
- Buitenlandse verblijfsgasten gaven naar schatting 65 miljoen euro uit aan hun verblijf in Drenthe.
- Nederlanders kiezen voor een vakantie in Drenthe vanwege de natuur. Zij ondernemen vooral buiten-recreatieve activiteiten. In 2013 gaven zij circa 249 miljoen euro aan toeristische vakanties in Drenthe uit.
- Drenten en inwoners van de rest van Drenthe gaven in 2012/2013 in Drenthe in totaal 688 miljoen euro uit aan uitstapjes in Drenthe. Met name de buitenrecreatieve activiteiten zijn populair.

Bron: 'Vrijetijdseconomie Drenthe, feiten en cijfers'

Nieuwe natuur heeft aantrekkingskracht

Nieuwe natuur genereert hogere bezoekersaantallen. Zo vaart de lokale economie wel bij de hermeandering van de Hunze. Willem Dijkema van café 't Keerpunt in Spijkerboor is in de ruim tweeënhalve eeuw dat dit café bestaat, de eerste uitbater die ervan kan leven. Ook het bedrijf Breeland Recreatie weet in het nieuwe natuur-gebied met een keur aan outdooractiviteiten veel klanten te trekken.

2.3 De mooiste en grootste sportaccommodatie

Drenthe is dé vijfsterren-fietsprovincie van Nederland. Ook voor andere vormen van dynamisch toerisme zijn de mogelijkheden hier nog lang niet uitgeput. Sport is een van de mooiste vormen van duurzaam economisch gebruik van natuur en landschap. Er wordt de komende jaren volop geïnvesteerd in verbetering en uitbreiding van routestructuren voor fietsers, wandelaars, ruiters en watersporters. Dat biedt nieuwe kansen voor ondernemers om daarop aan te haken. De kernkwaliteiten van specifieke gebieden zijn leidend bij de accenten die worden gelegd. Zo ontstaat er een gevarieerd aanbod van vrijetijdslandschappen; voor elk wat wils.

Sporter en natuur hebben belang bij elkaar

Dat de sportieve recreant en natuur beter van elkaar kunnen worden, illustreert een initiatief van RUN Forest RUN. Deze organisator van trailrun-evenementen voert het Sport4Nature-label, wat betekent dat een vast deel van de inschrijfgelden wordt afgedragen aan concrete natuurprojecten in de gebieden waar de evenementen plaatsvinden. Deze vorm van crowdfunding leverde onder andere al geld op voor de schaapskooi op het Holtingerveld en voor gereedschap voor de vrijwilligers van Staatsbosbeheer in het Drents-Friese Wold.

2.4 Multifunctionele klimaatbuffer

De klimaatverandering is van invloed op de kwaliteit en kwantiteit van grond- en oppervlaktewater. Extreme regenval en langdurig natte periodes, afgewisseld door extreem warme en droge periodes kunnen voor grote problemen zorgen voor de landbouw, de drinkwatervoorziening en de natuur. Om wateroverlast tegen te gaan en om bij droogte over voldoende schoon, zoet water te kunnen beschikken, wordt water vastgehouden en geborgen. Dat gebeurt in het Natuur Netwerk Nederland en in de Drentse beekdalen. Zo bieden de natuur en de beekdalen een prachtige oplossing om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen en om allerlei functies zo zelfvoorzienend mogelijk te houden. De provincie Drenthe draagt hierin een extra grote verantwoordelijkheid. Alle Drentse watersystemen vinden namelijk hun oorsprong in de provincie zelf en monden uiteindelijk in zee uit. Landbouw-, natuur- en drinkwaterbelangen in aangrenzende provincies, in het bijzonder Groningen, zijn dus ook een zorg voor Drenthe.

De veelzijdige Onlanden

Nadat Noord-Nederland in 1998 forse wateroverlast te verduren had gehad, bedachten de provincie Drenthe en het waterschap Noorderzijlvest samen een oplossing: een 1.700 hectare groot bergingsgebied tussen Groningen, Eelde en het Leekstermeer. In De Onlanden kunnen grote hoeveelheden water worden opgeslagen, waardoor de kans op overstromingen aanzienlijk is afgenomen. Natuurmonumenten, omliggende gemeenten, boeren en burgers zijn nauw bij de ontwikkeling betrokken. Daardoor is De Onlanden een prachtig natuurgebied met veel en ook bijzondere diersoorten geworden, met daarin ruimte voor recreatie.

2.5 Mooi woon- en werklandschap

Een goed vestigingsklimaat is gebaat bij een grote rijkdom aan natuur en landschap. Dorpen op het Drentse platteland zijn bijvoorbeeld ideaal voor niet-locatiegebonden, veelal kleinschalige bedrijvigheid. Drentse werkgevers hebben hun werknemers bovendien een prachtige woonomgeving te bieden. Drenthe scoort niet voor niets hoog in welzijn, geluk, geborgenheid en gezondheid. De provincie Drenthe zet daarom in op ruimte voor bijzondere woonmilieus in combinatie met ruimtelijke kwaliteit, de realisatie van water- en natuuropgaven en de versterking van het recreatieve netwerk.

Eigentijds landgoed als ecologische verbindingszone

Ter versterking van de ecologische verbindingszone tussen de grote boswachterijen van Grolloo en Gieten-Borger is het 25 hectare omvattende landgoed De Dodshoorn gerealiseerd. Alle terreinen, het hoofdgebouw en de bijgebouwen zijn vanuit één visie ontworpen. Dankzij de vormgeving en het materiaalgebruik wordt de bebouwing volledig in het landschap opgenomen. Het ontwerp sluit aan op het karakter van de grootschalige veldontginningen uit de tweede helft van de 19e eeuw. Door de toepassing van grote arealen nieuw bos afgewisseld met weilanden, schrale graslanden en ruigten is een geleidelijke overgang naar de aangrenzende agrarische gronden tot stand gebracht. Binnen het landgoed ligt een vrijwel dichtgeslibd veentje dat na geologisch onderzoek een gaaf bewaarde pingoruïne bleek te zijn. De Dodshoorn biedt faciliteiten voor ruiters, menners en paarden en er kan worden gelogeerd en vergaderd. Het landgoed is bovendien een erkende trouwlocatie binnen de gemeente Aa en Hunze.

2.6 Uniek decor voor kunst en cultuur

De drie Nationale Parken en de andere natuurgebieden die Drenthe rijk is, vormen een fantastisch decor voor kunst en cultuur. Natuur is inspirerend voor makers en bezoekers. De beleving is anders dan in een museum, theater- of concertzaal. Naast sport en recreatie zorgen kunst en cultuur voor verhoging van bezoekersaantallen. Met het oog op een breed besef van natuurwaarden en draagvlak voor de inspanningen die daarvoor nodig zijn, is het heel belangrijk dat veel mensen de natuur beleven en waarderen.

Hoe beleefbaar mag beschermde natuur zijn?

In de regelgeving voor Natura 2000-gebieden staat de bescherming van natuurwaarden centraal. Het zijn precies die waarden die maken dat deze gebieden zo'n hoge belevingswaarde hebben. Maar hoe ver mag of kan dat beleven eigenlijk gaan? In overleg is veel mogelijk. Natuurbeheerders in Drenthe denken graag met de organisatoren van evenementen mee. Voorstellen worden beoordeeld op effecten op flora en fauna, stilte en duisternis en grondwaterbescherming. Dat gebeurde bijvoorbeeld voor de voorstelling 'Roodkapje op het Balloërveld' door de PeerGrouP in 2015. Staatsbosbeheer en de theatermakers zijn samen op zoek gegaan naar de meest geschikte locatie. Er is geen gebruik gemaakt van licht- en geluidstechnieken en versterkte muziekinstrumenten en vooraf is gecontroleerd of in het voorstellingsgebied geen broedende vogels aanwezig waren. Er is een maximum gesteld aan het aantal bezoekers per voorstelling.

2.7 Geliefde bestemming voor fascinerende tijdreis

Natuur en landschap in Drenthe oefenen ook vanwege een andere kostbare schat aantrekkingskracht op bezoekers uit, namelijk de vele en soms unieke sporen uit het verleden. De hunebedden zijn daarvan wel het bekendste voorbeeld. Aan de IJstijden zijn bijzondere fenomenen te danken, zoals veentjes met zeldzame flora en fauna, pingoruïnes, stuwwallen, zandkoppen en reliëf. Uit het Geopark De Hondsrug, dat in samenspraak met UNESCO is ontwikkeld, blijkt maar hoe bijzonder de natuurlijke ontstaansgeschiedenis van Drenthe is. Het Holtingerveld is eveneens een schitterende opeenstapeling van tijdlagen. Uit een recenter verleden dateren de voor Drenthe typerende esdorpen en de landschappen van de Veenkoloniën en de Koloniën van Weldadigheid. Waar oude landschappen elders in Nederland soms verloren zijn gegaan, zijn ze in Drenthe nog zeer goed herkenbaar, beleefbaar en leesbaar. Dat is van onschatbaar belang voor recreatie en toerisme en voor het woongenot van de Drent.

Fietsen en wandelen langs IJstijdenpad

In 2013 is in de hoogveengebieden bij Emmen het 6 kilometer lange IJstijdenpad als onderdeel van Geopark de Hondsrug geopend. Het idee daartoe ontstond dankzij de vele zwerfkeien die bij de aanleg van de Veenvaart tevoorschijn kwamen. Daarmee is het IJstijdenpad een mooi voorbeeld van hoe werk met werk kan worden gemaakt. Langs de door keien en kunstwerken geflankeerde wandel- en fietsroute wordt het verhaal verteld van de sporen die de IJstijden in Drenthe hebben nagelaten. De Veenvaart is nadrukkelijk bedoeld als beleefkanaal. Uiteenlopende ondernemers in recreatie en toerisme hebben daar inmiddels enthousiast op aangehaakt.

Sprong over het Veen

Het fraaie, in de IJstijden ontstane reliëfverschil op de overgang tussen het Drentse veen en de Hondsrug is een van de redenen waarom ruiters en menners zo graag gebruik maken van de uitgebreide routestructuur 'Sprong over het Veen'. De routestructuur voert door het veenkoloniaal gebied tussen het Groningse Westerwolde en de Hondsrug en verschaft inkomsten aan diverse ruitersportgerelateerde bedrijvigheid.

2.8 Impuls voor sociale samenhang

Uit een onderzoek dat in 2013 is verricht in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken komt naar voren dat Nederlandse burgers graag zelf meer willen bijdragen aan natuur. Zij zien natuur als een belangrijke voorwaarde voor de kwaliteit van leven in hun directe leefomgeving. Daarnaast vindt tweederde van alle Nederlanders een goede omgang met de natuur van belang voor hun kinderen en kleinkinderen. Door met familie, buurt- of dorpsgenoten naar buiten te gaan en de handen uit de mouwen te steken, groeit de betrokkenheid bij elkaar en bij de natuur. Natuurorganisaties faciliteren dit van harte.

Samen aan de slag in de natuur

Landschapsbeheer Drenthe vraagt aan bewoners in gebieden welke natuur- en landschapselementen zij waardevol vinden. Vervolgens worden zij actief bij het beheer en onderhoud daarvan betrokken. Zo hebben inwoners van het landschap Broekhuizen bij Meppel samen met medewerkers van zorgboerderij Broeklander de singels en houtwallen opgeknapt. Een mooie combinatie van natuurbeleving, gezondheid en sociale doelen.

2.9 Samenspel tussen natuur en duurzaamheid

Duurzaamheid staat hoog genoteerd in Drenthe. Provincie en gemeenten werken er hard aan om energieneutraal te worden. De natuur heeft daar veel belang bij en kan daar bovendien aan bijdragen. Uit beheer van natuur en landschap komt bruikbare biomassa voort. Nieuwe energielandschappen op het gebied van zon, water en wind kunnen zo worden ingericht dat zij bijdragen aan de versterking van natuurdoelen. Verdere verduurzaming van de landbouw speelt in op de toenemende vraag naar biologische producten, bevordert het imago van de sector en is goed voor de natuur en de beken.

Drents bermmaaisel opgewerkt tot groengas

Het maaisel uit Drentse provinciale bermen wordt sinds het voorjaar van 2015 door middel van vergisting opgewerkt tot groengas. Dat levert jaarlijks naar schatting 150.000 m^3 brandstof voor het eigen wagenpark van de provincie op. Daarnaast wordt 10% van het maaisel aan Drentse ondernemers ter beschikking gesteld ten behoeve van andere innovatieve pilotprojecten. Dit hoogwaardige hergebruik van bermmaaisel is de uitkomst van het op duurzaamheid gerichte aanbestedingsbeleid van de provincie en draagt bij aan verdere vergroening van de bedrijfsvoering. Een Drentse biobased economy is een belangrijke stap dichterbij gekomen.

Schaapskuddes verrichten goed werk

De provincie Drenthe ondersteunt een tiental gescheperde schaapskuddes. Als levende grasmaaiers zorgen zij voor een duurzame manier van natuurbeheer. Dankzij de kruiden, grassen en bloemen die zij eten, verspreiden zij zaden via hun uitwerpselen. Hun vacht is een populair transportmiddel voor spinnen, insecten en slakken. Vlees van het hoogveenlam uit het Bargerveen is in trek bij exclusieve restaurants. Daarbij: Drenthe en schapen horen bij elkaar. Zij vormen mede de identiteit van de provincie en zijn daarmee belangrijk vanuit cultureel en recreatief-toeristisch perspectief.

2.10 Ruimte voor experiment en wetenschap

Op verschillende plekken in Drenthe biedt de natuur ruimte aan onderzoek en innovatieve experimenten. De provincie ondersteunt en faciliteert dit.

Onbelemmerd zicht op het heelal

Lofar, de grootste radiotelescoop ter wereld langs het Achterste Diep in het Hunzedal, is een goed voorbeeld van hoe wetenschappelijk instrumentarium en natuurontwikkeling elkaar versterken. De storingsvrije ruimte op het Dwingelderveld bieden al vele jaren optimale condities voor het instituut voor radio-astronomie Astron. Vanaf het collegejaar 2016-2017 brengt de Rijksuniversiteit Groningen hier zelfs grotendeels de Masteropleiding 'advanced instrumentation' onder.

3 Een omvangrijke ontwikkelopgave

De provincie staat voor een omvangrijke ontwikkelopgave in het landelijk gebied. In 2013 hebben het Rijk en de provincies het Natuurpact gesloten. Daarmee is de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van natuurbeleid en alle nationale en internationale verplichtingen die daarmee samenhangen bij de provincies komen te liggen. De uitvoering daarvan moet samen met terreinbeheerders, waterschappen, gemeenten en particulieren worden opgepakt.

De totale opgave heeft betrekking op de realisatie van nieuwe natuur en maatregelen in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), de Kaderrichtlijn Water (KRW) en Natura 2000. Een groot deel van de gestelde doelen moet in 2027 zijn behaald. Daar is dit programma op gericht. In de Natuurvisie 2040 'Gastvrije natuur' van de provincie Drenthe worden de wettelijke opgaven nadrukkelijk verbonden met beleven en benutten. In de Natuurvisie worden bovendien de ambities voor de jaren na 2027 geformuleerd, inclusief die voor belangrijke gebieden buiten de aangewezen natuurgebieden. Daarnaast is de provincie verantwoordelijk voor het soortenbeleid ten behoeve van flora en fauna. Hieronder worden de opgaven op een rij gezet.

3.1 Natuur Netwerk Nederland

Het Natuur Netwerk Nederland (NNN) werd tot 2013 aangeduid als Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De EHS was in 1990 het leven geroepen om verdere achteruitgang van de natuur een halt toe te roepen. In de loop van de 20e eeuw zijn veel planten- en diersoorten verdwenen of ernstig bedreigd geraakt. Biologische diversiteit – aangeduid als biodiversiteit – is van vitaal belang voor een gezonde economie, een bloeiende landbouwsector en de volksgezondheid. Het natuurnetwerk is te beschouwen als de natuurlijke ruggengraat van Nederland die ervoor zorgt dat biodiversiteit in stand wordt gehouden en vergroot. Voor biodiversiteit is het noodzakelijk dat planten en dieren goede leef- en voortplantingsomstandigheden hebben en dat zij zich daartoe ongestoord kunnen verspreiden; zo min mogelijk gehinderd door wegen, kanalen, spoorlijnen en schadelijke milieuomstandigheden.
In Drenthe bestaat het natuurnetwerk uit bossen, heidevelden, vennen, zandverstuivingen, hoogvenen, beekdalen, meren en laagveengebieden. In 2013 zijn de contouren ervan opnieuw gedefinieerd. Een deel van de EHS/het NNN is in de afgelopen jaren al gerealiseerd, in 2027 moet het helemaal zijn afgerond. Voor Drenthe betekent dit dat er nog 3.927 hectare (hoofdzakelijk) landbouwgrond moet worden omgevormd tot natuur en dat er 8.592 hectare nieuwe natuur moet worden ingericht.

Natuur die tegen een stootje kan: opgave tot 2027

De inspanningen zijn de komende dertien jaar gericht op het versterken van natuurgebieden, de aanleg van verbindingen daartussen en de verbetering van milieucondities. Daarbij wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande landschapsstructuren en beekdalen. De provincie streeft bij de afronding van het NNN naar sterke combinaties met recreatie, waterberging, landbouw, landschap, cultuurhistorie en aantrekkelijk wonen. Zo worden de mogelijkheden voor beleven en benutten vergroot en worden de gelden van de provincie, het Rijk, de Europese Unie en uitvoeringspartners zo efficiënt mogelijk besteed.

Natura 2000 in Drenthe

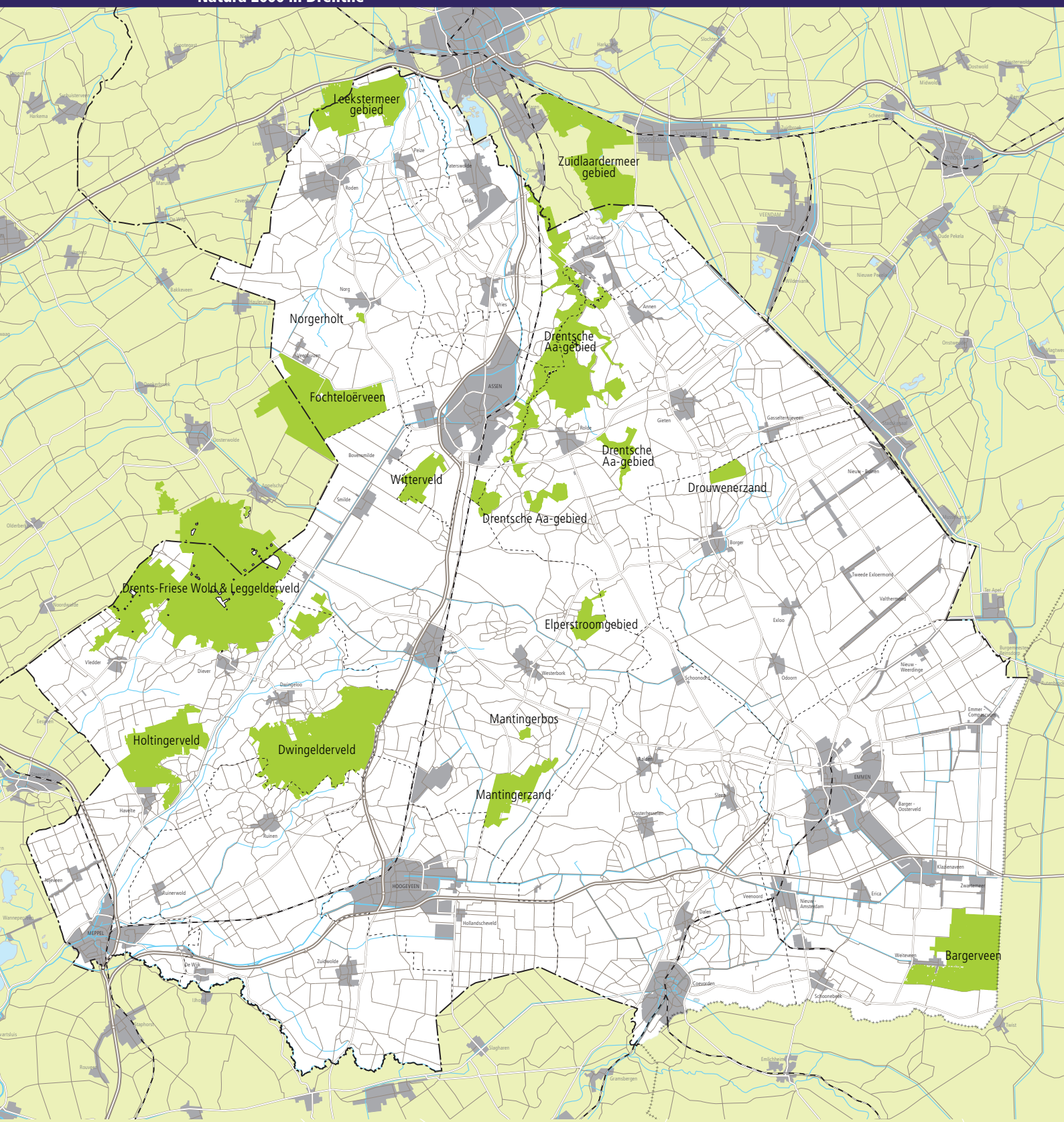

3.2 Natura 2000

Een groot deel van het Natuur Netwerk Nederland bestaat uit zogeheten Natura 2000-gebieden. Dat zijn gebieden waarin natuur, landschappen, planten en dieren voor heel Europa belangrijk en kenmerkend zijn. Zij vallen onder Europese regelgeving, gericht op bescherming van de waarden van de Europese natuur. De Kaderrichtlijn Water en de Programmatische Aanpak Stikstof die hieronder worden beschreven, zijn zorgvuldig op het Natura 2000-beleid afgestemd. Doel is dat alle maatregelen elkaar zoveel mogelijk versterken.

Drenthe telt 14 Natura 2000-gebieden. Stuk voor stuk 'kroonjuwelen' met elk hun eigen karakter en natuurwaarden. Samen nemen zij iets meer dan 8 procent van de provincie in beslag. Ter vergelijking: heel Nederland bestaat voor 13 procent uit Natura 2000 en heel Europa voor ruim 18 procent.

3.3 Kaderrichtlijn Water

Sinds eind 2000 is de Europese Kaderrichtlijn Water(KRW) van kracht. Het doel is om een goede kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater te behouden of te bereiken. Een goede waterhuishouding is erop ingericht om de risico's van wateroverlast en watertekort zoveel mogelijk te beperken. Zo'n systeem is klimaatbestendig. Ook is het van belang dat er altijd voldoende water beschikbaar is dat zonder al te forse ingrepen geschikt te maken is als drinkwater. Denk bijvoorbeeld aan het oppervlaktewater van de Drentsche Aa.

Drie andere grote belanghebbenden bij een goede waterkwaliteit en -kwantiteit zijn natuur, landbouw en recreatie. In de TOP-gebieden verdrogingstaat het grondwater zo laag dat de natuur daar schade van ondervindt. Planten en dieren, vooral vissen, hebben er belang bij dat beken goed doorstromen, dat de oevers van beken, meren en kanalen natuurlijk zijn ingericht en dat er voldoende water van goede kwaliteit is.

Landbouw

Waar het in natuurgebieden gunstig is om een natuurlijk waterpeil te hebben – hoog in de winter en laag in de zomer – vragen landbouwgebieden juist om een waterpeil dat niet te hoog, maar ook niet te laag is. In Drenthe is droogteschade op sommige plekken nog steeds een knelpunt. Op basis van goed bodembeheer en berging van water in natte periodes moeten de watervraagstukken in de landbouw worden opgelost. In gebieden waar natuur en landbouw elkaars directe buren zijn, is een goede afstemming van maatregelen extra belangrijk.

3.4 Programmatische Aanpak Stikstof

De Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) is voortgekomen uit het Natura 2000-beleid. Al jaren is er in Natura 2000-gebieden een overschot aan stikstof (ammoniak en stikstofoxiden). Dit is schadelijk voor de natuur, waardoor vergunningverlening voor economische activiteiten niet meer mogelijk is. Daarom heeft het Rijk het initiatief genomen om deze stikstofproblemen aan te pakken. In de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) werken overheden, ondernemers en natuurorganisaties samen om de stikstofuitstoot te verminderen en daarmee economische ontwikkelruimte te scheppen. Zo ontstaat er een mooi evenwicht tussen een gezonde economie en een veerkrachtige natuur.

Rijk, provincies en natuurorganisaties nemen maatregelen om de natuur te herstellen, door bijvoorbeeld stikstofrijke grondlagen te verwijderen. Agrarische ondernemers nemen maatregelen in hun bedrijfsvoering, zoals mest aanwenden met weinig stikstofverliezen en het gebruik van aangepast voer. Door deze combinatie van maatregelen ontstaat er ruimte voor nieuwe economische activiteiten. Het PAS-beleid van de provincie is medebepalend voor de beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden.

3.5 Natuur buiten het Natuur Netwerk Nederland

Voor behoud en vergroting van biodiversiteit is natuur buiten het NNN ook belangrijk. Immers, hier liggen de 'stapstenen' die planten en dieren nodig hebben om zich te kunnen verspreiden. Wanneer ook die kleinere verbindingen voor elkaar zijn, is sprake van een robuust natuursysteem: een systeem dat weinig gevoelig is voor verstoringen als gevolg van nieuwe ontwikkelingen, zoals de klimaatverandering.

De ambities van Drenthe reiken daarom verder dan alleen het NNN in de provincie. Het grotere Natuur Netwerk Drenthe omvat eveneens de droge verbindingen zoals houtsingels en bermen en natte verbindingen in de vorm van waterlopen, oevers en greppels. Juist deze voor Drenthe zo kenmerkende elementen zijn voor groot belang voor de biodiversiteit. In deze gebieden – waar landbouw, woonomgeving, bedrijventerrein, grondwaterbescherming en/of cultuurhistorisch landschap domineren – is een belangrijke rol weggelegd voor gemeenten, waterschappen, terreinbeherende organisaties en particuliere grondeigenaren. Daar wordt natuur onder andere beheerd op basis van agrarisch natuurbeheer.

Koppelkansen moeten uitkomst bieden

Omdat de provincie geen primaire middelen vanuit het Rijk beschikbaar heeft voor natuurversterking buiten het NNN, maar daar beleidsmatig wel veel belang aan hecht, wordt gezocht naar alternatieve mogelijkheden om ambities te realiseren. Kansen vloeien onder andere voort uit de verbinding van natuurdoelen met beleid en maatregelen op het gebied van ruimtelijke ordening, landschap, landbouw, water en sociaal-economische versterking van het platteland.

AMP

4 Hoe wordt het programma gerealiseerd

De provincie Drenthe realiseert het programma Natuurlijk Platteland in samenwerking met alle Drentse gemeenten, de waterschappen, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap, Natuur en Milieu Federatie Drenthe, LTO Noord en Drents Particulier Grondbezit. Zij hebben zich gezamenlijk aan de totale opgave en de bijbehorende maatregelen gecommitteerd met de ondertekening van de Raamovereenkomst in maart 2015.

4.1 Synergie is efficiënt en effectief

Alle maatregelen die in het kader van Natura 2000, PAS, NNN en KRW in Drenthe worden getroffen, zijn geclusterd in een dertigtal gebiedsgerelateerde opgaven die voor de komende zes jaar op het programma staan. Per gebied is een uitwerking gemaakt in prioriteiten, uitvoeringsplanning, rollen en verantwoordelijkheden. Door programmamaatregelen met elkaar en met andere plattelandsdoelen te verbinden, onder andere door werk-met-werk te maken, kunnen beschikbare middelen zo effectief en efficiënt mogelijk worden ingezet. De prioritering van de maatregelen kan in de tijd veranderen. Het programma is niet in beton gegoten; jaarlijks wordt gekeken of bijstelling nodig is. Inzichten kunnen veranderen, onderzoeken en effectstudies kunnen nieuwe kansen of knelpunten aan het licht brengen en vanuit gebiedspartners kunnen nieuwe initiatieven voortkomen die aan het programma te verbinden zijn.

4.2 Rol van de provincie

De provincie draagt de verantwoordelijkheid voor het programma. De provincie voert daarom de regie over de uitvoering ervan. Met betrokken partijen wordt de voortgang jaarlijks geëvalueerd en geactualiseerd. Waar nodig, worden uitvoeringsprocessen gefaciliteerd in de vorm van ondersteuning door Prolander. Hiertoe sluit de provincie jaarlijks een prestatieovereenkomst met Prolander af. Voor de complexere gebieden met verschillende opgaven geeft de provincie de opdracht tot uitvoering aan bestaande of nog te benoemen bestuurscommissies.

4.3 Functiewijziging

Agrarische gronden binnen de begrenzing van het NNN zijn een belangrijk middel om natuuropgaven en eenheid van beheer te realiseren. Er zijn verschillende manieren om gronden obstakelvrij en daarmee geschikt voor natuurfuncties te maken:

- De grondeigenaar neemt zelf de functieverandering van landbouw naar natuur op zich. Dat kan op basis van een subsidie.
- Grondruil en eventueel bedrijfsverplaatsing. Landbouwkundige structuurverbetering is daarbij het vertrekpunt: de eigenaar gaat er in kwaliteit, omvang en ligging bij voorkeur op vooruit.
- Flankerende (tijdelijke) maatregelen en compensatie, bijvoorbeeld bij schade door vernatting.
- Aankoop. De provincie streeft naar verwerving op basis van vrijwilligheid. Indien dat niet mogelijk isen nut en noodzaak aantoonbaar zijn, dan kan het onteigeningsinstrument – als laatste optie – worden ingezet.

4.4 Inrichting en beheer

De provincie is verantwoordelijk voor de doelen; terreinbeherende organisaties en particuliere eigenaren zijn verantwoordelijk voor beheer en ontwikkeling. De provincie zet middelen in om deze partijen zo goed mogelijk te ondersteunen. De inzet van vrijwilligers bij natuurbeheer wordt van harte toegejuicht. Beheer kan onder andere in de vorm van agrarisch natuurbeheer plaatsvinden. Op grond van wettelijke verplichtingen is de provincie verantwoordelijk voor monitoring van de effecten van inrichtings- en beheermaatregelen.

4.5 Subsidies

De provincie kan subsidies verlenen aan grondeigenaren (agrariërs, particulieren, terreinbeherende organisaties) voor functieverandering, inrichting, monitoring en beheer (bijvoorbeeld in het kader van de PAS). Daarnaast heeft de provincie in specifieke gevallen de mogelijkheid om onderzoeken en uitvoering van maatregelen via opdrachten te laten lopen.
In de subsidiegids van de provincie Drenthe staat waarvoor en op welke wijze subsidie kan worden aangevraagd. In aanmerking komen plannen en projecten die bijdragen aan de doelen van het programma Natuurlijk Platteland. Beoordelingscriteria zijn onder andere de koppeling van meerdere thema's en – in lijn daarmee – de mogelijkheid tot integrale uitvoering, aantoonbare behoefte, haalbaarheid, goede kosten-batenverhouding en bereidheid om zelf bij te dragen. Aanvragers wordt geadviseerd om eerst contact op te nemen met de betreffende gebiedscoördinator bij de provincie Drenthe om de haalbaarheid en de mogelijkheden te verkennen.

Bijlagen

1 Raamovereenkomst

Raamovereenkomst Plattelandsontwikkeling Drenthe

Ondertekenden,

Natuur en Milieu Federatie Drenthe, bij deze vertegenwoordigd door R. Hoekstra,
hierna te noemen als "NMFD"

Staatsbosbeheer, bij deze vertegenwoordigd door L.A. Hummelen,
hierna te noemen als "SBB"

Het Drentse Landschap, bij deze vertegenwoordigd door E.W.G. van der Bilt,
hierna te noemen als "HDL"

Natuurmonumenten, bij deze vertegenwoordigd door W. Alblas,
hierna te noemen als "NM"

Drents Particulier Grondbezit, bij deze vertegenwoordigd door B.J. Rossingh,
hierna te noemen als "DPG"

Land en Tuinbouw Organisatie Noord, bij deze vertegenwoordigd door A. Steenbergen,
hierna te noemen als "LTO"

waterschap Reest en Wieden, bij deze vertegenwoordigd door M.M. Kool,
hierna te noemen als "waterschappen"

waterschap Vechtstromen, bij deze vertegenwoordigd door S. Kuks,
hierna te noemen als "waterschappen"

waterschap Hunze en Aa's, bij deze vertegenwoordigd door H. van der Wal,
hierna te noemen als "waterschappen"

waterschap Noorderzijlvest, bij deze vertegenwoordigd door L.P. Middel,
hierna te noemen als "waterschappen"

Vereniging Drentse Gemeenten, bij deze vertegenwoordigd door H. Kosters,
hierna te noemen als "VDG"

Provincie Drenthe, bij deze vertegenwoordigd door R.W. Munniksma,
hierna te noemen als "provincie"

Aanleiding

In Drenthe staan wij voor een gezamenlijke opgave als het gaat om de ontwikkeling van hoge biodiversiteit, een goed functionerende Natuur Netwerk Nederland voor Drenthe (NNN, voorheen EHS), een robuuste en duurzame landbouw en een vitaal platteland. Het gaat dan onder andere om de realisatie van Nieuwe Natuur (NN, verwerving/functiewijziging en inrichting), de ontwikkeling en het beheer van de zogenaamde Natura 2000-gebieden, de Europese Kaderrichtlijn Water, maatregelen in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), en het ontwikkelingsperspectief van de landbouw. De voorgenoemde opgave is een belangrijke katalysator en motor voor de ontwikkeling van het platteland.

Doel

Samenwerken staat in Drenthe voorop. De insteek van de ondertekenaars is en blijft dan ook samenwerken om in samenhang de opgaven te realiseren en verschillen te overbruggen. Voor een vitaal platteland is ontwikkeling en samenwerking uiterst noodzakelijk. Voor de realisatie van de verschillende doelen blijft de integrale gebiedsbenadering van belang. Als partners in de groene ruimte hebben natuur, water en landbouw een gedeeld belang.

De doelen van deze overeenkomst zijn:

1. Onderschrijven van de gezamenlijke opgave Nieuwe Natuur, maatregelen PAS, KRW en de gedeelde verantwoordelijkheid hierin,
2. De opgave zoveel mogelijk te combineren met andere plattelandsdoelstellingen (zoeken naar synergie),
3. Afspraken maken over het proces en de bereidheid de benodigde inzet de komende zes jaar te leveren om de maatregelen te realiseren.

De opgave

In Drenthe ligt een grote opgave voor de realisatie van Nieuwe Natuur en de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Conform de opgave van het Natuurpact moet vanaf de peildatum 2011 in Drenthe 12.905 hectare Nieuwe Natuur worden ingericht. Om dit te kunnen realiseren dient nog 3402 hectare te worden verworven en/of van functie te wijzigen. Vanuit de PAS ligt er de komende 18 jaar een grote opgave om maatregelen te nemen in en nabij N2000-gebieden.
De grote lijnen voor de prioritering van deze opgaven is door GS Drenthe in 2014 vastgesteld (document Realisatiestrategie spoor 1). In de bijlage van deze overeenkomst staan de maatregelen die de verschillende terreinbeheerders, waterschappen en provincie hebben afgesproken voor de komende zes jaar. In een achtergronddocument is de gehele opgave voor PAS en Nieuwe Natuur weergegeven.
Daarbij willen we met deze opgave natuur, economie en welzijn beter met elkaar verbinden, zodat ze zich allen kunnen ontwikkelen en elkaar versterken.

Uitgangspunten

De totale opgave met de bijbehorende maatregelen zijn besproken met de betrokken organisaties. Op gebieds- en perceelsniveau is gezamenlijk de prioritering en planning voor de eerste zes jaar vastgesteld.
De uitvoeringsmaatregelen behorende bij deze overeenkomst zijn zoveel als mogelijk uitgewerkt in: de prioriteiten, de uitvoeringsplanning, de rollen en verantwoordelijkheden, de begrote kosten en de financiële dekking. Alle begrote kosten in de bijlage zijn gebaseerd op normkosten en daarmee indicatief. De werkelijke kosten kunnen dus afwijken.
Het streven is zo kostenefficiënt mogelijk te werken door onder andere verschillende maatregelen in de uitvoering te combineren (werk-met-werk maken).
De prioritering van de maatregelen in de bijlage kan in de tijd veranderen naar gelang kansen aandienen of alternatieve maatregelen gewenst blijken te zijn. De planning wordt in overleg met de partners jaarlijks geactualiseerd.

De ondertekenende partijen komen overeen:

1. Voor de realisatie van de maatregelen voor de eerste periode van zes jaar, beschreven in de bijlage, hebben de ondertekenende partijen elk een eigen verantwoordelijkheid. Het gaat hier om de PAS-maatregelen, de opgave KRW voor zover deze samenhang heeft met de andere opgaven en de opgave Nieuwe Natuur. Daarnaast zijn op aangeven van de ondertekende partijen nog aanvullende maatregelen aangedragen.

2. De provincie heeft de regie voor de uitvoering van het maatregelenpakket zoals verwoord in de bijlage. De provincie zal met de betrokken partijen de voortgang evalueren en in principe jaarlijks actualiseren. De provincie kan daar waar nodig de processen van uitvoering faciliteren met het beschikbaar stellen van ondersteuning vanuit de rechtsopvolger van DLG. Instrumenten als kavelruil en bedrijfsverplaatsing kunnen ingezet worden ten behoeve van het proces van verwerving/functiewijziging.

3. De provincie zal voor de complexere gebieden met verschillende opgaven opdracht geven aan de bestaande bestuurscommissies om de maatregelen uit te voeren. Daar waar nog geen bestuurscommissie aanwezig is, maar wel gewenst, kan deze worden benoemd. De provincie zal een subsidieregeling ontwikkelen voor de uitvoering van de PAS-maatregelen, zodat de grondeigenaren (inclusief terrein beherende organisaties) voor de uitvoering van deze maatregelen subsidie aan kunnen vragen. Daarnaast heeft de provincie de mogelijkheid onderzoek en uitvoering van (PAS) maatregelen via het opdrachtenspoor te laten lopen. Onderzocht zal worden of het mogelijk is om de uitvoering van bepaalde PAS-maatregelen onderdeel te maken van zogenaamde Lumpsum afspraken in het kader van de subsidie natuurbeheer (SNL).

4. Vanuit de uitvoering van het maatregelenpakket voeren de waterschappen, de terreinbeheerders, Bestuurscommissies en grotere particuliere eigenaren de PAS-maatregelen voor de eerste beheerplanperiode uit. Wanneer maatregelen niet uitgevoerd kunnen worden, zal gezamenlijk gezocht worden naar alternatieve maatregelen zodat de beoogde effecten van de maatregelen wel bereikt worden. Per N2000 gebied zullen de benodigde partijen een overeenkomst sluiten waarin de uitvoering van de PAS-maatregelen is geborgd.

5. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor de maatregelen voor de KRW oppervlaktewater en zullen deze binnen de NNN uitvoeren conform de planning zoals zij deze hebben aangeleverd voor de realisatiestrategie. De maatregelen voor de KRW in de overeenkomst zijn vaak afhankelijk van de realisatie van de maatregelen van de Nieuwe Natuur. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid de gezamenlijke opgave te realiseren en zorg te dragen dat de KRW-maatregelen uitgevoerd worden. Wanneer maatregelen niet uitgevoerd kunnen worden, zal gezamenlijk gezocht worden naar alternatieve maatregelen zodat de beoogde effecten wel worden bereikt.

6. De opgaven voor de ecologische verbindingen zijn onderdeel van het NNN. De ontbrekende schakels hierin zijn onderdeel van de realisatiestrategie. De ondertekende partijen zullen zich inspannen daar waar mogelijk deze verbindingen te realiseren, wanneer hiervoor kansen liggen, dan wel wanneer deze mee gekoppeld kunnen worden met ingrepen in de omgeving. Hetzelfde geldt voor het opheffen van ecologische barrières.

7. De gemeenten zullen, voor zover dit geen inbreuk veroorzaakt op de rechtspositie van gebruikers en/of eigenaren, planologisch zoveel mogelijke voorsorteren op de benoemde maatregelen. Dit doen zij door in bestemmingsplannen ruimte te geven voor de uitvoering van deze maatregelen. Daar waar nodig zullen de gemeenten zich inzetten voor bestemmingsplanwijzigingen wanneer de uitvoerende partijen hierom verzoeken. Uitgangspunt hierbij is dat de voorgestelde maatregelen passen binnen het ruimtelijk beleid van de provincie en de Drentse gemeenten. De gemeenten zullen alert zijn bij de uitvoering van de maatregelen, dat de gemeentelijke wensen voor de plattelandsontwikkeling tijdig worden ingebracht.

8. De ondertekenende partijen (met uitzondering van gemeenten, DPG, NMFD en LTO Noord) zijn direct verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregelen zoals genoemd in de bijlage. De in de bijlage genoemde bedragen zijn indicatief en voor een aantal maatregelen is nog geen volledige dekking gevonden. Als die dekking onverhoopt niet wordt gevonden, gaan partijen bij elkaar te rade hoe hiermee om te gaan. Aan- en verkoopprocessen zullen marktconform plaatsvinden. In het kader van de zogenaamde SKNL-regeling is de maximale subsidie voor functiewijzing 85% en voor inrichting van nieuwe natuur 95%. Waar de inrichting van de nieuwe natuur samen valt met KRW-maatregelen zullen de provincie en het betreffende waterschap in principe elk maximaal 50% bijdragen. In zijn algemeenheid zullen de waterschappen wanneer dit overeenkomt met de KRW-doelen een bijdrage leveren van in principe maximaal 50%. De PAS-maatregelen worden in principe voor 100% gefinancierd door de provincie met de middelen die de provincie voor dit doel van het Rijk ontvangt via het provinciefonds. Indien de uitvoering van de PAS-maatregelen gepaard gaan met andere werkzaamheden dan dragen de partijen bij aan de uitvoering van het werk naar gelang het belang dat zij hebben bij de uitvoering van de aanvullende werkzaamheden. Wanneer projecten in samenhang met andere doelstellingen of financieringsbronnen worden uitgevoerd dan kan de bijdrage van de verschillende subsidienten in het geheel lager zijn.

9. Uitgangspunt bij verwerving en functiewijziging is dat dit plaats vindt op grond van vrijwilligheid. Per gebied zal gestreefd worden naar de meest effectieve strategie om te komen tot verwerving/functiewijziging. Dit zal in principe vastgelegd worden in een Grondstrategieplan (GSP). Binnen deze strategie is gelijk berechtiging van verschillende eigenaren het uitgangspunt. Voor de verkoop van de gronden wordt een beleidskader opgesteld.

10. Het instrumentarium voor kavelruil en bedrijfsverplaatsingen zal ingezet worden voor het vrij maken van de gronden ten behoeve van het NNN. Genoemd instrumentarium wordt tevens ingezet voor landbouwstructuurversterking. De grondeigenaren zullen kansen benutten om via ruiling te komen tot realisatie van de NNN. Hierbij kunnen reeds verworven percelen een rol spelen.

11. Buiten de opgave voor Nieuwe Natuur, PAS en KRW zijn in de realisatiestrategie maatregelen opgenomen die ook van belang zijn voor de ontwikkeling van de natuurkwaliteit in Drenthe. Deze maatregelen zijn nog niet altijd financieel gedekt. De partners zullen mogelijkheden zoeken om deze maatregelen uit te voeren.

12. De opgave verwerving/functiewijziging en inrichting voor Nieuwe Natuur zal in principe gebiedsgericht worden opgepakt. Bij de voorbereiding van de uitvoering van de maatregelen kijkt de initiatiefnemer goed welke partijen het raakt en dus betrokken moeten worden. Hierbij zal zoveel mogelijk gezocht worden naar het mee koppelen van andere doelstellingen en maatregelen. Partijen als gemeenten en (kleine) particulieren zullen daarom bij de projectvoorbereiding zoveel als mogelijk worden betrokken.

Is getekend plaats Veenhuizen datum 12 maart 2015

Provincie Drenthe	Natuur en Milieu Federatie Drenthe
R.W. Munniksma	R. Hoekstra
Staatsbosbeheer	waterschap Reest en Wieden
L.A. Hummelen	M.M. Kool
Het Drentse Landschap	waterschap Vechtstromen
E.W.G. van der Bilt	S. Kuks
Natuurmonumenten	waterschap Hunze en Aa's
W. Alblas	H. van der Wal
Drents Particulier Grondbezit	waterschap Noorderzijlvest
B.J. Rossingh	L.P. Middel
Land en Tuinbouw Organisatie Noord	Vereniging Drentse Gemeenten
A. Steenbergen	H. Kosters

Natuurlijk* Platteland!

[Beleven Benutten Beschermen]

2 Juridische achtergrond

Juridische bescherming is een belangrijke voorwaarde voor het veiligstellen van functies, waarden en kernkwaliteiten van het platteland. Natura 2000, PAS en KRW zijn Europese verplichtingen, vastgelegd in Europese richtlijnen. Deze richtlijnen worden landelijk en/of provinciaal vertaald in sectorale wetgeving en/of verordeningen. Natura 2000 en PAS liggen vast in de Natuurbeschermingswet en straks in de (nog in voorbereiding zijnde) Natuurwet. KRW ligt vast in landelijke beleidsdocumenten en op provinciaal/waterschapsniveau. Het NNN (Natuurnetwerk Nederland) is vastgelegd in het Natuurpact tussen Rijk en provincies en heeft onder andere betrekking op verwerving/functieverandering en inrichting van natuur.

Parallel daaraan loopt het spoor van de ruimtelijke ordening - met name voor de juridische vertaling van het NNN - dat enerzijds bescherming en anderzijds ontwikkelingsmogelijkheden biedt voor de verschillende functies op het platteland. In dat planologische spoor vormen de Drentse gemeenten een belangrijke partner. Dit spoor is eveneens relevant in relatie tot de bredere doelstelling om natuur en landschap nauwer te verbinden met de samenleving.

Wilg

Het realiseren van provinciale doelen kan onder andere op basis van de Wilg (Wet Inrichting landelijk gebied) geschieden. Deze wet heeft betrekking op de uitvoering van landinrichting. Landinrichting strekt tot verbetering van de inrichting van het landelijke gebied overeenkomstig de functies van dat gebied, zoals deze in het kader van de ruimtelijke ordening zijn aangegeven. Voor de uitvoering hiervan worden Bestuurscommissies ingesteld, die van GS bevoegdheden gedelegeerd krijgen om een inrichtingsplan op te stellen en uit te voeren.

Grond

Een belangrijk instrument voor de realisatie van de publieke doelen voor het platteland is grond. De grondpositie van BBL is per 1 januari 2014 overgedragen (Bestuursovereenkomst grond provincies-EZ, Vaststellingsovereenkomst BBL-provincie Drenthe) aan de afzonderlijke provincies. De provincie zet deze grondpositie in voor de financiering van de lopende ILG-verplichtingen en de ontwikkelopgave. Dit betekent dat de provincie er een belangrijke taak bij heeft gekregen als beheerder van agrarische gronden en agrarische erven met gebouwen.

Functiewijziging

Een effectief en belangrijk alternatief voor realisatie van nieuwe natuur door grondverwerving en inrichting is de realisatie van nieuwe natuur door particulieren. Dit past bij de provinciale ambitie om natuur en landschap meer met de samenleving te verbinden. Kansen voor particuliere realisatie worden dan ook zoveel mogelijk benut.

Beheer

Het Natuurbeheerplan vormt het kader voor het beheer van natuur binnen en buiten het NNN. Binnen het NNN is vanuit het Natuurpact de afspraak gemaakt dat de provincies hiervoor voldoende budget beschikbaar stellen.
Belangrijke aanpassingen in het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) per 1 januari 2016 zijn:

- Werken met lumpsum overeenkomsten voor beheer van bestaande en nieuwe natuur.
- Doelen agrarisch natuurbeheer:
  - Het ontwikkelen en implementeren van een aangepast instrumentarium voor agrarisch natuurbeheer. Vertrekpunt hierbij het SNL en de Catalogus Groenblauwe Diensten en het werken met collectieven (conform GLB - Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EU).
  - Effectief beheer, door te focussen op maatregelen in de meest kansrijke gebieden.
  - Efficiënter beheer, door het beperken van het aantal eindbegunstigden. Alleen een collectief kan subsidie aanvragen en vervolgens uitvoeringscontracten met boeren sluiten.
  - Het ontwikkelen van een instrumentenmix waarmee de overheden een bijdrage leveren aan de internationale verplichtingen.
  - Realisatie van GLB-doelen met betrekking tot natuur en landschap en daaraan gerelateerde watermaatregelen.

3 Achtergrond financieën

De financiering van de ontwikkelopgave is complex. De ontwikkelopgave zal de komende jaren op maatregelniveau nog in beweging blijven en financieringsmogelijkheden zullen voor een deel nog concreet invulling moeten krijgen. De financiering van de ontwikkelopgave bestaat uit:

- Bijdrage van het Rijk via het provinciefonds (inclusief PAS).
- Rijksbijdrage voor Icoonprojecten.
- Financiering via voormalig BBL-bezit (inclusief bijdrage van andere provincies via grond-voor-grond-principe).
- Bijdrage van partners in de groene ruimte om de financiering sluitend te maken. Uitgangspunt is dat partners een bijdrage van 15% leveren en bij het ook realiseren van waterdoelen 50%.
- Benutting van de mogelijkheden voor cofinanciering via Europese programma's POP3 inclusief LEADER, LIFE en INTERREG.
- Eigen bijdrage van de provincie.

Bestuurlijk overleg met de waterschappen heeft geleid tot het uitgangspunt dat kosten evenredig worden verdeeld in opgaven waar natuur- en waterdoelen elkaar overlappen (zoals bij de realisatie van De Onlanden, waarbij provincie en waterschap Noorderzijlvest elk de helft van de kosten voor hun rekening hebben genomen). In de Raamovereenkomst 2015 is deze 50/50-afspraak nogmaals bekrachtigd.

4 Achtergrond uitvoering

In het programma Natuurlijk Platteland (ontwikkeld in samenwerking met de leden van de ambtelijke werkgroep van de Commissie Landelijk Gebied inclusief alle gemeenten en de Bosgroep) zijn alle maatregelen meegenomen die in een gebied moeten worden genomen. Dat is uitgewerkt in programma per gebied die de volgende onderdelen bevatten:

- De opgaven Natura2000/PAS, KRW en nieuwe natuur (NNN).
- Een eerste inventarisatie van de opgaven en mogelijke meekoppelkansen uit andere beleidsvelden, zoals landbouw en recreatie/toerisme.
- Prioritering, fasering en programmering van de opgaven in een bepaald gebied.
- De (mogelijke) organisatie per project.

Uitgangspunten voor de uitvoering

- Doeltreffend: de provincie is gehouden aan uitvoeringstermijnen bij een aantal onderdelen zoals de Icoonprojecten, PAS-maatregelen en KRW. Over de voortgang van de gehele ontwikkelopgave moet de provincie rapporteren aan het Rijk.
- Vernieuwend: in termen van de relatie economie - ecologie. In dat kader kiest de provincie zoveel mogelijk voor een gebiedsgerichte aanpak om maatwerkoplossingen te vinden en meerdere doelen tegelijkertijd te kunnen realiseren. Aanvullend gaat de provincie actief op zoek naar nieuwe oplossingen en nieuwe partners.
- Aantoonbare inbreng partners: voor de ontwikkelopgave moet gemiddeld 15% door partners worden bijgedragen voor zowel inrichting als verwerving. Voor de wateropgave (KRW oppervlaktewater) vraagt de provincie een evenredige bijdrage van de waterschappen, afhankelijk van de te realiseren doelen.
- Gelijkberechtiging: voor grond, inrichting en beheer geldt het principe van gelijkberechtiging.

Samenhang ten behoeve van effectiviteit en efficiency

Beschikbare instrumenten worden telkens in samenhang bezien met het oog op een effectieve en efficiënte realisatie van de totale opgave. In voorkomende gevallen kan bijvoorbeeld kavelruil daarbij een nuttig aanvullend instrument zijn.

Menskracht, kennis en deskundigheid

De uitvoering van met name de natuur- en wateropgave verlangt al op korte termijn een grote inspanning van de betrokken organisaties; zowel kwalitatief als kwantitatief.

- Van groot belang is de beschikbaarheid van menskracht en deskundigheid van de betrokken organisaties. Afspraken daarover met Drentse partners zijn vastgelegd in de Raamovereenkomst 2015.
- Inzet van Prolander: de provincie kan waar nodig de uitvoeringsprocessen faciliteren met het beschikbaar stellen van ondersteuning vanuit Prolander. Dit is een onafhankelijke uitvoeringsorganisatie (vanaf januari 2016 een gemeenschappelijke regeling) die jaarlijks via een prestatieovereenkomst met de provincie afspraken maakt over de inzet van uren.

Maatwerk

De uitvoering vraag om maatwerk waarbij er verschillende uitvoeringsmogelijkheden zijn:

- Door een bestuurscommissie: in de bestuurscommissie hebben alle belanghebbenden zitting. Ze wordt voorgezeten door een onafhankelijk voorzitter. Prolander verzorgt het secretariaat. Deze commissie is verantwoordelijk voor de inbreng van de belangen van de individuele partners, maar bovenal voor de integraliteit van het project. Er hangt een organisatie onder die de daadwerkelijke uitvoering ter hand neemt. In de huidige bestuurscommissies heeft Prolander de opdracht de uitvoering ter hand te nemen. Prolander zorgt voor de inrichting van het betreffende gebied (o.a. planvorming, aanbesteding, eventuele voorstellen grond / functieverandering). De grond is in handen van de eindeigenaar of wordt na inrichting overgedragen aan de eindeigenaar. Voorbeelden hiervan zijn het Dwingelderveld en het Icoonproject Bargerveen.
- Opdrachtverstrekking aan partners: terreinbeheerders, waterschappen of particulieren krijgen door middel van een opdracht van Gedeputeerde Staten de mogelijkheid een project uit te voeren. Hier kunnen meerdere doelen en maatregelen in worden meegenomen worden (o.a. inrichting NNN, PAS, wateropgave, recreatie en toerisme, landbouw).
- Subsidieverlening aan partners (zie vorige punt): in de beschikking staat aangegeven welke prestaties er geleverd moeten worden.
- Openstelling SKNL (Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap): belangstellenden kunnen een subsidieaanvraag doen op grond van de SKNL om in aanmerking te kunnen komen voor functieverandering en inrichting. Voor terreinbeheerders en particulieren gelden dezelfde regels. Via gerichte openstelling heeft de provincie de mogelijkheid om te sturen op gebieden waar al dan niet subsidietoezeggingen worden gedaan.
- Alternatieve methodes: hierbij wordt onderzocht of en hoe afspraken kunnen worden gemaakt met ondernemers, dorpsgemeenschappen of (collectieven van) agrariërs. Dit kan gaan over inrichting en/of beheer van eigen grond of over inrichting en/of beheer van terreinen van andere organisaties.

provincie Drenthe

Programma per gebied 2015-2021

Met doorkijk naar 2027

Natuurlijk* Platteland!

[Beleven Benutten Beschermen]

Programma per gebied
2015-2021
Met doorkijk naar 2027

Natuurlijk* Platteland!
[Beleven Benutten Beschermen]

Gedeputeerde Staten van Drenthe
12 april 2016

Colofon
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Fotografie: Marcel J. de Jong
Tekst: Touché concept & copy
Cartografie: GIS/cartografie, provincie Drenthe
Grafische verzorging: Grafische Diensten, provincie Drenthe

PO15101401-Natuurlijk Platteland - programma per gebied 2015-2021

Inhoud

1	Afronding Peizerdiep	4
2	Grote Masloot (Bongsloot)	8
3	Eelderdiep	10
4	Polder Lappenvoort	12
5	Drentsche Aa	14
6	Elperstroom (Drentsche Aa)	22
7	OMB-commissie Elperstroom (Drentsche Aa)	24
8	Hunze	28
9	Fochteloërveen- Smildigerveen	36
10	Beheercommissie Fochteloërveen	40
11	Witterveld PAS-maatregelen	44
12	Drouwenerzand PAS-maatregelen	46
13	Mantingerzand-Mantingerbos	50
14	OMB-commissie Mantingerzand-Mantingerbos	54
15	Hijkerveld	58
16	De Klencke	60
17	Holtingerveld	62
18	OMB-commissie Holtingerveld	66
19	Dwingelderveld (Spier-Moraine)	70
20	OMB-commissie Dwingelderveld	74
21	Scharreveld	78
22	Vossenberg	80
23	Realisatie NNN Rheebruggen	82
24	Drents-Friese Wold en Leggelderveld (en Oude Willem)	84
25	Middenloop Vledder Aa 2de fase	88
26	Eese en Nijenslekerveld	90
27	Oude Diep	92
28	Reest	96
29	Bargerveen	100
30	OMB-commissie Bargerveen	106
31	OMB-commissie Drents-Friese Wold	110

1 Afronding Peizerdiep

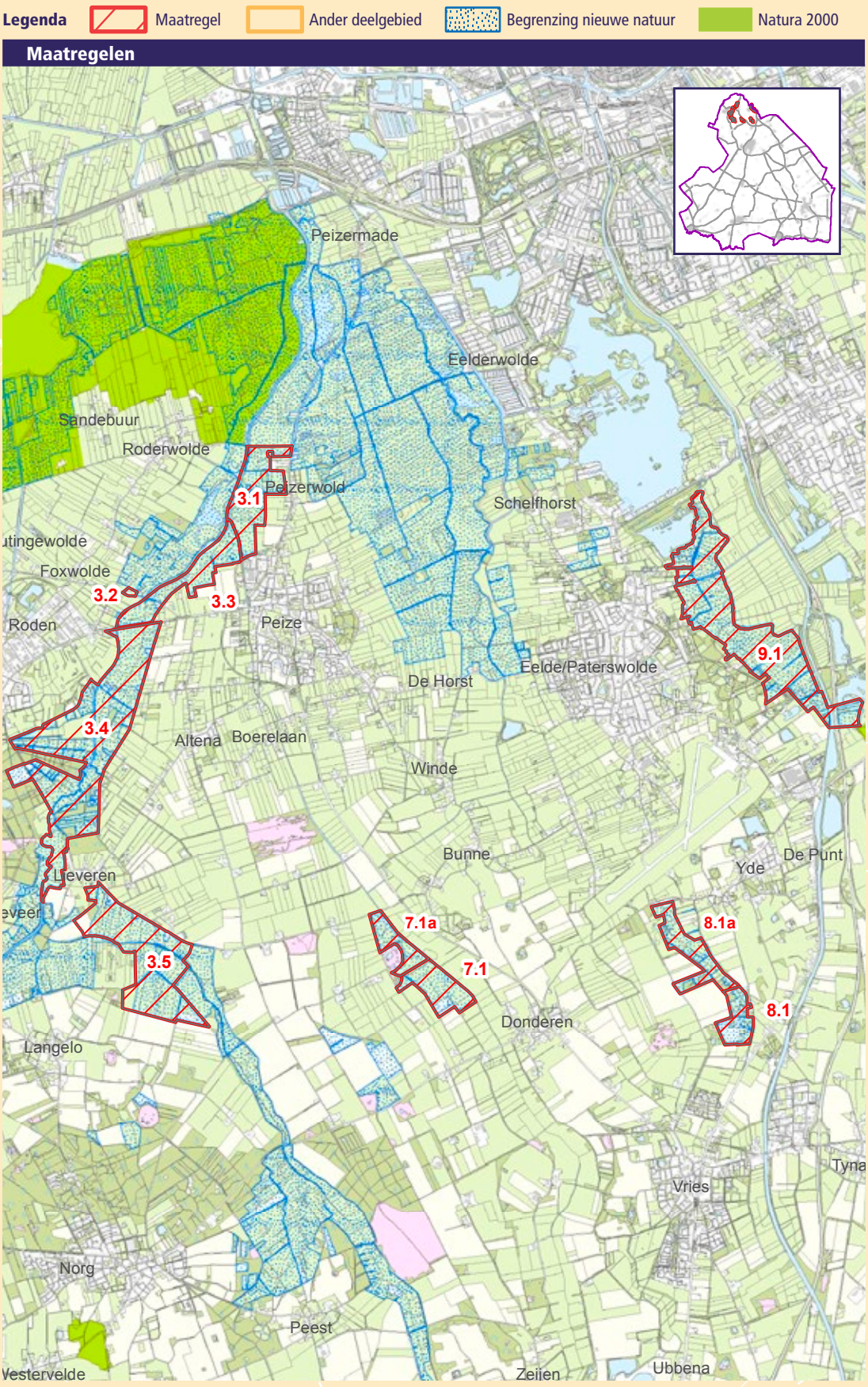

Projectgegevens

Naam	Afronding Peizerdiep
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5
Resultaat	Voor het project Afronding Peizerdiep bestaat de verwervingsopgave/functiewijziging uit 96.5 ha en de inrichtingsopgave uit 376 ha.
Opgave	Doel van deze maatregelen is de afronding van de restant opgaven van het Peizerdiep. De Bestuurscommissie Peize heeft de opgave van waterberging volbracht. Er zijn nog afzonderlijke deelgebieden/maatregelpakketten te benoemen die in een afrondingsfase zitten, maar zich goed lenen om onder één verantwoordelijkheid en dus met één projecttrekker afgerond te worden. Het accent van de opgave ligt meestal bij het obstakelvrij maken voor inrichting. Dit is veelal randvoorwaardelijk om de inrichting uit te kunnen voeren. De volgende maatregelen vallen hier onder:

- Zaagblad (3.3): de beschikbaarheid van de grond is niet binnen de geplande periode te realiseren en schuift naar achteren. De huiskavel van een bedrijf wordt geraakt. Hier zal een maatwerkoplossing moeten komen. Er wordt gekeken naar mogelijke alternatieven voor doelrealisatie. Dit kan betekenen dat er een aanpassing van de begrenzing aan de orde is. Er liggen ook nog enkele 'kleine' particulieren. Hier zou SBB mogelijk percelen (NNN) kunnen omklappen, om zodoende de achterste stroken van de particulieren vrij te maken. Voordat met de uitwerking wordt gestart, moet een korte haalbaarheidsanalyse (grond/kavelruil) uitgevoerd worden met de betrokken eigenaren. Kleibosch (3.2): Kleibosch is ingericht. De hogere gronden gaat HDL zelf inrichten. Het obstakel vrij te maken perceel (1,5 ha) aan de zuidkant ligt voor de woning van een particulier. Mogelijkheden om tot doelrealisatie te komen zullen verkend moeten worden met de betreffende eigenaar. Groote Diep, Lieveren Roden (3.4): het gebied is in het kader van Roden-Norg vrijgemaakt. De omvangrijke opgave voor functiewijziging betreft waarschijnlijk gronden in eigendom van SBB en in erfpacht. Aangezien dit erfpacht met beperkingen is, kan gesteld worden dat hiermee de doelen ook gehaald zijn. Indien dit correct is moet een bijstelling van de verwerving- en inrichtingsopgave worden doorgevoerd.
- Herstel waterhuishouding Stenhorsten (3.1): Dit is een kaderrichtlijn wateropgave die zich goed laat combineren met de andere deelgebieden. De problematiek voor het beschikbaar krijgen van gronden is vergelijkbaar met Zaagblad (3.3) en dient in samenhang te worden aangepakt.
- Het project Oostervoortse Diep (3.5) richt zich met name op het schrijven van een inrichtingsplan in opmaat naar de uitvoering. In deze opgave zit nog slechts 1 perceel (1,5 ha niet in de lijst opgenomen) die benodigd is voor doelrealisatie, maar feitelijk gereed is voor inrichting.

Organisatievorm

Er wordt een ambtelijke projectgroep actief die de uitwerking van de maatregelen begeleid. De projectgroep kan verschillende werkgroepen instellen. In de werkgroepen vindt de inhoudelijke uitwerking plaats, zoals voorbereiding en inrichting.

Projectgroep Samenstelling: provincie, waterschap, terreinbeheerders, gemeenten en secretariaat Prolander. Taak en rol: verantwoordelijk voor realisatie van de opgaven, tijd en geld; advisering en voorbereiden besluiten; aansturing inhoudelijke werkgroepen.

Werkgroep deelgebied Samenstelling: afhankelijk van onderwerp. Taak en rol: de inhoudelijke uitwerking per deelgebied, zoals het opstellen van een inrichtingsplannen, afstemming kavelruil/grondverwerving en het begeleiden van de uitvoering; verantwoording voortgang aan Projectgroep.

Organisatievorm (vervolg)

Op dit moment wordt de opdracht voor het Oostervoortse Diep door Prolander getrokken, in opdracht van provincie en waterschap. Om de regie centraal te houden is het voorstel om het project Oostervoortse Diep ook in de projectgroep onder te brengen. Prolander werkt op dit moment al aan het opstellen van het inrichtingsplan voor het Oostervoortse Diep.

Opdrachtnemer/projecttrekker projecttrekker Prolander via de Projectgroep

Ondersteunende partijen Waterschap, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap, LTO en Prolander

Prognose start project(organisatie): 2015

Planning fasering

Binnen het gebied wordt een huiskavel en veel gebruiksgrond, die tot één agrarisch bedrijf behoort, geraakt. Naar verwachting zal deze grond op afstand gecompenseerd moeten worden. Dat vraagt een integrale maatwerkaanpak. Verder zou, afhankelijk van de waterhuishouding, inzet van particulier natuurbeheer of ontgrenzing aan de orde kunnen zijn voor delen van de taakstelling. Hier zal meer tijd voor nodig zijn dan de geplande termijn.

Aandachtspunten

Mee-koppelkansen gemeenten (Tynaarlo, Noorderveld)

Algemeen:

- Laagveengordel (regio Groningen-Assen): kans voor recreatie. Initiatief ligt meer bij de afzonderlijke gemeenten en beide provincies binnen de regionale samenwerking. De gemeenten zien hier ook belang in en nemen hier initiatief in. In de verkenning Laagveengordel zijn al maatregelen benoemd. Hieruit kunnen concrete projecten voortkomen. Cofinanciering van Regio Groningen-Assen is mogelijk.
- Belevingspaden: faciliterende rol vanuit gemeente Tynaarlo en uitvoering door anderen (ondernemers). Noordenveld voert dit zelf uit.
- Wandelknooppuntsysteem (Recreatieschap): Noorderveld en Tynaarlo zijn pilotgebied. Subsidie via Regio Groningen-Assen. Als dit binnen de opgave ligt dan mee-koppelen.
- Fietsbeleidsplan Tynaarlo.
- Concrete mee-koppelkansen:
- Steenbergerloop (KRW): Hele route ecologisch inrichten + voor WS ook obstakels wegnemen. Is opgenomen in GRP (gemeentelijk rioleringsplan) met financiële middelen.
- Stedelijke wateropgave Terheijl.
- EVZ Onlanden verbinden via Terheijl: is van belang. Er zijn alleen geen middelen voor vanuit de provincie. Wel kijken of deze kan meeliften.

2 Grote Masloot (Bongsloot)

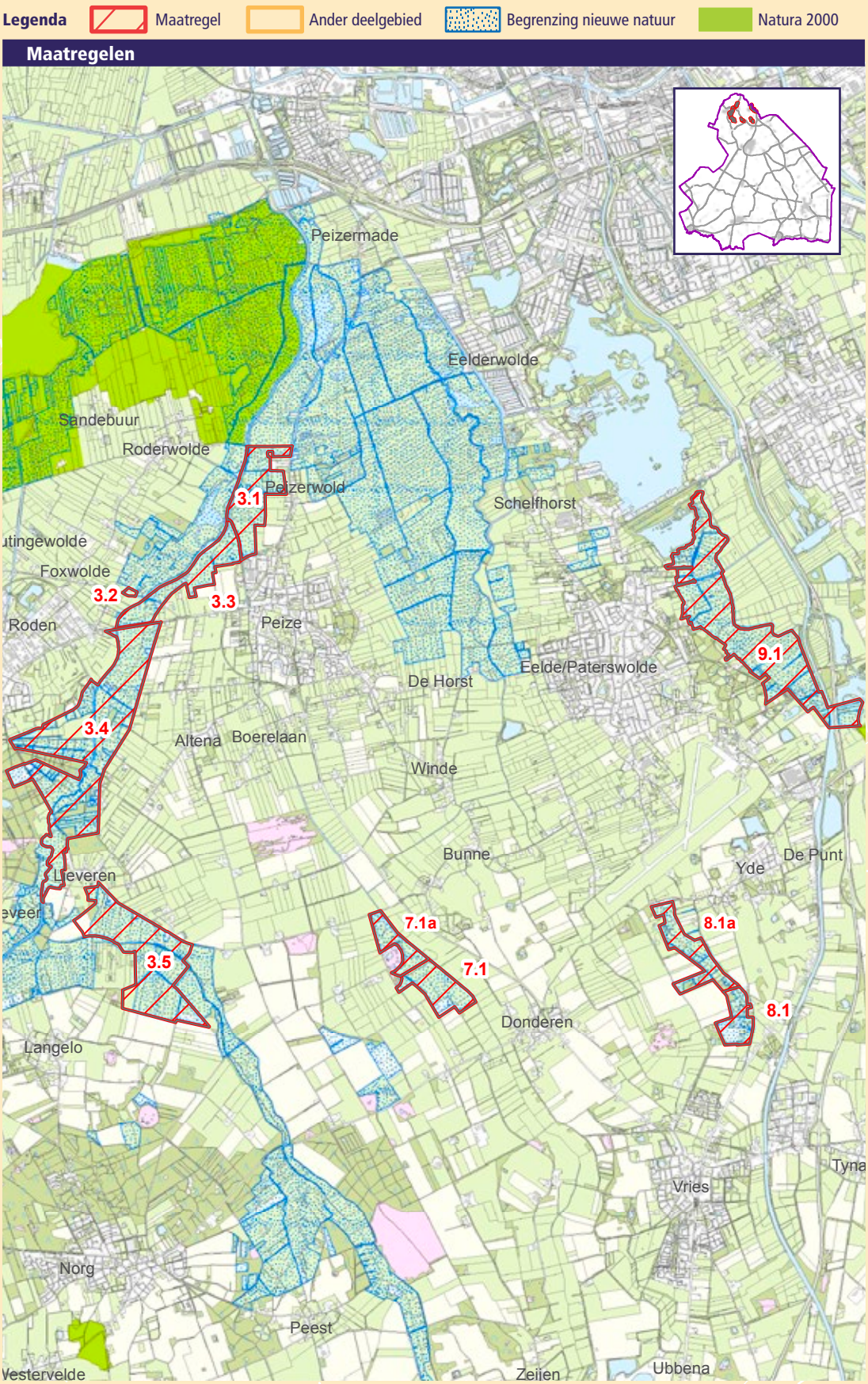

Projectgegevens

Naam	Grote Masloot
Looptijd	2016-2019
Uniek ID	7 en 7.1
Resultaat	Voor het project Masloot bestaat de verwervingsopgave/functiewijziging uit 2 ha en de inrichtingsopgave uit 17 ha.
Opgave	De opgave voor Grote Masloot (Bongveen) is wat betreft de opgave voor functiewijziging nagenoeg afgerond. In de ideale situatie zou nog 2 ha verworven moeten worden. Deze kans is echter nihil aangezien het een huiskavel betreft. Hier moet maatwerk worden overwogen, dan wel ontgrenzing. Er moet voor 17 ha (oppervlakte BBL doorleveren aan HDL) nog een inrichtingsplan geschreven worden en de verkoop aan terreinbeheerder moet afgehecht worden. Dit kan rechtstreeks bij de terreinbeheerder weggezet worden. HDL heeft aangegeven ook een verkenning te willen doen en vraagt of Prolander hierbij ingezet kan worden.

Organisatie

Aangezien er obstakelvrij toegewerkt kan worden naar inrichting, kan de opgave rechtsreeks bij HDL en waterschap weggezet worden. HDL heeft aangegeven hiervoor Prolander te willen benaderen.

Opdrachtnemer/Projecttrekker HDL of Prolander

Ondersteunende partijen Waterschap

Prognose start project(organisatie) 2016

Planning fasering

De opgave voor functiewijziging is afgerond, met uitzondering van een particulier erfperceel. Afhankelijk van de noodzaak zal particulier natuurbeheer of ontgrenzing moeten worden overwogen.

Aandachtspunten

- HDL eigendom is reeds ingericht.
- Bongveen is geschrapt als EHS

Mee-koppelkansen gemeenten (Tynaarlo)

- Laagveengordel (Tynaarlo)
- LOP Tynaarlo (landschapsontwikkelingsplan); wordt nu rond het Zuidlaardermeer ingezet
- Bovenloop Eelderdiepsysteem is een witte vlek, als daar kansen zijn, dan een actieve rol

3 Eelderdiep

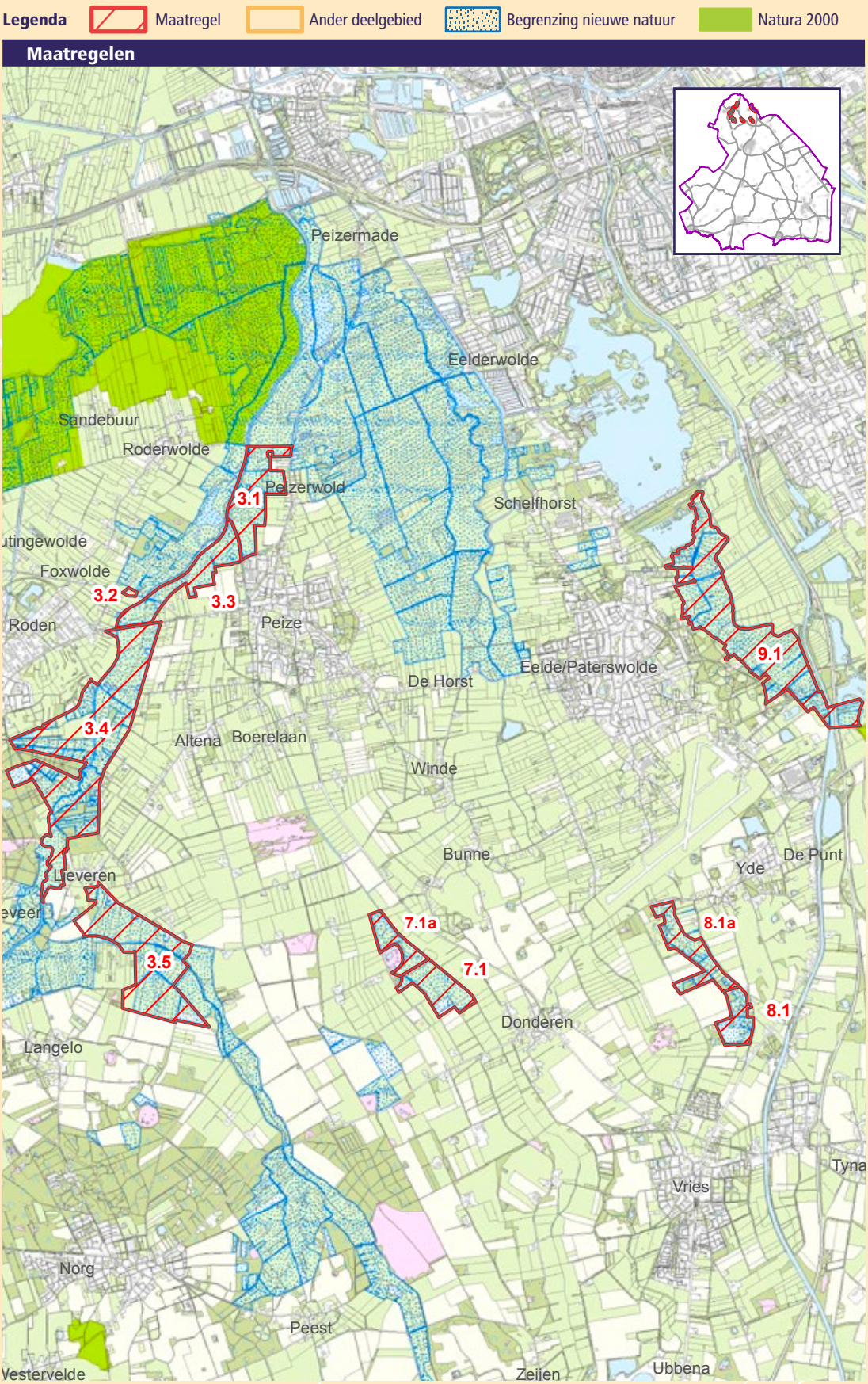

Projectgegevens

Naam	Eelderdiep (Hondstongen)
Looptijd	2016-2018
Uniek ID	8.1
Resultaat	Voor het project Eelderdiep bestaat de verwervingsopgave/functiewijziging uit 19 ha en de inrichtingsopgave uit 6 ha.
Opgave	De opgave om tot verwerving te komen wordt momenteel getrokken door HDL in samenwerking met Waterschap. De vraag is of alle gronden volledig verworven moeten worden om tot doelrealisatie te komen. Particulier natuurbeheer kan ook bijdragen aan doelrealisatie. Rond erfpercelen is mogelijk maatwerk nodig.

Organisatie

De verwerving is een lopend proces dat getrokken wordt door HDL. Het gaat om een beperkt aantal eigenaren waar een verkenning heeft plaatsgevonden om tot doelrealisatie te komen. Het is duidelijk dat de resterende opgave maatwerk vergt. HDL en Prolander stemmen hierover af.

Op het moment dat de percelen obstakelvrij zijn, wordt een werkgroep geformeerd met de betrokken (waterschap + HDL) die de inrichting gaat begeleiden.

Opdrachtnemer/projecttrekker Prolander voor de grondverwerving. Het Drentse Landschap en Waterschap zorgen voor de inrichting

Ondersteunende partijen Prolander zou in het gebiedsproces het particulier natuurbeheer kunnen ondersteunen

Prognose start project(organisatie) 2016

Planning fasering

Hier is sprake van een gering aantal eigenaren waarbij deels uitruil en deels particulier natuurbeheer aan de orde kan zijn. Dit proces kan worden ondersteund door Prolander.

Aandachtspunten

Geen directe koppelkansen, maar wel recreatieve aandacht voor Meisje van Yde.

4 Polder Lappenvoort

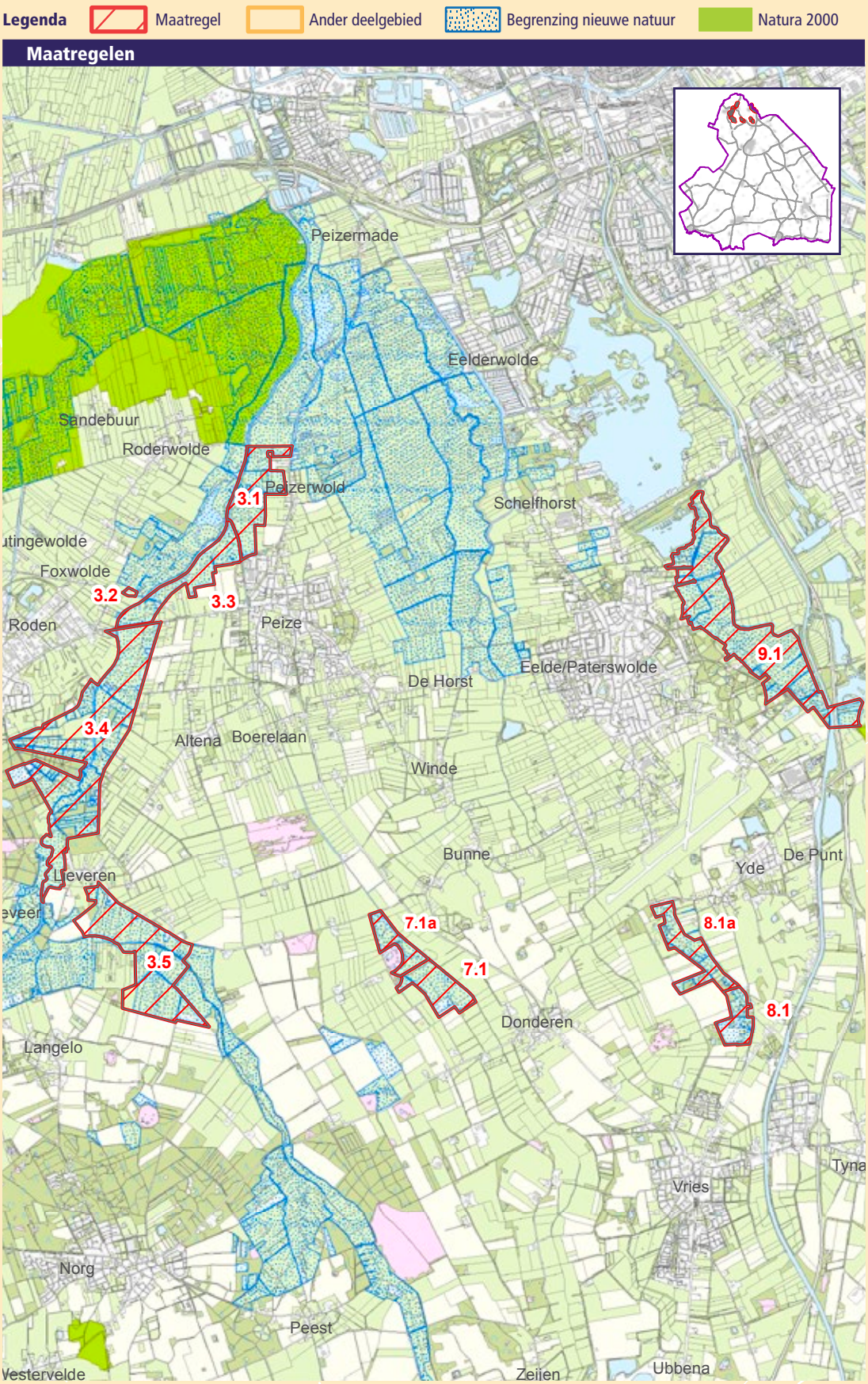

Projectgegevens

Naam	Polder Lappenvoort
Looptijd	Gereed, wel verkenning vergoeding in 2016
Uniek ID	9.1
Resultaat	Voor het Polder Lappenvoort bestaat de verwervingsopgave/functiewijziging uit 73 ha
Opgave	Een deel van de Polder Lappenvoort is in eigendom bij de Kraus Groeneveld stichting. Deze stichting heeft geen overeenkomst tot particulier natuurbeheer, maar handelt wel in de geest van het behalen van natuurdoelstellingen. Hiermee is de verwerving/functieverandering grotendeels ingevuld. De stichting heeft recent een meerjarige pachtovereenkomst afgesloten met een gebruiker. Voor een klein deel van de eigendommen van de stichting geldt dat deze jaarlijks verpacht worden. Hier zouden de mogelijkheden voor particulier natuurbeheer verkend kunnen worden. In het gebied heeft reeds kavelconcentratie plaatsgevonden. Hier is nog wel een verbetering in te behalen. Inrichting van een hoger gelegen deel dient nog wel plaats te vinden.

Organisatie

Prolander voert een eenmalige verkenning uit naar kavelconcentratie en inzet van particulier natuurbeheer. Voor een eventueel volgende inrichting wordt een werkgroep geformeerd met de Kraus Groeneveld Stichting, waterschap en Natuurmonumenten en eventueel met relevante eigenaren. Prolander zal hiervoor het secretariaat voeren.

Ondersteunende partijen Kraus Groeneveld Stichting, Natuurmonumenten en Waterschap Hunze en Aas

Prognose start project(organisatie) 2016

Planning fasering

Een deel kan als gerealiseerd worden beschouwd. Wanneer voor delen van het gebied tot optimale inrichting moet worden overgegaan, zal clustering van bezit moeten worden overwogen. Voor het resterende deel is een mix van particulier natuurbeheer en uitruil van bezit aan de orde, waarbij de beschikbaarheid van vervangende grond een aandachtpunt is.

Aandachtspunten

- Dit gebied heeft een sterke relatie met het gebied Oosterland, dat net ten noorden van Lappenvoort ligt. Dit deel ligt in de provincie Groningen. Een goede afstemming met deze provincie is essentieel. Voor het totale gebied Oosterland-Lappenvoort in 2009 is er een gezamenlijke (SBB, NM, Streek) Natuurvisie opgesteld.
- Het gebied heeft samenhang met de Drentsche Aa.

5 Drentsche Aa

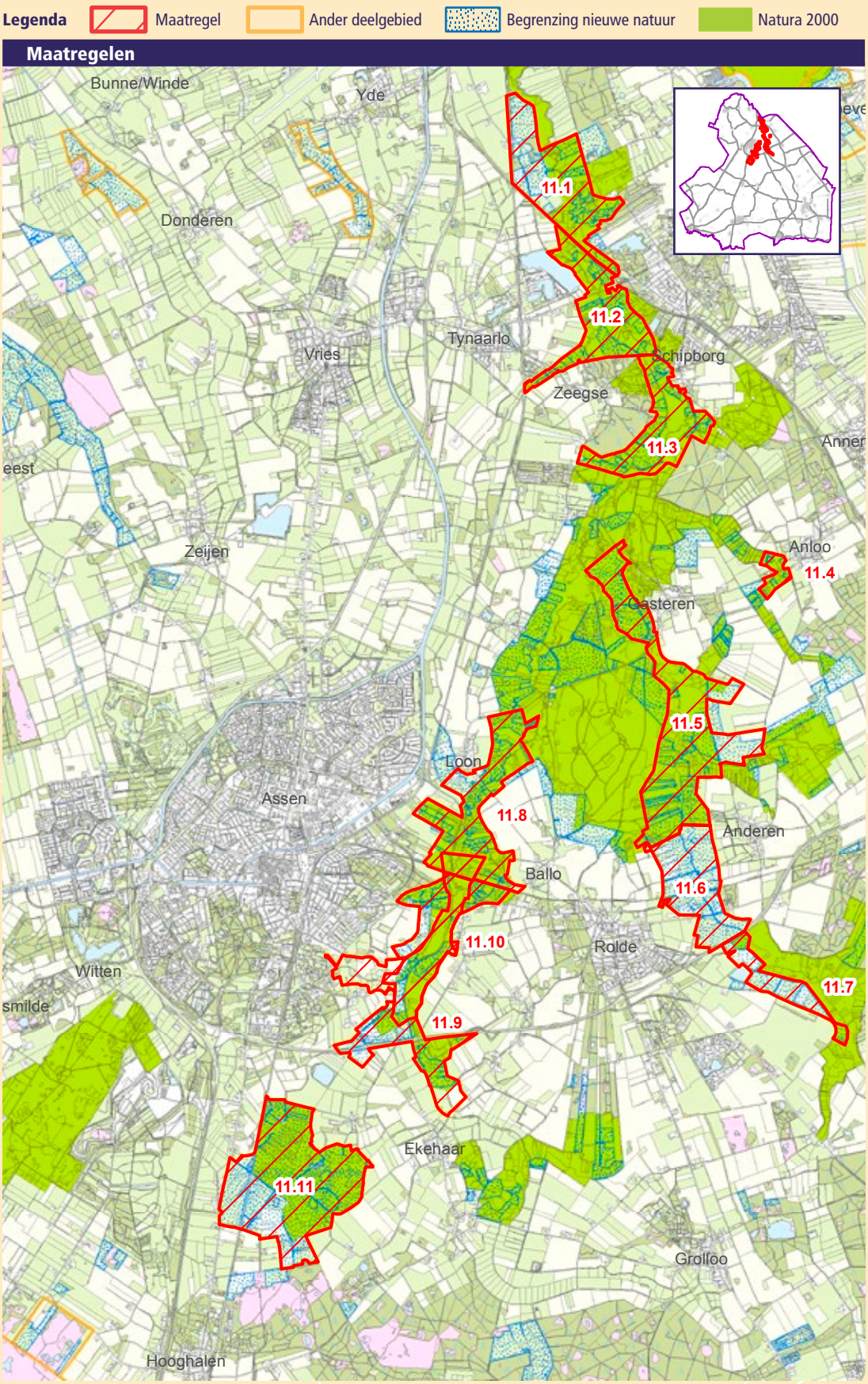

Projectgegevens

Naam	Drentsche Aa
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	11, 11.1, 11.2, 11.3, 11.4, 11.5, 11.6, 11.7, 11.8, 11.9, 11.10, 11.11, 11.12
Resultaat	Voor de Drentsche Aa bestaat in periode 1 de verwervingsopgave/functiewijziging uit 410 ha en de inrichtingsopgave uit 1003 ha

Opgave	Deze sheet gaat over de beleidsopgaven in het gebied van de Drentsche Aa met betrekking tot NNN, KRW en PAS die in de komende 6-jarige periode gerealiseerd worden.
	Naast de inhoudelijke opgave richt deze projectsheet zich op een procesvoorstel om tot een passend organisatiemodel te komen. Passend voor de inhoudelijke uitwerking en uitvoering van de maatregelen*. Dit is nader uitgewerkt onder 'Organisatie'.
	Er is een voorlopige clustering van gebieden aangebracht voor de Drentsche Aa, met als doel inzicht te geven in eventuele aandachtspunten voor verdere uitwerking van de opgaven/maatregelen-pakket. Hierbij heeft het opstellen van een beekdalvisie (dus de totale samenhang) een hoge prioriteit en zullen een aantal lopende projecten gecontinueerd worden.
	Maatregelen verwerving/functieverandering en inrichting
	Hieronder wordt per maatregel de stand van zaken weergegeven:
	• **11 Opstellen inrichtingsvisie beekdalen** Deze visie wordt opgesteld vanuit het Overlegorgaan. De projectgroep Drentsche Aa (waterschap, Staatsbosbeheer en provincie) begeleidt dit. Projectleider Annemiek Berends.
	• **KRW waterschap** Onderstaande maatregelen zijn door het waterschap uitgevoerd of in uitvoering.
	  • 11 De vispassages binnen Geelbroek zijn gereed en binnen dat project uitgevoerd. De financiering valt binnen het project Geelbroek.
	  • Van de 2 vispassages in het Rolderdiep is er 1 gereed. Deze is meegenomen binnen het project van de verdubbeling van de N33 (RWS). De andere vispassage valt binnen het project Rolderdiep. Indien het Rolderdiep niet tijdig obstakelvrij dan wel tijdig ingericht is (voor einde 1e beheerplanperiode), zal het waterschap de vispassage apart oppakken en uitvoeren.
	• **11 Noord-Willems Kanaal** Gaat om 2 km aanleg natuurvriendelijke oevers.
	• **11.10. Deurzerdiep** Waterschap is op dit moment bezig met de inrichting. Hierbij is niet alles verworven, inrichting wordt wel opgepakt. Het project Hermeandering Deurzerdiep/ Anreeperdiep wordt eind 2015 afgerond door het waterschap.
	• **11.12 Witterdiep** Hier ligt de opgave om de beek weer te laten hermeanderen en passeerbaar te maken voor vis. Gronden zijn momenteel van de gemeente. De ondergrond van de heringerichte beek zal aangekocht moeten worden zodat die in eigendom van het waterschap komt.
	• **11.1 Westersche Diep** Functieverandering is nodig om te kunnen vernatten en NNN en PAS te realiseren. De opgave grond is stevig, omdat een volledig bedrijf met huiskavel uitgekocht moet worden. Het voorgestelde tijdpad is niet reëel.
	• **11.2 Zeegserloopje** De functieverandering is lastig in verband met aanwezigheid van particulier bezit. De mogelijkheden voor SKNL zouden hier verkend kunnen worden.

* Naast het spoor vanuit het Programma Natuurlijk Platteland is er tevens een opdrachtlijn vanuit de provincie naar Prolander (Uitvraag besproken d.d. 5 juni Overlegorgaan).

Projectgegevens (vervolg)

- **11.3 Schipborgerdiep** Het oostelijk deel bestaat met name uit particulier bezit en het westelijk deel uit agrarisch bezit. Functievrij maken voor doelrealisatie van het westelijke deel is essentieel. Dit zijn de flankgronden waarop verschralingsbeheer gevoerd moet worden. Voor het oostelijk deel kan verkend worden of er mogelijkheden zijn voor particulier natuurbeheer (SKNL).
- **11.4 Anloërdiep** Verwerving is nagenoeg gereed. Inrichting kan en dient nog plaats te vinden.
- **11.5 Gasterense Diep** In dit gebied liggen veel veldkavels, waardoor de verwachting is dat het functievrij maken realiseerbaar is. Er liggen mogelijkheden voor kavelruil (ook het Eexterveld hierin meenemen, vanwege goede landbouwgrond, verkenning kavelruil kan perspectief bieden). Het gedeelte tegen het dorp is veelal in bezit van particulieren en moeilijk obstakelvrij te maken. Langs het Gasterense Diep ligt een parallelleiding, mede om ook het Rolderdiep voldoende drooglegging te geven.
- **11.6 Rolderdiep** Het voorgestelde tijdpad lijkt niet haalbaar. De mogelijkheden voor functieverandering zijn wel aanwezig. Door recente investeringen van één van de twee betreffende eigenaren is de verwachting dat de opgave voor functiewijziging lastig is. Het functievrij maken van de percelen van de andere eigenaar zijn kansrijker.
  Bij de particuliere grondbezitters is interesse voor particulier natuurbeheer. Om dit toe te kunnen passen dient SKNL opengesteld te worden.
  Bij het niet geheel obstakel vrij zijn van dit gebied kan onderzocht worden of er ook deels sprake kan zijn van technische maatregelen als bemaling.
- **11.7 Anderse Diep** De verwervingsopgave is grotendeels gerealiseerd. Naast het KRW doel (grondwaterdoel) ligt er een NNN opgave. Staatsbosbeheer is voornemens om het inrichtingsplan op te stellen.
- **11.8 Taarlose Diep** De grond opgave gaat hoofdzakelijk over het obstakelvrij maken van percelen van 1 eigenaar. De opgave voor functiewijziging is lastig, omdat er ook een groot deel van de huiskavel van een melkveehouder binnen de NNN valt. Obstakelvrij maken is noodzakelijk voor het opzetten van het waterpeil en beekbodemverhoging. Inzet van SKNL is ook mogelijk voor de losse kavels.
  VisVliet, een belangrijk inzijggebied voor de beekdalen, liggend op de overgang van de Heest naar het Balloërveld. Het obstakelvrij maken heeft prioriteit, is alleen zeer lastig omdat het 1 eigenaar betreft.
- **11.9 Deurzerdiep** (buiten project Assen aan de Amer).
- **11.11 Geelbroek** Dit project wordt in opdracht van Staatsbosbeheer door Prolander gecoördineerd. Voor een deel van de verworven percelen is gestart met de inrichting. Ten westen van de spoorlijn dient nog 15 ha verworven te worden.
- **PAS** Parallel aan de opgave voor functiewijziging en inrichtingsopgave zijn er extra PAS-maatregelen gewenst, aanvullend op het reguliere beheer van SBB, NM en HDL. Hiervoor wordt een beheercommissie ingesteld. Bij de opgave voor de beheercommissie wordt onderscheid gemaakt tussen drie onderwerpen: beheer, onderzoek en monitoring.
- **Beheer** De beheeropgave is gericht op aanvullend beheer door de terreinbeheerder in het kader van de PAS. Het zijn veelal jaarlijks terugkerende maatregelen die rechtstreeks door de beheerder kunnen worden uitgevoerd.

Projectgegevens (vervolg)

- **Onderzoek** Voor de Drentsche Aa worden diverse onderzoeken uitgevoerd die nodig zijn om onderbouwd te kunnen sturen op de maatregelen en/of deze bij te stellen. De onderzoeken dragen bij aan de uitvoering van de beheermaatregelen om de gestelde Natura 2000 doelen te halen.
- **Monitoring** Monitoring zal op het gebied van flora, fauna en hydrologie plaatsvinden. De monitoring geeft inzicht in de effecten van het beheer ten opzichte van de gestelde Natura 2000 doelen. De resultaten maken het mogelijk om, indien nodig, het beheer bij te stellen.

Organisatie

Het Overlegorgaan Het overlegorgaan is reeds lange tijd actief en breed samengesteld met vertegenwoordiging van alle betrokken partijen binnen het gebied. Het Overlegorgaan kent als werkgebied het Nationaal Landschap Drentsche Aa. Belangrijke functies van het overlegorgaan zijn onder andere communicatie en (bestuurlijk) draagvlak. Het Overlegorgaan is te zien als ambassadeur van de Drentsche Aa en heeft een adviesfunctie richting GS. Onder het overlegorgaan valt een projectgroep waarin de uitwerking van diverse onderwerpen plaatsvindt. Binnen het overlegorgaan wordt breder gewerkt aan opgaven dan alleen de NNN, KRW, PAS en N2000 doelstellingen.

Uit consultatie van deskundigen blijkt dat de realisatie van opgaven binnen het gebied van de Drentsche Aa divers en complex is, waarbij er sprake is van vele belangen. Dit vraagt om een organisatiemodel dat daar bij past.

Ambtelijke werkgroep Drentsche Aa In eerste instantie wordt een ambtelijk proces opgestart waarbij een plan van aanpak wordt opgesteld om tot doelrealisatie te komen. Dit plan bevat onderwerpen als benodigde organisatiestructuur voor uitvoering, de opgaven en in te zetten instrumentarium. Prolander voert deze inhoudelijke exercitie uit in opdracht van de provincie en in overleg met de betrokken partijen (ambtelijk vertegenwoordigt) als provincie, waterschap, terreinbeheerder, vertegenwoordiging gemeenten en LTO. De verwachting is dat hieruit een commissie wordt gevormd die binnen een helder kader en met een bestuurlijk mandaat de uitvoering gaat begeleiden.

Beheercommissie Drentsche Aa Voor de uitvoering van de PAS-maatregelen wordt een beheercommissie ingesteld. In de beheercommissie komen de verschillende onderwerpen, beheer, onderzoek en monitoring samen. Er vind afstemming plaats over de voortgang, resultaten en de effecten van de PAS-maatregelen ten opzichte van de Natura 2000 doelstellingen.

De maatregelen in het kader van aanvullend beheer worden veelal door de terreinbeheerder zelf uitgevoerd. Afstemming hierover vindt plaats in de beheercommissie.

De beheercommissie is verantwoordelijk voor de uitwerking en uitvoering van de benodigde onderzoeks- en monitoringsvragen en kijkt of er eventueel bundeling of combinaties van onderzoeken mogelijk zijn.

De beheercommissie legt middels een rapportage verantwoording af aan de provincie. Hierin wordt onder andere gerapporteerd over de voortgang en de effecten ten op zichtte van de gestelde N2000-doelen. Onderdeel van deze verantwoording is de verplichte 'schouw', nu veldbezoek PAS genaamd.

De beheercommissie wordt samengesteld uit vertegenwoordigers van de in het Natura 2000 gebied aanwezige terreinbeheerders. Het secretariaat van de beheercommissie wordt gevoerd door Prolander. Dit zorgt voor een uniforme rapportage van de verschillende beheercommissies aan de provincie. Daarnaast vormt Prolander de verbinding tussen de verschillende beheercommissies onderling.

Het instellen van deze commissie heeft prioriteit in verband met de uit te voeren landschap ecologische systeemanalyse (LESA). Hierin zit geen directe tijdsafhankelijkheid ten opzichte van de in te stellen organisatie voor de uitvoering.

Opdrachtnemer/projecttrekker Provincie/Prolander is projecttrekker voor het uitvoeren van een inhoudelijke analyse (grond, krachtenveld en organisatie). Prolander werkt het advies uit.

Organisatie (vervolg)

Inzet Prolander is vastgelegd in de Prestatieafspraak Prolander-Provincie
Voor de oprichting van de beheercommissie kan Prolander als trekker genoemd worden. Hierbij wordt ook de beheercommissie voor het Elperstroomgebied meegenomen.

Ondersteunende partijen Het Overlegorgaan Drentsche Aa

Prognose start project(organisatie) 2015 kan benut worden om tot een vastgesteld advies te komen waarvoor bestuurlijk draagvlak is.

Planning en fasering

In grote delen van de Drentsche Aa moeten nog de nodige percelen worden gerealiseerd om tot integrale inrichting over te kunnen gaan. Er zijn ten minste vier bedrijven waarvan de huiskavel is gelegen binnen de doelen. Ook zijn er in nagenoeg ieder deelgebied particuliere eigenaren van erfpercelen die aangrenzend bezit hebben liggen binnen de gebiedsdoelen. Daar waar voornoemde percelen waterhuishoudkundig een obstakel vormen zal maatwerk moeten worden overwogen om de doelen te kunnen realiseren dan wel bij te stellen. In algemene zin kan worden geconcludeerd dat de resterende agrarische eigenaren veelal uitgeruild moeten worden, waarbij dan vervangende grond in de directe omgeving beschikbaar moet komen. Dit proces moet worden gefaciliteerd. Tevens zijn er de nodige eigenaren waarbij inzet van particulier natuurbeheer een mogelijke oplossing kan bieden. Hier zal eveneens de nodige inzet op moeten worden gepleegd om partijen actief te benaderen en helderheid te kunnen verschaffen wat dit voor hen betekent.
Het voorgestelde tijdpad is in nagenoeg alle gevallen niet reëel. In de nadere uitwerking zal dit punt verder uitwerkt moeten worden.

Aandachtspunten

- Het Amerdiep is geen Natura2000 of PAS-opgave, maar wel een KRW-opgave en kan gezien worden als mee-koppelkans voor het 2e tijdvak. Hierbij kan in de eerste 6 jaar geïnvesteerd worden in het gebiedsproces. Het Amerdiep is een mooie koppeling naar Holmers-Halkenbroek, aansluiting op de oude meanders van het Amerdiep.
- Natuurmonumenten ziet het gebied van de Vijftig Bunder als mee-koppelkans voor dit gebied. Ondanks dat het niet onder Natura2000 valt maakt het gebied wel onderdeel uit van het Drentsche Aa-systeem. Vijftig Bunder moet nog meegenomen worden in de begrenzing van 11.1. Het gebied is niet meegenomen in de recreatieve ontsluiting van Het Drentse Aa gebied. Een recreatievisie Drentsche Aa inclusief Vijftig Bunder en Noordlaarderbos biedt kansen om het totaalgebied te versterken.
- Om gebruik te kunnen maken van de SKNL dient dit instrumentarium voor het gehele Drentsche Aa gebied opengesteld te zijn. Op dit moment is dat nog niet mogelijk.
- Het project Elperstroom is nu apart uitgewerkt in een projectsheet en zal onderdeel uitmaken van de organisatie die verantwoordelijk is voor de totale uitvoering van de Drentsche Aa.
- Ten tijde van het invullen van de projectsheet is er notie genomen van de offerte opgesteld door K. Folkertsma en besproken in het Overlegorgaan Drentsche Aa van 5 juni.
- Het waterschap wil graag inzicht in hoe het KRW-oppervlaktewater en KRW-grondwater is verwerkt in de maatregelentabel. Eerst genoemde valt onder verantwoordelijkheid (financieel) van het Waterschap en KRW-grondwater wordt gefinancierd vanuit de Provincie.
- Vanuit Natura2000 is de Ydermadepolder een bestuurlijk aandachtspunt, dit is ook vermeld in het beheerplan en voor de PAS.
- Verkenning van inverdienen via bijvoorbeeld LIFE+ doen.

Aandachtspunten (vervolg)

- Binnen de opgave voor de beheercommissie worden diverse onderzoeken uitgevoerd. Omdat er vergelijkbare onderzoeken plaatsvinden in de andere Natura 2000 gebieden wordt door de provincie gekeken naar de mogelijkheden om voor een aantal onderwerpen een centrale coördinatie of afstemming te organiseren. Op deze manier kan de kwaliteit beter beheerst worden, kan er wellicht aanbestedingsvoordeel worden behaald en wordt opgedane kennis geborgd.
- Waterschap vraagt aandacht voor het op te stellen LESA. Het moet vooraf duidelijk zijn wat dit onderzoek wel en niet inhoud en hoe zich dit verhoud tot de onderzoeken en berekeningen die door een projectgroep van een bepaald cluster worden uitgevoerd. Waterschap heeft in haar zienswijze voor de PAS hierover een opmerking gemaakt.
- Bij de nadere uitwerking dient aandacht te zijn voor de fasering van de maatregelen.
- Het BIO-Plan Drentsche Aa 2.0 gaat een belangrijke bouwsteen worden voor de inrichting.

Mee-koppelkans gemeenten (Assen, Tynaarlo, Aa en Hunze)

Op programmaniveau: Bioplan uitwerkingsprogramma; lijst Vitaal Platteland; Assen aan de Aa; Laagveengordel (waaronder een visie op recreatie); Landschapsontwikkelingsplan Tynaarlo (LOP). De gemeenten bij uitwerking van de projecten laten aanschuiven.

Concrete mee-koppelkansen:

- Stedelijke wateropgave Assen (mee-koppelen waterberging)- Loonerdiep
- Beheer en onderhoud (lange termijn): natuur en recreatie
- Ligging Drentsche Aa tussen steden Assen en Groningen als belangrijk recreatie uitloopgebied verder versterken (uitwerking Assen via o.a. Assen aan de Aa en Groningen via het plan Laagveengordel)

Overige mee-koppelkansen

- Voor het gebied van de Drentsche Aa is het 'Uitvoeringsprogramma 2015-2021 gebiedsdossier oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa' vastgesteld. Dit uitvoeringsprogramma beschrijft een set maatregelen waarmee de risico's voor deze oppervlaktewaterwinning worden verminderd conform de eisen van de Europese Kaderrichtlijn Water. Omdat er voor het PNP functieverandering en inrichting aan de orde zijn, is het mogelijk dat deze maatregelen overlap hebben met de genoemde maatregelen in het Uitvoeringsprogramma oppervlaktewaterwinning.
- Herstel van bestaande recreatieve infrastructuur en nieuwe ontbrekende schakels en dorpsommetjes, waarbij in beheer en onderhoud wordt voorzien.

Toelichting

De Drentsche Aa is het best bewaarde beek- en esdorpenlandschap van West-Europa. Waar veel beken in de 20e eeuw werden rechtgetrokken om afwateringskanaaltjes te worden, heeft de Drentsche Aa zijn oorspronkelijke meanderende loop grotendeels behouden. Het gehele Drentsche Aa-systeem is een omvangrijk stelsel van beken die allemaal op het Drents Plateau ontspringen. Pas ten zuiden van de stad Groningen komen zij samen in één hoofdstroom.

Hoge natuurlijke en landschappelijke waarden Met de beek is ook het oude, typisch Drentse esdorpenlandschap bewaard gebleven: de oude boerderijen rond de brink, de akkers op de bolle essen, de hoger gelegen velden en de hooilanden en weilanden in het lager gelegen beekdal. De kern van het stroomgebied (10.600 hectare) heeft sinds 2002 het predicaat Nationaal Park en het grotere gebied is in 2007 aangemerkt als Nationaal Landschap (totaal 34.000 hectare). Al in 1965 werd de eerste aanzet tot het Nationaal Park Drentsche Aa gegeven. Bij het 50-jarig jubileum is in 2015 uitgebreid stilgestaan, onder andere met het verschijnen van de 'Landschapsbiografie Drentsche Aa' door het Kenniscentrum Landschap van de Rijksuniversiteit Groningen. De Drentsche Aa is een ideaal leefgebied voor bijzondere planten, zoals bittere veldkers, stengelloze sleutelbloem en diverse orchideeënsoorten en bijzondere diersoorten zoals weidebeekjuffer, bermpje (zoetwatervisje) en allerlei soorten vlinders.

Toelichting (vervolg)

Recreatieve parel Natuur en landschap en de fiets- en wandelmogelijkheden oefenen grote aantrekkingskracht uit op recreanten en natuurliefhebbers: in de eerste plaats vanuit de omringende dorpen en de nabijgelegen steden Assen en Groningen, maar ook vanuit de rest van Nederland. Bijzonder in trek is bijvoorbeeld de wandelroute die vanaf het NS-station in Assen het beekdal in voert. Er is een informatienetwerk opgezet, bestaande uit over het gebied verspreide recreatiebedrijven (o.a. campings, restaurants, hotels, rijwielzaken, boerderijen met streekproducten), met ondernemers die een cursus gastheerschap hebben gevolgd. Door de informatiepunten te verspreiden, wordt ook de recreatieve druk verspreid.

Ruimte voor landbouw Het aantal landbouwbedrijven zal afnemen, maar voor duurzame en verbrede landbouw is er ruimte voor groei. De agrarische sector kan een belangrijke bijdrage leveren aan de landschappelijke kwaliteit op basis van beheer en onderhoud van natuurgebieden en/of met een toeristisch-recreatief of zorgaanbod.

Focus op water- en natuurkwaliteit Veel aandacht gaat de komende jaren uit naar kwaliteitsverbetering van het water in de beken in relatie tot de natuurkwaliteit in het beekdal. Daarbij gaat het om de combinatie van spontane natuur en beheer in de vorm van maaien, hooien en plaggen. Buiten het beekdal wordt ingezet op verhoogde herkenbaarheid van het oude esdorpenlandschap: de overgangen tussen dorpen, essen en beekdalen worden zichtbaarder gemaakt en de afwisseling van openheid en beslotenheid wordt verder versterkt. De beek zelf krijgt meer ruimte om zijn eigen natuurlijke weg te gaan. Oevers mogen weer afkalven om op andere plaatsen weer aan te groeien.

Verbinding met Elperstroom Het beekdal van de Elperstroom wordt opgenomen in de totale aanpak van de Drentsche Aa. Bij de realisatie van opgaven wordt gezocht naar kansen voor landbouwstructuurverbetering. Het beekdal bevat een schat aan bijzondere plantensoorten. Van Europees belang is het kalkmoeras dat tot ontwikkeling komt op plekken waar in het voorjaar veel en relatief kalkrijk grondwater opwelt. Een ander natuurtype dat eruit springt is blauwgrasland. Dit type bestaat eveneens dankzij het mineraalrijke kwelwater dat wordt toegevoerd vanuit zoutkoepels in de diepere ondergrond. Het verticaal stijgende grondwater zorgt voor een unieke en zeer gevarieerde plantenrijkdom.

6 Elperstroom (Drentsche Aa)

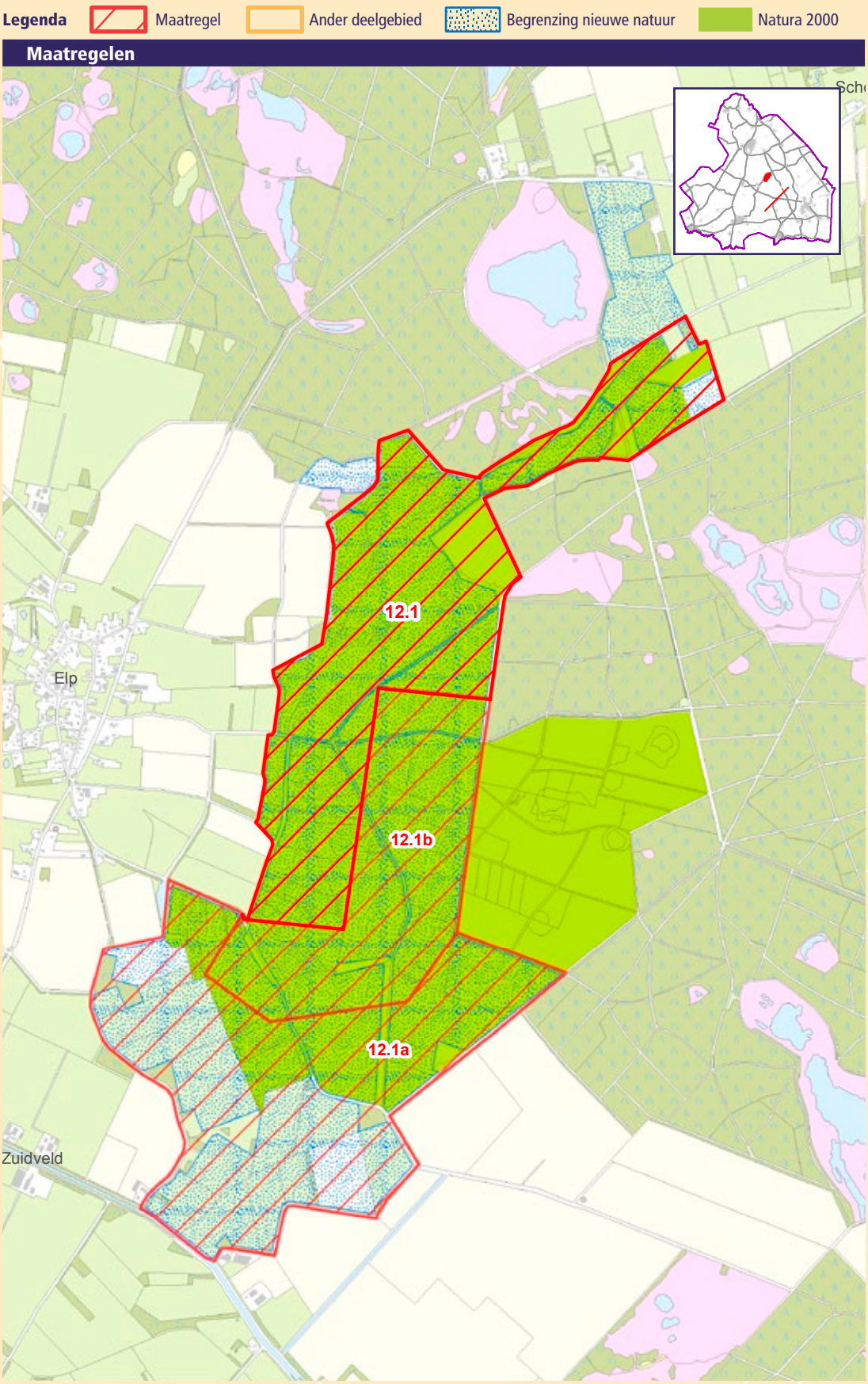

Projectgegevens

Naam	Elperstroom (Drentsche Aa)
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	12.1
Resultaat	Voor de Elperstroom bestaat de verwervingsopgave/functiewijziging uit 72 ha en de inrichtingsopgave uit 172.5 ha
Opgave	Het behoud van het kalkmoeras en de heischrale graslanden binnen het gebied van de Elperstroom zijn belangrijke N2000 doelen. Hiervoor zijn in de afgelopen periode veel inrichtingsmaatregelen uitgevoerd en in uitvoering. Het effect van deze maatregelen zal de komende 3 jaar duidelijk worden. Het gebied moet zich nu settelen. Op basis van de ontwikkelingen kunnen vervolgstappen genomen worden. Verder zal op basis van de uitkomsten van het (hydrologisch) onderzoek PAS bepaald worden bij welke percelen binnen de Grevema prioriteit ligt voor het obstakelvrij maken. Dit betekent dat het obstakelvrij maken volgordelijk achter de oplevering van het hydrologisch onderzoek wordt geplaatst. Voor de huidige grondopgave is de inschatting dat deze bijzonder lastig is, omdat dit uitplaatsing van 3 landbouwbedrijven betekent. Particulier natuurbeheer ligt hier niet voor de hand en er is ruimte nodig in de omgeving voor verplaatsing. Dit hangt nauw samen met de mogelijkheden voor landbouwstructuurverbetering. Een toedelingsonderzoek kan helpen deze mee-koppelkans in beeld te brengen. Om draagvlak te krijgen zal er in samenspraak met de omgeving bepaald moeten worden welk instrument toegepast kan worden, verkaveling onder de WILG of planmatige kavelruil.

Organisatie

De Elperstroom gaat onderdeel uitmaken van de Drentsche Aa.
Uitwerking van de verwerving/functieverandering en inrichting zal dan ook onder het programma van de Drentsche Aa worden uitgewerkt. Zie projectsheet Drentsche Aa.

Opdrachtnemer/projecttrekker zie projectsheet Drentsche Aa

Planning fasering

Zie projectsheet Drentsche Aa.

Aandachtspunten

- Voor inrichting is 150 hectare opgenomen, wellicht is hiervan al een deel gerealiseerd met RWE gelden of zit de oppervlakte van de Grevema hierbij in?
- Er zijn ook Natura 2000 maatregelen in het bosgebied voorzien. Deze zijn niet opgenomen in de tabellen en kaarten.

7 OMB-commissie Elperstroom (Drentsche Aa)

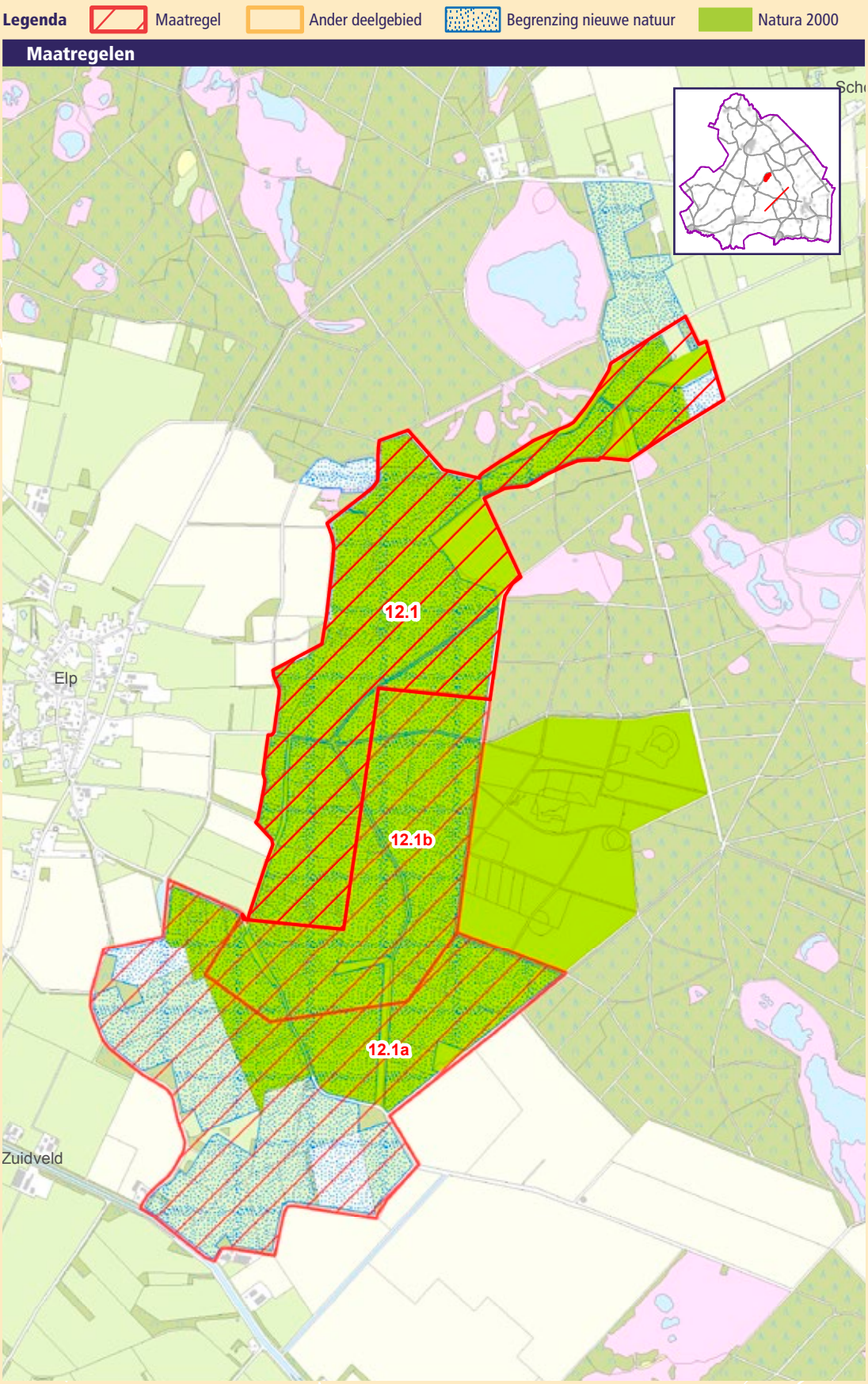

Projectgegevens

Naam	OMB-commissie Elperstroom (Drentsche Aa)
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	12
Resultaat	Uitvoering van de PAS-maatregelen die onder aanvullend beheer vallen zijn jaarlijks terugkerend en een aanvulling op het reguliere beheer van de terreinbeheerder. De maatregelen op het gebied van onderzoek en monitoring zijn met name gericht op het vastleggen van de bestaande situatie en inzicht verkrijgen in de effecten en resultaten van de verschillende PAS en Natura 2000 (beheers) maatregelen. Met deze maatregelen wordt bijgedragen aan het behalen van de gestelde Natura 2000 doelstellingen.
Opgave	Bij de opgave voor de ambtelijke Onderzoek-Monitoring-Beheer-commissie (OMB) wordt onderscheid gemaakt tussen drie onderwerpen: beheer, onderzoek en monitoring. **Beheer** De beheeropgave is gericht op aanvullend beheer door de terreinbeheerder in het kader van de PAS. Het zijn veelal jaarlijks terugkerende maatregelen die rechtstreeks door de beheerder kunnen worden uitgevoerd. **Onderzoek** Voor de Elperstroom worden diverse onderzoeken uitgevoerd die nodig zijn om onderbouwd te kunnen sturen op de maatregelen en/of deze bij te stellen. De onderzoeken dragen bij aan de uitvoering van de beheermaatregelen om de gestelde Natura 2000 doelen te halen. Voor de Elperstroom is een belangrijk hydrologisch onderzoek nodig om inzicht te geven in de effecten van de Grevema en de zandwinning op het beekdal. Op basis van deze uitkomsten kan gericht gestuurd worden op het obstakelvrij maken en het realiseren van de natuurdoelen. **Monitoring** Monitoring zal op het gebied van flora, fauna en hydrologie plaatsvinden. Dit geeft inzicht in de effecten van het beheer ten opzichte van de gestelde Natura 2000 doelen. De resultaten maken het mogelijk om indien nodig het beheer bij te stellen. Bij de Elperstroom wordt onder de PAS-maatregel monitoring het hiervoor beschreven hydrologisch onderzoek bedoelt.

Organisatie

Voor de uitvoering van deze opgaven wordt een OMB-commissie ingesteld. In de OMB-commissie komen de verschillende onderwerpen, beheer, onderzoek en monitoring samen. Er vind afstemming plaats over de voortgang, resultaten en de effecten van de PAS-maatregelen ten opzichte van de Natura 2000 doelstellingen.
De maatregelen in het kader van aanvullend beheer worden veelal door de terreinbeheerder zelf uitgevoerd. Afstemming hierover vindt plaats in de OMB-commissie.
De OMB-commissie is verantwoordelijk voor de uitwerking en uitvoering van de benodigde onderzoeks- en monitoringsvragen en kijkt of er eventueel bundeling of combinaties van onderzoeken mogelijk zijn.
De OMB-commissie legt middels een rapportage verantwoording af aan de provincie. Hierin wordt onder andere gerapporteerd over de voortgang en de effecten ten op zichtte van de gestelde N2000-doelen. Onderdeel van deze verantwoording is de verplichte 'schouw', nu veldbezoek PAS genaamd.
De OMB-commissie wordt samengesteld uit vertegenwoordigers van de in het Natura 2000 gebied aanwezige terreinbeheerders. Het secretariaat van de beheercommissie wordt gevoerd door Prolander. Dit zorgt voor een uniforme rapportage van de verschillende OMB-commissies aan de provincie. Daarnaast vormt Prolander de verbinding tussen de verschillende beheercommissies onderling.
Het gebied van de Elperstroom valt op dit moment onder het Overlegorgaan Drentsche Aa. Het overlegorgaan zal vooral gebruikt worden ten behoeve van de externe communicatie bij de uitvoering van de maatregelen. Rapportage vindt plaats, zoals hierboven beschreven, rechtstreeks aan de provincie.

Opdrachtnemer/projecttrekker zie projectsheet Drentsche Aa

Organisatie (vervolg)

Ondersteunende partijen Terreinbeheerder(s), waterschap en Prolander

Prognose start project(organisatie) 2015

Planning fasering

Conform Programma Natuurlijk Platteland

Aandachtspunten

Een aantal PAS werkzaamheden, waaronder dempen sloten, wordt al opgepakt door SBB.

8 Hunze

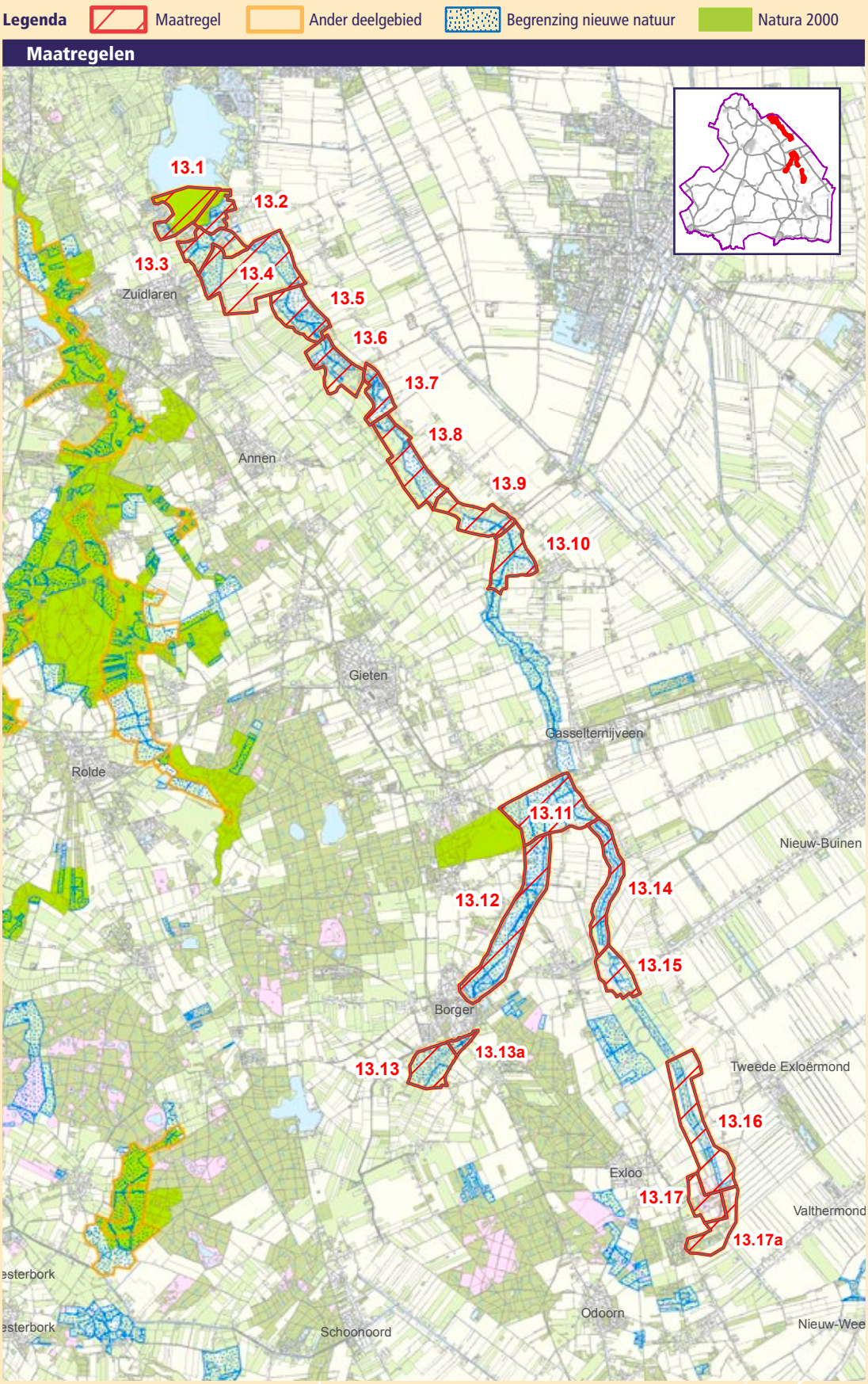
Legenda
Maatregel
Ander deelgebied
Begrenzing nieuwe natuur
Natura 2000
Maatregelen
13.1
13.2
13.3
13.4
13.5
13.6
13.7
13.8
13.9
13.10
13.11
13.12
13.13
13.13a
13.14
13.15
13.16
13.17
13.17a
Zuidlaren
Annen
Gieten
Gasselternijveen
Rolde
Nieuw-Buinen
Borger
Tweede Exloërmond
Exloo
Valthermond
Odoorn
Schoonoord
Nieuw-Wee

Projectgegevens

Naam	Hunze
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	13, 13.1, 13.2, 13.3, 13.5, 13.7, 13.8, 13.11, 13.12, 13.13, Icoon: 13.14, 13.4, 13.6, 13.9, 13.10, 13.11, 13.17
Resultaat	Voor de Hunze (incl. Icoon projecten) is in periode 1 de verwervings/functieveranderingsopgave 304 ha en de inrichtingsopgave 520 ha
Opgave	Uitgangspunt voor de Hunze: 1 beek = 1 project. Deze benadering sluit aan bij de Hunzevisie 2030 en daarom zal de totale opgave binnen het beekdal van de Hunze in 1 projectsheet beschreven worden. De Hunze is een langgerekt gebied waarin de opgaven zijn te verdelen in deelgebieden. De deelgebieden komen tot stand op basis van de geografische ligging en de eigendomssituaties. Algemeen kan gesteld worden dat het 'laaghangend fruit' geplukt is en daarom weloverwogen gekeken moet worden naar het in te zetten instrumentarium waar het specifieke deelgebied om vraagt. Apart benoemd worden de Icoon projecten. Deze zijn reeds in voorbereiding en deels in uitvoering en vallen onder de huidige opgave van het project Hunzedal die opereert vanuit de Hunzevisie. Voor het gebied de Hunze laat realisatie van de doelen zien dat ook voor recreatie en toerisme mee-koppelkansen ontstaan en dat ook het doel structuurverbetering van de landbouw gerealiseerd kan worden. **Deelgebieden** Vooralsnog is de opgave verdeeld in acht deelgebieden. 1. 13.2 Wolfsbarge De opgave voor functiewijziging van dit gebied is behoudens het Groninger deel gereed. De gewenste afronding moet inhoudelijk nog bepaald worden. Waterschap, Het Drentse Landschap en provincie zijn verantwoordelijk voor de inrichting. De inrichting, waarvoor Het Drentse Landschap trekker is, kan als volgt plaatsvinden: oeverlanden inrichten, kaden verplaatsen t.b.v. veiligheid van omliggende gebieden, landbouwwaterbeheersing garanderen, fietspad in het verlengde van Groninger deel over de kade aanleggen (houdt nu abrupt op). Het projectgebied ligt deels in Drenthe en grotendeels in Groningen. 2. 13.3 Noordma kan beschouwd worden als een op zichzelf staand project met een functieveranderingscomponent. 3. 13.5 Tusschenwater-Zuid (fase 2) Deze opgave voor functiewijziging is als een apart deelgebied te beschouwen, inrichting volgt aansluitend. 4. 13.7+13.8 Annerveensche Lenten, Duunsche Landen en Breevenen Deze functieveranderingsopgave is complex en staat aan het eind van de 6 jaar ingepland. 5. 13.11 De Branden Alle benodigde hectares zijn nog niet verworven/obstakelvrij gemaakt voor inrichting. 13. In het gebied van de Bronnegermaden/De Branden bevinden zich zes voormalige sluizen (vispassages) die een barrière vormen voor vissen. De opgave voor het Waterschap is om deze barrières op te heffen.

Projectgegevens (vervolg)

6. 13.12 Bronnegermaden/Achtermade KRW beekherstel (60% verworven, ontbrekende delen nog verwerven); realisatie wateropgave, vasthouden/bergen deel van 1,7 miljoen m3; recreatie, beekloop laten meanderen, slenken graven, lokaal maaiveld verlagen, verschralen, landbouw-waterbeheersing garanderen. Bij 13.12 (zuidelijk-deel) ligt de prioriteit bij de opgave voor functieverandering, omdat deze voorwaardelijk is voor de inrichting van het gebied.
7. 13.14 is een complex gebied qua verwerving, dit vraagt tijd. Daarom ligt er een prioriteit om te starten met deze opgave, waarin ook op voorhand het gewenste tracé van de beekloop bepaald moet worden. In de gebieden 13.15 Paardentangen en Harshammen, 13.14 en 13.12 (noordelijke deel) liggen veelal de zelfde eigenaren. Gezien deze eigendomssituatie ligt het voor de hand deze twee gebieden te clusteren.
8. 13.13 Verwerving/functieverandering Westdorp-flessenhals Beperkte opgave die gecombineerd moet worden met de flessenhals.

- 13.16 De opgave voor functiewijziging voor Zoersche Landen (Noordelijk deel), valt onder 13.17.
- 13.1 Zuidlaardermeer bevat de KRW-maatregelen in uitvoering bij het waterschap. Waterkwaliteitsverbetering en waterberging zijn echter niet de enige opgaven in het Zuidlaardermeergebied. Zuidlaardermeer is Natura 2000 gebied waarvoor tal van instandhoudingsdoelen voor diverse (water)vogels zijn bepaald. De provincie Drenthe is voor het Drentse deel van het Zuidlaardermeer ook partij. Het beheerplan wordt getrokken door de provincie Groningen en is in concept gereed. De provincie Drenthe heeft voor de instandhoudingsdoelen en KRW eveneens verplichtingen. Daarnaast kunnen de aangegeven doelen prima gecombineerd worden met de doelen en initiatieven van derden op gebied van toerisme en recreatie. Pleidooi om Wolfsbarge, Noordma, Tusschenwater en zuidzijde ZLM in één perspectief te zien. Inrichtingsschets zuidzijde ZLM inclusief realisatie EVZ expliciet, mee-koppelen.
- Inrichting Oude Weer (13) is gereed.

Icoon-projecten

- 13.4, 13.6, 13.9 en 13.17 Tusschenwater (Middengebied fase 1), Elzenmaat en Annermoeras zijn in uitvoering.
- 13.10 De verwerving en inrichting van de Bonnerklap en de Zoersche Landen zijn afgerond.
- 13.11 De Branden. Binnen dit Icoon-project valt alleen de opgave voor functiewijziging van een aantal percelen. De inrichting kan op gang gebracht worden.

Organisatie

Gezien de locatie van de opgaven ligt het voor de hand dat de Hunze 1 project is met 1 projectorganisatie. Deze argumentatie sluit ook aan bij de Hunzevisie die de basis is voor de werkzaamheden die de Projectgroep Hunzedal de afgelopen jaren heeft uitgevoerd.
Binnen het Hunze-gebied is de ambtelijke Projectgroep Hunzedal actief en zorgt voor de aansturing van de realisatie. De projectgroep bestaat op dit moment uit het waterschap, Het Drentse Landschap en provincie. Voor de inhoudelijke begeleiding zijn per verschillend deelgebied werkgroepen ingesteld.
Gezien de verbrede opgave wordt voorgesteld om eerst te kijken naar de huidige organisatiestructuur. Een mogelijke richting kan zijn om de projectgroep uit te breiden met vertegenwoordiging uit de landbouw en gemeente en het secretariaat te laten voeren door Prolander. De projectgroep stelt dan verschillende werkgroepen in voor de deelprojecten. Prolander trekt deze werkgroepen. Hieronder valt bijvoorbeeld ook de kavelruiladviescommissie die nu in het gebied actief is. De samenstelling van de werkgroepen wordt afgestemd

Organisatie (vervolg)

op de te vertegenwoordigen belangen. In de werkgroepen vindt de inhoudelijke uitwerking plaats zoals voorbereiding en planvorming.

Geadviseerd wordt om de rol van de Kavelruiladviescommissie in het kader van deze programmering te herpositioneren. Gezien de historie is het van belang dat dit zorgvuldig en in overleg gebeurd. Het is belangrijk om helderheid te verschaffen in rollen, taken en bevoegdheden. Om succesvol te kunnen zijn is een centrale aansturing door de Projectgroep daarbij noodzakelijk. De kavelruiladviescommissie werkt naast de verwerving voor natuurdoelen voornamelijk aan de verbetering van de landbouwstructuur.

De verwervings- en/of functiewijzigingsopgave binnen het gebied van de Hunze is complex en omvangrijk te noemen. Met name door de tegengestelde belangen die er zijn. Er zal per deelgebied op basis van een grondige analyse een afweging gemaakt moeten worden welk instrument in te zetten. Hiervoor zijn vier keuzemogelijkheden. Kavelruil, verwerving middels aankoop, verkaveling onder de WILG en SKNL (particulier natuurbeheer).

Het huidige bestuurlijke overleg Hunzedal tussen o.a. waterschap Hunze en Aa's, Het Drents Landschap, provincie en gemeenten kan verbreed worden met de partijen die deelnemen aan het project Hunzedal, zoals de landbouw. De exacte samenstelling en vertegenwoordiging vraagt om een zorgvuldige afweging. De verbreding, onderlinge samenhang en de verschillende belangen vragen om een aanpassing van de organisatiestructuur. De stuurgroep is opdrachtnemer en kan daadkrachtig opereren richting de projectgroep. De projectgroep draagt zorg voor de feitelijke uitvoering en het voorbereiden van de vergaderingen van de stuurgroep. Hierbij maakt de projectgroep gebruik van verschillende werkgroepen, samengesteld op basis van de opgave en toe te passen instrumentarium voor een specifiek deelgebied.

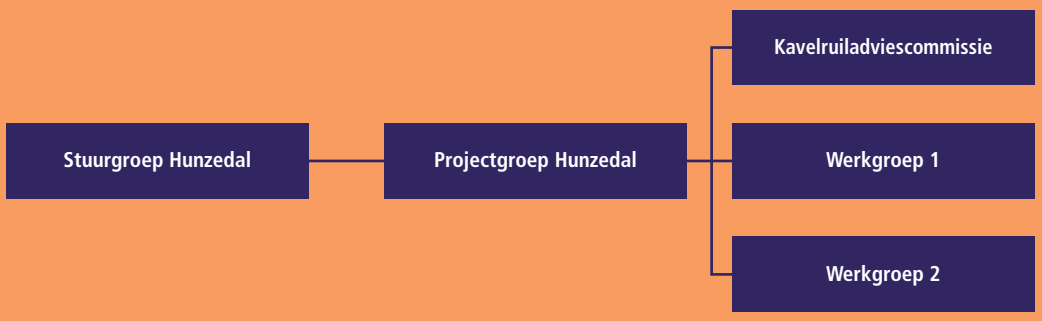

Stuurgroep Samenstelling: provincie, waterschap, Het Drents Landschap,vertegenwoordiging gemeenten en secretariaat Prolander. Taak en rol:

- opdrachtnemer voor verbrede opgave Programma Natuurlijk Platteland
- werken aan draagvlak in gebied
- voortgang proces
- besluitvorming producten projectgroep

Projectgroep Samenstelling: provincie, waterschap, terreinbeheerder, gemeenten en secretariaat Prolander. Taak en rol:

- verantwoordelijk voor realisatie van de opgaven, tijd en geld
- advisering en voorbereiden besluiten Stuurgroep Hunzedal
- aansturing inhoudelijke werkgroepen

Werkgroep deelgebied Samenstelling: afhankelijk van onderwerp. Taak en rol:

- de inhoudelijke uitwerking per deelgebied, zoals het opstellen van inrichtingsplannen, afstemming kavelruil/grondverwerving en het begeleiden van de uitvoering.
- verantwoording voortgang aan Projectgroep

Organisatie (vervolg)

Opdrachtnemer/projecttrekker opdrachtnemer: Project Hunzedal (stuurgroep); projecttrekker: Projectgroep Hunze stuurt werkgroepen aan; secretariaat: Prolander

Ondersteunende partijen werkgroepen van deelprojecten met stakeholders van de verschillende disciplines (bv. grond/inrichting) en organisaties

Prognose start project(organisatie) 2015

Planning fasering

Er is een gemêleerde taakstelling. In een aantal gebieden zal gelet op de bredere doelstelling wellicht moeten worden gedacht aan verkaveling onder de WILG, mede als gevolg van de stroken die gerealiseerd moeten worden. Dat in tegenstelling tot andere deelgebieden, waar maatwerk moet worden verricht voor een laatste afronding. In algemene zin is ook hier de beschikbaarheid van voldoende ruilgrond in de directe omgeving een probleem.

Aandachtspunten

- Het Hunzeproject vraagt om inzet van Prolander voor inzet secretariaat , functiewijziging, inrichting. Het capaciteitsvraagstuk dient hiervoor nader uitgewerkt te worden.
- Om een goede doorstart van het project (verbreed) te kunnen doen, is het advies om Prolander een analyse voor grond uit te laten voeren en uitwerking van de opgave te laten voorbereiden, zodat maatwerk geleverd kan worden.
- In het gebied heeft een pilot 'Beekdalvisie' plaatsgevonden. Deze pilot had tot doel in beeld te brengen wat er in het pilotgebied moet gebeuren om het streefbeeld te kunnen realiseren. Dit is gebeurd in nauwe samenwerking met de landbouwsector. De pilot is afgerond.
- Bij Wolfsbarge wordt er aandacht gevraagd voor de samenhang met het Groningse deel van het gebied. Hier zou het platform overleggroep ontwikkeling Zuidlaardermeer voor benut kunnen worden.
- Aandacht voor de betrokkenheid van de drinkwatermaatbedrijven (WMD/WBG).
- Bij de nadere uitwerking dient aandacht te zijn voor de fasering van de maatregelen.

Mee-koppelkansen gemeenten

- Gemeente Borger-Odoorn:
- T/m Valthe zijn er ca. 10 initiatieven van de bevolking voor ontsluiting.
- De Hunzecommissie (met bewoners) wil graag een rol blijven spelen.
- In de Hunzevallei zijn mogelijkheden voor recreatie na inrichting van de natuur: (nieuwe) recreatieve fietsverbinding.
- Voor de men-ruitersportroutes zijn initiatieven. De gemeente is hierover benaderd: kans om werk-met-werk te maken. Ook zijn onderhoudspaden nodig, deze combineren met (ruiter)sport.
- Tynaarlo gaat een inventarisatie aanleveren van wensen die zij heeft voor de gehele gemeente op het gebied van fiets-, wandel- en ruiterpaden, toegangspoorten en het aanbrengen van bruine bewegwijzeringsborden.
- In de Bronnegermaden (13.6) de archeologie in beeld brengen. Dit wordt nu nauwelijks beleefd. Daarbij uitleggen waarom nu weer laten meanderen, dat zorgt voor draagvlak.

Toelichting

Het oerstroomdal van de Hunze werd in de voorlaatste IJstijd uitgesleten door smeltwater van het zich terugtrekkende landijs. Wind en water vulden het brede dal op met bodemmateriaal. Dankzij het warmer wordende klimaat ontstonden venen en moerasbossen. Halverwege de 18e eeuw kwam vervening op gang en in de 20e eeuw kreeg het Hunzedal een overwegend agrarisch karakter. Als beekdal was het Hunzedal nauwelijks nog herkenbaar. In 1995 presenteerde Het Drentse Landschap samen met het Groninger Landschap en het Wereldnatuurfonds de eerste Hunzevisie, met als hoofddoel: terugkeer van een zo natuurlijk mogelijk beekdal.

Toelichting (vervolg)

Een nieuw natuurgebied van formaat Dankzij allerlei natuurontwikkelingsprojecten in de afgelopen jaren ligt tussen de brongebieden bij Exloo en Odoornerveen en de stad Groningen nu 3.000 hectare nieuwe natuur. Stap voor stap ontwikkelt de Hunze zich tot een vrije kronkelende beek omgeven door voedselrijke moerassen, natte graslanden, broekbos en kwelafhankelijke hooilanden. Zilverreigers, bevers en zwarte sterns zijn nieuwe soorten in het gebied en zelfs zeearend en otter worden waargenomen.

Speerpunten voor de toekomst In 2014 is een nieuwe Hunzevisie tot stand gekomen, gericht op een meer integrale benadering van het stroomdal: op het schaalniveau van Drenthe en Groningen, inclusief de samenhang met de Waddenzee, de Hondsrug en de Veenkoloniën. Deze nieuwe visie heeft vier speerpunten: (1) een natuurgebied van nationale allure, (2) een robuust en klimaatbestendig watersysteem, (3) driesterrenkwaliteit Hunzedal zorgt voor nieuwe economie en (4) CO2-vastlegging en duurzame energie als nieuwe gebiedsmotoren. Deze speerpunten worden gekoppeld aan de nog te nog te realiseren gebiedsopgaven.

Waterberging, drinkwaterwinning en waterkwaliteit in combinatie met natuurontwikkeling Het Hunzedal is nu al een belangrijk waterbergingsgebied, maar met het oog op de voorspelde toename van wateroverlast en droogte is het van belang om het watersysteem daarop in te richten en om de bergingscapaciteit verder te vergroten. Een ander belangrijk aandachtspunt is waterkwaliteit, onder andere ten behoeve van drinkwaterwinning. Natuurontwikkeling moet bijdragen aan kwaliteitsverbetering van grondwater en het oppervlaktewater van de Hunze en het Zuidlaardermeer, wat omgekeerd weer bevorderlijk is voor de natuur. De kans tot CO2-opslag in combinatie met natte natuurontwikkeling past eveneens bij de klimaatdoelstellingen.

Recreatief potentieel nog lang niet uitgeput In de afgelopen jaren zijn in combinatie met de herinrichting van het Hunzedal uiteenlopende recreatieve voorzieningen aangelegd. Toch kan het aantal bezoekers nog flink kunnen groeien. Voor inwoners van de stad Groningen blijkt het Hunzedal relatief onbekend terrein te zijn. Om de aanjaagfunctie van het mooie en gevarieerde gebied voor de lokale en regionale economie verder te versterken, wordt ingezet op verbetering van de beleefbaarheid, uitbreiding van recreatieve voorzieningen, het accentueren van cultuurhistorisch erfgoed en unieke vormen van natuurbeleving. Dat laatste ook in combinatie met de aansprekende verbintenis die natuur en technologie op het LOFAR-antenneveld met elkaar aangaan.

Kansen voor landbouw Eveneens wordt gezocht naar mogelijkheden om water-, natuur- en economische doelen te verbinden met verdere vergroening van de landbouw. Er is ruimte voor agrarisch natuurbeheer en verbreding van bedrijfsactiviteiten ten behoeve van recreanten en toeristen.

Laagveengordel De Laagveengordel is de aanduiding van de keten van natte natuurgebieden, waaronder de Onlanden, het Zuidlaardermeergebied en Midden-Groningen, die in de afgelopen jaren zijn aangelegd op de grens van Drenthe en Groningen. Aanvankelijk werd deze 'unieke voortuin van de stad Groningen' sectoraal en/of vanuit deelgebieden benaderd. Maar juist door natuur-, water- en recreatief- economische opgaven in samenhang op te pakken, kan het perspectief voor het gehele gebied aanzienlijk worden vergroot. Voor omliggende Drentse en Groningse gemeenten biedt dit kansen om doelen en middelen op het gebied van KRW, recreatie, natuur en landschap te koppelen aan die van de Laagveengordel. Door met zoveel mogelijk partijen provinciegrensoverschrijdend samen te werken en te investeren in wat het grootste en meest bijzondere natte natuurgebied van Nederland kan worden, kan op alle fronten een hoger rendement worden behaald; zeker ook in economisch opzicht.

Bijzondere plekken In sommige inrichtingsopgaven kan eenvoudig een effectieve koppeling worden gemaakt met plekken die interessant zijn voor recreanten. Zo laat de opgave voor de Grote Masloot in de gemeente Tynaarlo zich uitstekend combineren met verhoogde aandacht voor de vindplaats van het wereldberoemde Meisje van Yde.

Sociaal-economische vitalisering Het programma Natuurlijk Platteland biedt aanknopingspunten voor sociaal-economische versterking van gebieden of dorpen. In Weiteveen, aan de oostkant van het Bargerveen,

Toelichting (vervolg)

wordt deze doelstelling gekoppeld aan natuurbeheer van het reservaat. Hier wordt een schaapskooi ingericht die tegelijk fungeert als horeca- en informatiepunt voor recreanten. Dit centrum, dat ligt op een plek waar meerdere fietsroutes bij elkaar komen, zal worden gerund door mensen van de Stichting Buurtsupport. Het plan is aangemeld voor de Europese subsidieregeling INTERREG, gericht op een beter milieu, meer innovatiekracht en het verkleinen van economische verschillen tussen regio's en lidstaten onderling.

Ambitie 'Drenthe, dé fietsprovincie' De provincie zet zich samen met publieke en private partners in voor de gezamenlijke ambitie 'Drenthe, dé fietsprovincie'. Vanuit het projectbureau 'Op Fietse' wordt het thema fietsen integraal benaderd en wordt Drenthe als dé fietsprovincie op de kaart gezet. Fietsen is verbonden met verschillende beleidsterreinen; niet alleen recreatie en toerisme, maar ook economie, sport, gezondheid, zorg en welzijn, mobiliteit en infrastructuur, duurzaamheid en cultuur. De Drentse fietsaanpak laat zich programmatisch uitstekend verbinden met het accent op beleven en benutten in het programma Natuurlijk Platteland. Voor gebiedspartijen is het daarom zinvol om na te denken over kansen die uit deze koppeling voortvloeien.

Zo heeft een recreatieondernemer op het Dwingelderveld voorgesteld om in de buurt van het huidige smalle fietspad door dit natuurgebied een tweede fietspad aan te leggen. Beide paden kunnen dan voor eenrichtingsverkeer worden bestemd. Hiermee zijn zowel de spreiding van de toenemende recreatieve druk, de aantrekkelijkheid van de natuurbeleving en het fietsplezier en de veiligheid van meerdere gebruikersgroepen (ATB, MTB, E-bike, wielrenners en gezinnen met kleine kinderen) gediend.

Uitbreiding recreatieve infrastructuur De voorbereidende fase van de herinrichting van een gebied is hét moment om wensen op het gebied van wandel- of fietspaden in te brengen. In het ontwerp kan daar direct rekening mee worden gehouden en is er door werk-met-werk te maken kosten te besparen.

Zo wordt in het Reestdal onderzocht welke mogelijkheden er zijn voor de aanleg van een blotevoetenpad in combinatie met de inrichting van een ecologische verbindingszone. Hiermee kan worden ingespeeld op de behoefte van bewoners en toeristen om het beekdal intensiever te kunnen beleven. Het avontuurlijke karakter maakt een blotevoetenpad extra aantrekkelijk, zeker voor kinderen. Vergelijkbare paden in Nederland voeren door poelen en modder, over touwbruggen en springstenen en langs bungelbankjes en uitdagende natuurlijke obstakels. Soms kan fruit worden geplukt. Sommige paden hebben bovendien een educatieve functie.

De gemeente Midden-Drenthe zou graag zien dat het herstel van het beekdal van het Oude Diep wordt gecombineerd met de aanleg van een fietspad over een dijkje. In het Holtingerveld wordt op modellen gestudeerd die leiden tot aansprekende mogelijkheden om het gebied te beleven zonder de natuur geweld aan te doen.

9 Fochteloërveen- Smildigerveen

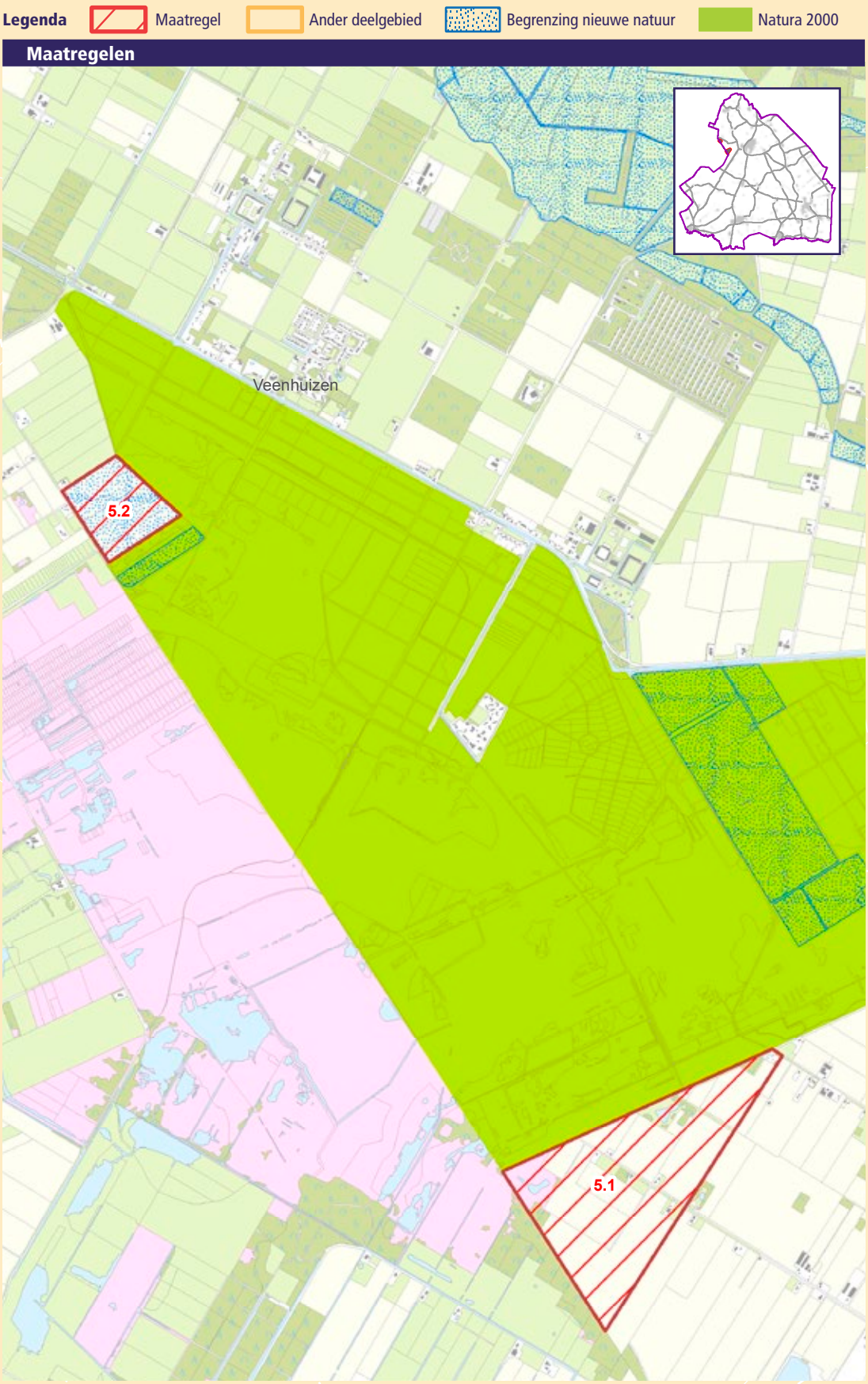

Projectgegevens

Naam	Fochteloërveen Smildigerveen
Looptijd	2014-2016
Uniek ID	5.1
Resultaat	Voor het Fochteloërveen-Smildigerveen bestaat de inrichtingsopgave uit de realisatie van de Smildiger venen en realisatie van '7 blokken'. Beide zijn reeds juridisch verplicht en volop in gang gezet.
Opgave	Doel van de inrichtingsmaatregelen is het herstellen van de hydrologie. Zo wordt met de inrichting van het Smildigerveen en de realisatie '7 blokken' d.m.v. kaden een hydrologische buffer en waterberging gecreëerd. Daarnaast wordt de Schaaphokswijk gedempt.

Organisatie

Er is een projectgroep Fochteloërveen actief voor de inrichting waarin Arcadis, provincie, Natuurmonumenten, waterschap en gemeente vertegenwoordigd zijn. Arcadis trekt dit in opdracht van RWE.

Opdrachtnemer/projecttrekker Arcadis

Ondersteunende partijen Provincie, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, gemeente en waterschap

Prognose start project(organisatie) Er is inmiddels gestart met de voorbereidingen om met de daadwerkelijke inrichting te kunnen beginnen. Het project kan gecontinueerd worden in de huidige vorm.

Planning fasering

Conform Programma Natuurlijk Platteland.

Aandachtspunten

Een deel van de financiën komt voort uit de realisatie van een kolencentrale van de RWE.

Mee-koppelkans gemeenten

- Noorderveld/Midden-Drenthe: voor recreatie zijn niet veel wensen meer. Wel aandacht nodig voor Veenhuizen (werelderfgoed), trekt veel toeristen aan.
- Midden-Drenthe: project Smildigerveen grenzend aan het Fochteloerveen: Hier ligt nog de wens voor een fietsverbinding tussen de Meesterswijk, Grietmanswijk, Jonkerswijk. Tussen deze wijken komen nieuwe kades te liggen, hier zijn mee-koppelkansen voor een fietspad. Dit betreft vooral de kade tussen de Meesterswijk en Grietmanswijk. Natuurmonumenten en Arcadis zijn op de hoogte van deze wens. Er is al vooroverleg geweest tussen de gemeente Midden-Drenthe, het recreatieschap en Natuurmonumenten. Alle partijen onderstrepen het belang van een fietsverbinding. Het fietspad is nog niet opgepakt om te voorkomen dat het de procedures voor het Smildigerveen zou frustreren. Zodra deze procedures afgerond zijn kan het fietspad weer opgepakt worden.

Toelichting

Fochteloërveen maakt deel uit van de vroegere Smildigervenen. Het gebied strekt zich uit over een oppervlakte van bijna 2.600 hectare op de grens van Drenthe en Fryslân. Omdat het veen hier maar gedeeltelijk is afgegraven, is het oorspronkelijke veenpakket met karakteristieke hoogveenbegroeiing nog voor een groot deel bewaard gebleven. Sinds 1975 investeert Natuurmonumenten in het opnieuw ontwikkelen van hoogveen. Stuwen, damwanden en veendijkjes zorgen er nu voor dat regenwater wordt vastgehouden in het gebied dat als gevolg van landbouw sterk was verdroogd. Door Natuurmonumenten aangekochte, lagergelegen landerijen aan de randen fungeren als buffergebied.

Kraanvogel en andere unieke gasten en bewoners Inmiddels is er weer een aantal actieve veenkernen aanwezig met daarin bij hoogveen horende plantensoorten zoals veenmossen en veenpluis. Een van de meest opvallende vogels in het gebied is de kraanvogel. Het Fochteloërveen was in 2001 het eerste natuurgebied in Nederland waar deze vogelsoort voor het eerst sinds eeuwen weer broedde. Sinds 2012 broeden ze eveneens in het Dwingelderveld en sinds 2015 ook in het Drents-Friese Wold. Andere dieren in het Fochteloërveen zijn de

Toelichting (vervolg)

zeldzame vlindersoort veenhooibeestje, de adder, ringslang en gladde slang en uiteenlopende water- en moerasvogels zoals wintertaling, geoorde fuut, watersnip en porseleinhoen. Grauwe klauwier, paapje en roodborsttapuit broeden in de drogere heide- en graslandgebieden. In de winter is het Fochteloërveen de overwinteringsplek van duizenden ganzen en zwanen. In de zomer jaagt de slangenarend op slangen.

Ecologie en economie gaan hand in hand Het Fochteloërveen trekt met haar unieke natuur, een grote pingoruïne uit de laatste IJstijd, een markante uitkijktoren en fraaie fiets- en wandelroutes veel publiek. Lokale ondernemers plukken daar de vruchten van. Een mooi voorbeeld van hoe ecologie en economie elkaar de hand schudden, is het driejarige herstelproject Dutch Crane Resort dat in 2014 is voltooid en waarin Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, het Marius Tonckensfonds (particuliere grondbezitter), de aangrenzende camping De Schuilhoeve en de provincie Drenthe met elkaar samenwerkten. Dankzij dit project krijgen het groeiende hoogveen en de natte heide nog meer ruimte om zich uit te breiden, waardoor het Fochteloërveen extra aantrekkelijker wordt voor de kraanvogel. Met de camping aan de rand van het Natura 2000-gebied heeft eigenaar Albert Schuiling (voorheen boer) naar eigen zeggen een 'unique selling point': de reeën en kraanvogels lopen over het terrein. De camping is bovendien opgehoogd met grond die is vrijgekomen bij herstel van de oude bovenloop van de Slokkert op het terrein van het Marius Tonckensfonds. Met het oog op bereikbaarheid en beleefbaarheid van het Dutch Crane Resort zijn nieuwe fiets- en wandelpaden aangelegd. Dat is zo gedaan dat de natuur niet wordt verstoord.

Optimalisering van de waterhuishouding voor hoogveen en landbouw Aandachtspunten voor de komende jaren houden met name verband met de waterhuishouding: verdere verbetering van de waterconservering en herstel van lokale systemen. Daartoe worden nog wat wijken gedempt en wordt hier en daar bos omgevormd naar heide, waardoor het waterpeil kan worden verhoogd ten gunste van verdere hoogveenontwikkeling. Ook moeten nog maatregelen worden getroffen om wateroverlast in het aangrenzende landbouwgebied tegen te gaan. Door bodemdaling van het landbouwgebied zijn de hoogteverschillen met het veengebied zodanig toegenomen, dat er te veel water uit het veen wegstroomt. In de landbouwpolder Zeven Blokken worden knijpstuwen aangebracht om de piekafvoer te remmen. Ook wordt waterberging in deze polder gerealiseerd.

10 Beheercommissie Fochteloërveen

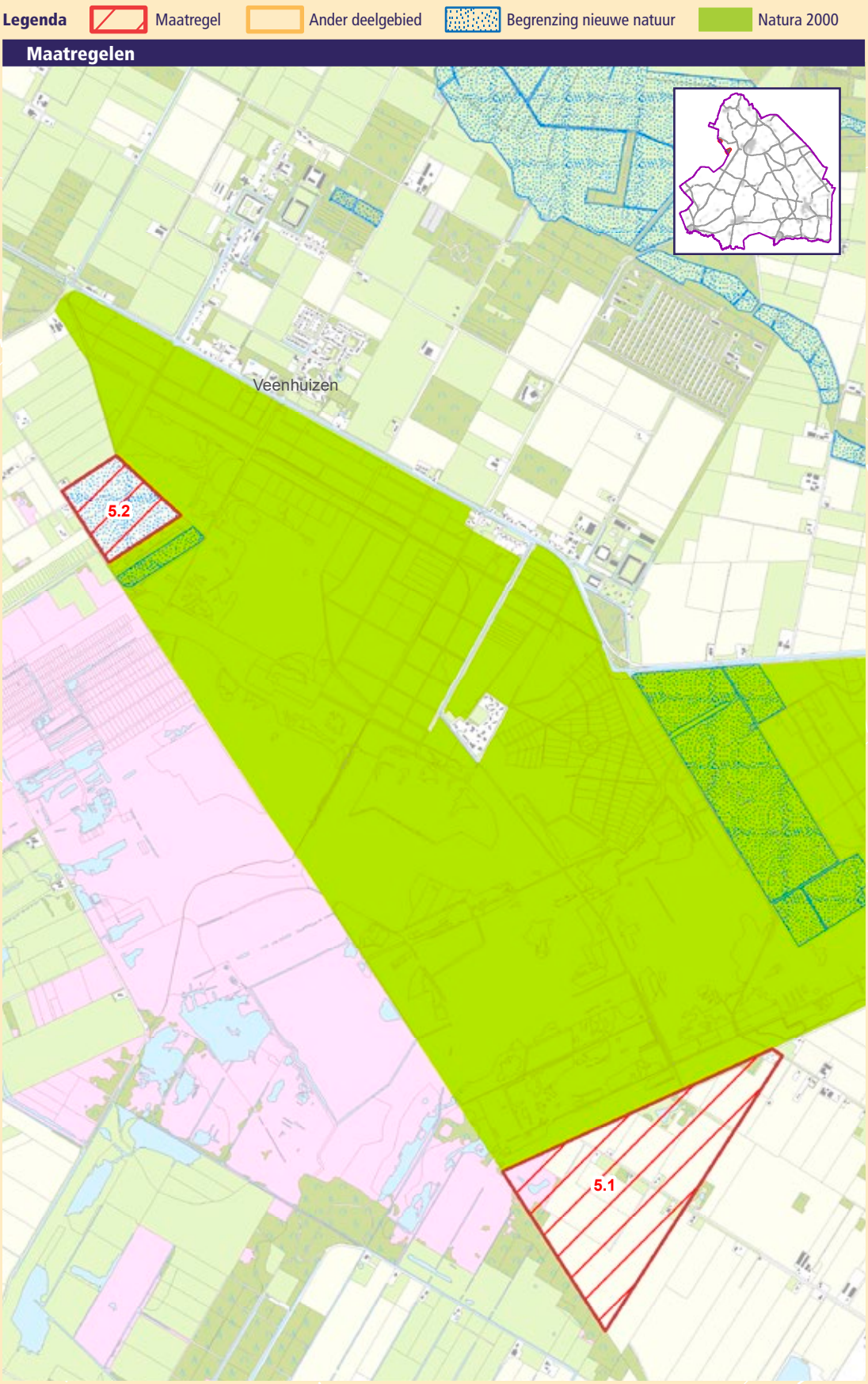

Projectgegevens

Naam	Beheercommissie Fochteloërveen
Looptijd	2015-2020
Uniek ID	5
Resultaat	Uitvoering van de PAS-maatregelen die onder aanvullend beheer vallen zijn jaarlijks terugkerend en een aanvulling op het reguliere beheer van de terreinbeheerder. De maatregelen op het gebied van onderzoek en monitoring zijn met name gericht op het vastleggen van de bestaande situatie en inzicht verkrijgen in de effecten en resultaten van de verschillende PAS en Natura 2000 (beheers) maatregelen. Met deze maatregelen wordt bijgedragen aan het behalen van de gestelde Natura 2000 doelstellingen.
Opgave	Bij de opgave voor de beheercommissie wordt onderscheid gemaakt tussen drie onderwerpen: beheer, onderzoek en monitoring. **Beheer** De beheeropgave is gericht op aanvullend beheer door de terreinbeheerder in het kader van de PAS. Het zijn veelal jaarlijks terugkerende maatregelen die rechtstreeks door de beheerder kunnen worden uitgevoerd. De maatregel 'bos omvormen noordzijde- Bankenbosch' is de enige PAS-maatregel die plaatsvindt op terrein van Staatsbosbeheer. **Onderzoek** Voor het Fochtelöerveen worden diverse onderzoeken uitgevoerd die nodig zijn om onderbouwd te kunnen sturen op de maatregelen en/of deze bij te stellen. De onderzoeken dragen bij aan de uitvoering van de beheermaatregelen om de gestelde Natura 2000 doelen te halen. De meer soort-gerelateerde onderzoeken (paapje en fuut) worden door de terreinbeheerder gedaan. **Monitoring** Monitoring zal op het gebied van flora, fauna en hydrologie plaatsvinden. De monitoring geeft inzicht in de effecten van het beheer ten opzichte van de gestelde Natura 2000 doelen. De resultaten maken het mogelijk om, indien nodig, het beheer bij te stellen. Verfijning compartimentering wordt als PAS maatregel onder de beheercommissie gebracht. NM zal deze maatregel projectmatig oppakken en afstemming vindt plaats onder de beheercommissie.

Organisatie

Voor de uitvoering van deze opgaven wordt een beheercommissie ingesteld. In de beheercommissie komen de verschillende onderwerpen, beheer, onderzoek en monitoring samen. Er vind afstemming plaats over de voortgang, resultaten en de effecten van de PAS-maatregelen ten opzichte van de Natura 2000 doelstellingen.
De maatregelen in het kader van aanvullend beheer worden veelal door de terreinbeheerder zelf uitgevoerd. Afstemming hierover vindt plaats in de beheercommissie.
De beheercommissie is verantwoordelijk voor de uitwerking en uitvoering van de benodigde onderzoeks- en monitoringsvragen en kijkt of er eventueel bundeling of combinaties van onderzoeken mogelijk zijn.
De beheercommissie legt middels een rapportage verantwoording af aan de provincie. Hierin wordt onder andere gerapporteerd over de voortgang en de effecten ten op zichtte van de gestelde N2000-doelen. Onderdeel van deze verantwoording is de verplichte 'schouw', nu veldbezoek PAS genaamd.
De beheercommissie dient oog te hebben voor de omgeving en de benodigde communicatie bij het uitvoeren van de maatregelen. Indien nodig zal zij een werkgroep instellen die de communicatie voor een bepaald thema uitwerkt.
De beheercommissie wordt samengesteld uit vertegenwoordigers van de in het Natura 2000 gebied aanwezige terreinbeheerders. Het secretariaat van de beheercommissie wordt gevoerd door Prolander. Dit zorgt voor een uniforme rapportage van de verschillende beheercommissies aan de provincie. Daarnaast vormt Prolander de verbinding tussen de verschillende beheercommissies onderling.

Organisatie (vervolg)

Opdrachtnemer/projecttrekker Het secretariaat van de beheercommissie wordt gevoerd door Prolander. Realisatie van maatregelen kunnen veelal uitgevoerd worden door de betreffende beheerder.

Ondersteunende partijen WS, NM, SBB, provincie

Prognose start project(organisatie) 2015

Planning fasering

Conform Programma Natuurlijk Platteland

Aandachtspunten

- Definiëring (rol, uitwerking vraagstuk) opgave beheercommissie is een eerste actiepunt, Deze kan vanuit het verlengde van de gebiedsgroep N2000 uitgewerkt worden.
- Een deel van de financiën komt voort uit de compensatie van de realisatie van een kolencentrale van RWE.
- Binnen deze opgave worden diverse onderzoeken uitgevoerd. Omdat er vergelijkbare onderzoeken plaatsvinden in de andere Natura 2000 gebieden wordt door de provincie gekeken naar de mogelijkheden om voor een aantal onderwerpen een centrale coördinatie of afstemming te organiseren. Op deze manier kan de kwaliteit beter beheerst worden, kan er wellicht aanbestedingsvoordeel worden behaald en wordt opgedane kennis geborgd.
- Het Fochtelöerveen ligt op de grens van Friesland en Drenthe. Daardoor is er sprake van meerdere provincies, gemeenten en waterschappen. Dit vraagt om aandacht voor de onderlinge afstemming.

11 Witterveld PAS-maatregelen

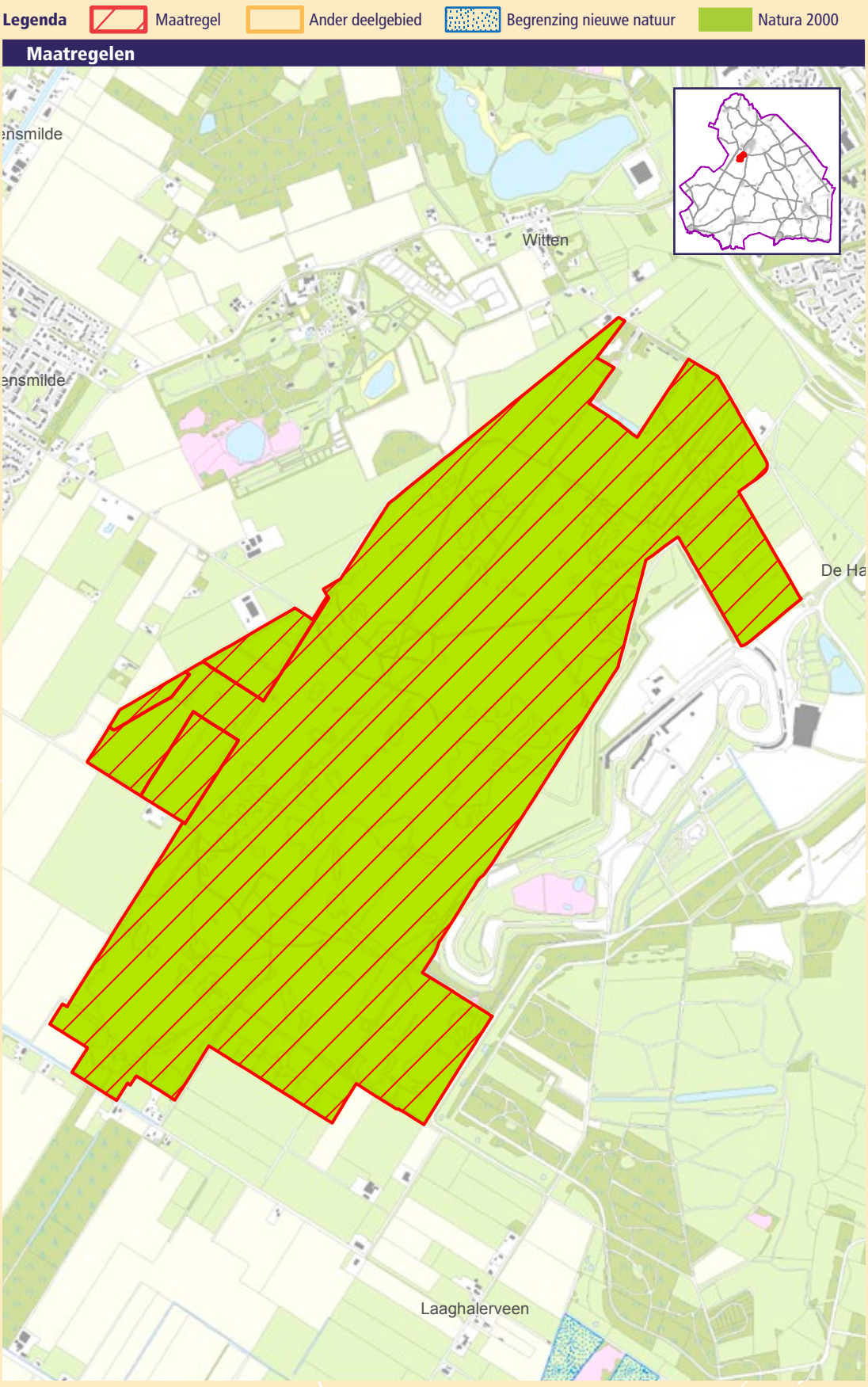

Projectgegevens

Naam	Witterveld PAS-maatregelen
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	10
Resultaat	Uitvoering van de PAS-maatregelen die onder aanvullend beheer vallen zijn jaarlijks terugkerend en een aanvulling op het reguliere beheer van de terreinbeheerder. De maatregelen op het gebied van onderzoek en monitoring zijn met name gericht op het vastleggen van de bestaande situatie en inzicht verkrijgen in de effecten en resultaten van de verschillende PAS en Natura 2000 (beheers) maatregelen. Met deze maatregelen wordt bijgedragen aan het behalen van de gestelde Natura 2000 doelstellingen.
Opgave	Voor het Witterveld kan gesteld worden dat de opgave voor de PAS en Natura2000 relatief eenvoudig is. De enige terreinbeheerder Defensie heeft goed inzicht in de onderzoeken, monitoringsvraagstukken en het aanvullende beheer. Ondanks dat de opgave helder is, wordt uit de gesprekken met Defensie duidelijk dat Defensie als rijksoverheid geen subsidie kan aanvragen bij de provincie. In dit geval is Defensie niet te beschouwen als de andere terreinbeheerders. Om inzicht te krijgen in de verantwoordelijkheid voor de realisatie van de PAS-maatregelen en de kosten is afstemming nodig tussen provincie en Defensie. Overigens is het wel aannemelijk dat het aanvullende PAS beheer door Defensie uitgevoerd kan worden (in aanvulling op het reguliere beheer). De monitoring en het hydrologisch onderzoek zal naar alle waarschijnlijkheid vanuit een breder perspectief bezien worden. Taken en verantwoordelijkheden dienen in het overleg tussen provincie en Defensie vastgelegd te worden.

Organisatie

Defensie is de enige beheerder van het gebied en de opgaven zijn niet complex, hiermee ligt het voor de hand dat Defensie deze maatregelen uitvoert. Echter is hierover nog geen duidelijkheid te gegeven en zal de verdere uitvoering afhankelijk zijn van de uitkomsten van het overleg tussen de provincie en Defensie.

Opdrachtnemer/projecttrekker Defensie

Ondersteunende partijen Afhankelijk van het overleg

Prognose start project Lopend. Er zijn op dit moment geen fysieke obstakels om te kunnen starten met de maatregelen. Een aantal beheersmaatregelen is reeds in uitvoering.

Planning fasering

Conform Programma Natuurlijk Platteland

Aandachtspunten

- De monitoring en het hydrologisch onderzoek zal naar alle waarschijnlijkheid vanuit een breder perspectief bezien worden.
- Defensie is bevoegd gezag voor het beheerplan, maar is Defensie hiermee ook verantwoordelijk voor het uitvoeren van de PAS-maatregelen? Deze vraag is nu nog niet beantwoord.
- Binnen deze opgave worden diverse onderzoeken uitgevoerd. Omdat er vergelijkbare onderzoeken plaatsvinden in de andere Natura 2000 gebieden wordt door de provincie gekeken naar de mogelijkheden om voor een aantal onderwerpen een centrale coördinatie of afstemming te organiseren. Op deze manier kan de kwaliteit beter beheerst worden, kan er wellicht aanbestedingsvoordeel worden behaald en wordt opgedane kennis geborgd.

12 Drouwenerzand PAS-maatregelen

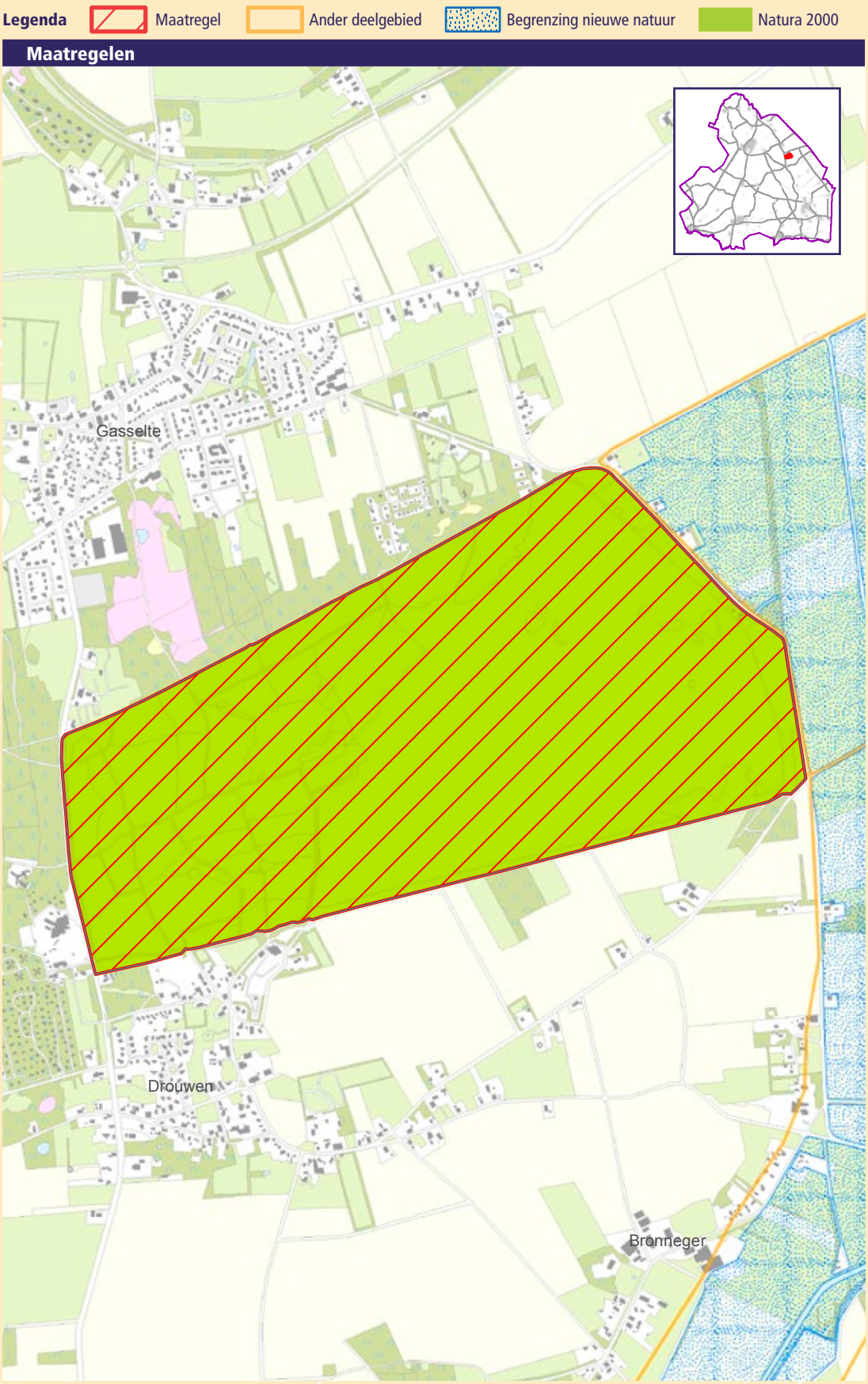

Projectgegevens

Naam	Drouwenerzand PAS-maatregelen
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	14
Resultaat	Uitvoering van de PAS-maatregelen die onder aanvullend beheer vallen zijn jaarlijks terugkerend en een aanvulling op het reguliere beheer van de terreinbeheerder. De maatregelen op het gebied van onderzoek en monitoring zijn met name gericht op het vastleggen van de bestaande situatie en inzicht verkrijgen in de effecten en resultaten van de verschillende PAS en Natura 2000 (beheers) maatregelen. Met deze maatregelen wordt bijgedragen aan het behalen van de gestelde Natura 2000 doelstellingen.
Opgave	Bij deze opgave wordt onderscheid gemaakt tussen drie onderwerpen: beheer, onderzoek en monitoring. **Beheer** De beheeropgave is gericht op aanvullend beheer door de terreinbeheerder in het kader van de PAS. Het zijn veelal jaarlijks terugkerende maatregelen die rechtstreeks door de beheerder kunnen worden uitgevoerd. **Onderzoek** Voor het Drouwenerzand worden diverse onderzoeken uitgevoerd die nodig zijn om onderbouwd te kunnen sturen op de maatregelen en/of deze bij te stellen. De onderzoeken dragen bij aan de uitvoering van de beheermaatregelen om de gestelde Natura 2000 doelen te halen. **Monitoring** Monitoring zal op het gebied van flora, fauna en hydrologie plaatsvinden. De monitoring geeft inzicht in de effecten van het beheer ten opzichte van de gestelde Natura 2000 doelen. De resultaten maken het mogelijk om indien nodig het beheer bij te stellen.

Organisatie

Voor Drouwenerzand kan gesteld worden dat de opgave voor de PAS en N2000 relatief eenvoudig is. Er is goed inzicht in de onderzoeken en de monitoringsvraagstukken en het aanvullende beheer is goed in beeld bij terreinbeheerder Het Drentse Landschap (HDL). Hiervoor hoeft dus geen beheercommissie ingesteld te worden en zal de beheerder zelfstandig de volledige opgave op zich nemen.

Opdrachtnemer/projecttrekker Het Drentse Landschap kan vanuit een centrale regie Prolander vragen om de lijn naar andere beheercommissies kort te sluiten en voortgangsrapportages te doen richting de Provincie om zodoende de uniformiteit en de processen van de beheercommissie eenduidig te laten verlopen. Projecttrekkers is HDL.

Ondersteunende partijen Prolander kan ondersteunen van uit de afstemming met andere beheercommissies, voortgangsrapportages.

Prognose start project(organisatie) De opgave kan meteen opgepakt worden en qua beheer zijn er ook al zaken die lopen.

Planning en fasering

Conform Programma Natuurlijk Platteland.

Aandachtspunten

- Binnen deze opgave worden diverse onderzoeken uitgevoerd. Omdat er vergelijkbare onderzoeken plaatsvinden in de andere Natura 2000 gebieden wordt door de provincie gekeken naar de mogelijkheden om voor een aantal onderwerpen een centrale coördinatie of afstemming te organiseren. Op deze manier kan de kwaliteit beter beheerst worden, kan er wellicht aanbestedingsvoordeel worden behaald en wordt opgedane kennis geborgd.
- Definiëring (rol, uitwerking vraagstuk) van de opgave voor de beheercommissie is een eerste actiepunt, Deze kan vanuit het verlengde van de gebiedsgroep N2000 uitgewerkt worden door prolander of indien wenselijk vanuit HDL.

Toelichting

Het 223 hectare grote Drouwenerzand ligt op de steile overgang tussen de hoogste en lager wordende delen van de Hondsrug. Dat zorgt voor opmerkelijke hoogteverschillen in dit bijzondere en gevarieerde heidegebied. Typerend zijn jeneverbesstruwelen waar paddenstoelen als gestreepte trechterzwam, stersporige trechterzwam, levermelkzwam en zandpadvezelkop hun kop opsteken. In de open ruimtes tussen de struikheide groeien korstmossen en typische soorten als zandblauwtje, heidespurrie en dwergviltkruid. Het beheer is in handen van Het Drentse Landschap en bestaat overwegend uit begrazing door Schoonebeker heideschapen en het waar nodig kappen van opslag van grove den en andere bomen.

Robuust natuurlandschap met kansen voor natuurgerichte recreatie De opgaven voor het Drouwenerzand zijn onder andere herstel van levend stuifzand door vergroting van de windwerking, herstel van de jeneverbesstruwelen en versterking van het heischraal grasland. Zo ontstaat niet alleen een robuust natuurlandschap met een bijzondere ligging op de Hondsrugflank, maar eveneens een aantrekkelijk wandelgebied. Dit is een unieke kans om een heidegebied te verbinden met het natuurlandschap van het Hunzedal; de enige plaats op de Hondsrugflank waar dit mogelijk is. Dat biedt aanknopingspunten voor natuurgerichte recreatie.

Stedelijke wateropgaven Gemeenten zien kansen om hun stedelijke wateropgave te verbinden met waterbergingsmaatregelen in het landelijk gebied. Zo heeft de gemeente Assen een wateropgave van 90.000 m^3. Een deel van deze opgave wordt nu gerealiseerd door mee te liften op de herinrichting van het Anreeperdiep en het Deurzerdiep aan de oostkant van de stad, waar een kleinschalige waterberging deel van uitmaakt. Deze ingreep draagt bij aan betere afwatering. Voor de toekomst hoopt de gemeente een deel van de restantopgave in combinatie met het Lonerdiep te kunnen realiseren.

13 Mantingerzand-Mantingerbos

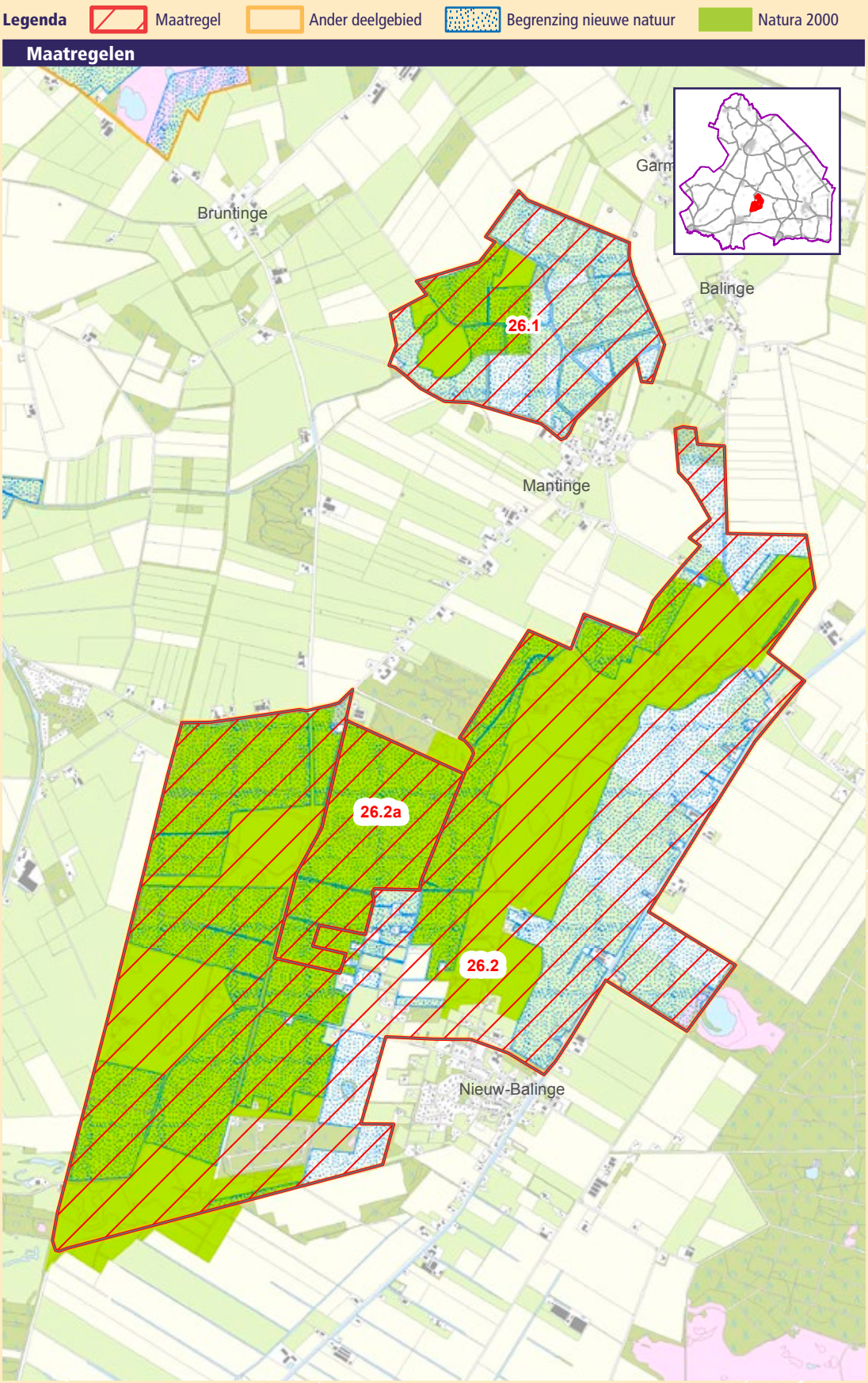

Projectgegevens

Naam	Mantingerzand-Mantingerbos
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	26, 26.1, 26.2
Resultaat	Voor Mantingerzand en Mantingerbos bestaat in periode 1 de verwervingsopgave/functiewijziging uit 63 ha en de inrichtingsopgave uit 79 ha. Binnen de opgave is landbouwstructuurverbetering mee te koppelen.
Opgave	De opgave voor de beide Natura 2000 gebieden is het obstakelvrij maken van percelen ten behoeve van de inrichting van het Mantingerzand en het Mantingerbos. Hierbij ligt de nadruk op de verbetering van de waterhuishouding en daarmee het hydrologisch herstel van het beekdal (meer kwel). Om volledig herstel ten behoeve van de natuurdoelen te kunnen realiseren is het noodzakelijk om de onderzoeksvraag integraal voor hydrologie uit te werken en worden Mantingerzand en Mantingerbos als 1 project beschouwd. Voor het gebied de Verlengde Middenraai zijn maatregelen nodig die buiten N2000 gebied liggen, maar binnen NNN. Maatregelen voor met name de vochtige heide en de vennen. De huidige slootstructuur zorgt voor ontwatering van het beekdal (minder kwel). Voor een goed hydrologisch herstel moeten PAS maatregelen worden uitgevoerd en zijn de uitkomsten van de uit te voeren onderzoeken sturend in het geheel. Sommige PAS maatregelen worden nu al opgepakt door Natuurmonumenten. De maatregelen in het gebied Koolveen, onderdeel van het Mantingerzand, zijn reeds in uitvoering bij NM. Het gebied Nieuw Balinge West is momenteel breed onder de aandacht door de inrichting van het munitiedepot (museum functie), de realisatie van 7 nieuwe huiskavels en een in 2014 verworven bedrijf. NM is hiervoor een inrichtingsplan aan het opstellen. Uit de consultatie van deskundigen blijkt dat realisatie van de opgaven binnen deze gebieden, en dan met name het obstakelvrij maken, complex is. Er is sprake van tegengestelde belangen tussen landbouw en natuur. En er ligt een voorgeschiedenis waarin gronden verworven zijn, maar waar landbouw nu graag ziet dat de landbouwstructuurverbetering voor hun eigen bedrijf zichtbaar wordt. De huidige landbouwverkaveling is verre van optimaal. Er zijn voorbeelden waarbij 1 bedrijf beschikt over 20 veldkavels. Dit vraagt om een zorgvuldige benadering van het gebied en een organisatiemodel dat hierbij past. Aandacht en een zorgvuldige benadering van de gevoeligheden, oftewel 'oud zeer' in het gebied zijn hierbij uitgangspunt. Vanuit de opgave (natuur en grond) en draagvlak in het gebied is het raadzaam om een integrale verkenning te doen op het gebied van hydrologie (natuur en landbouw) en van de verbetering landbouwstructuur. In beide worden kansen gezien waarbij recreatie kan meeliften. Indien de nu nog obstakelvrij te maken (losse) kavels niet vrijgemaakt worden, zal dit consequenties hebben voor het uiteindelijke hydrologische herstel.

Organisatie

Om duidelijkheid te krijgen over de mogelijkheden in het gebied en de daarbij passende organisatie wordt het volgende procesvoorstel gedaan. Deze extra tussenstap is nodig, omdat de opgave complex is, gevoeligheden vanuit het verleden nog steeds opspelen en vanuit rood voor rood communicatie met de streek zeer zorgvuldig opgepakt en afgestemd moet worden.

Adviescommissie Voorgesteld wordt een adviescommissie bestaande uit NM, provincie, LTO en waterschap in te stellen die met een integrale benadering (landbouw en natuur (incl. hydrologie)) de opgaven van het gebied uitwerkt, laat zien welke stappen hierin gezet worden en welke organisatievorm (rolverdeling) en instrumentarium

Organisatie (vervolg)

(kavelruil/WILG/Particulier Natuurbeheer) hierbij het beste past. Twee aspecten worden onder deze commissie uitgewerkt. Dat zijn een toedelingsonderzoek en het hydrologisch onderzoek. Beide opgaven kunnen gelijktijdig starten. Aan de adviescommissie nemen provincie, waterschap, LTO en Natuurmonumenten deel. Prolander zal hierbij het secretariaat voeren. De adviescommissie kan voor het toedelingsonderzoek de voormalige kavelruilcommissie vragen om inbreng te leveren in het toedelingsonderzoek en heeft daarbij de verantwoordelijkheid om vertegenwoordiging vanuit de landbouw hierin mee te nemen.

De adviescommissie zal feitelijk een advies geven over de haalbaarheid en de organisatievorm die daar het beste bij past. Betrokkenheid van het gebied, dorpsbelang (vanuit rood voor rood regeling), moet hier zorgvuldig in meegenomen worden. Eventueel kan overwogen worden om een klankbordgroep vanuit de streek mee te laten kijken/denken.

De inschatting is dat er voor realisatie van de opgave wel een bestuurlijk gremium ingesteld moet worden.

Opdrachtnemer/projecttrekker Provincie is trekker van de voorbereiding en het instellen van de Adviescommissie

Ondersteunende partijen Natuurmonumenten, waterschap, provincie, LTO, Prolander

Overige Overlegvormen Kavelruiladviescommissie

Prognose start project(organisatie) Uitbrengen advies en instellen projectorganisatie: 2015

Een groot deel van de nog te realiseren percelen is in eigendom van agrariërs. Hier zal een integrale oplossing gezocht moeten worden, mogelijk in de vorm van een planmatige ruiling of een wettelijk proces met een brede doelstelling. In de kern van het Mantingerzand en aan de Verlengde Middenraai is veel particulier bezit dat mogelijk middels particulier natuurbeheer of natschade is te regelen. Voor een deel zou ontgrenzing kunnen worden overwogen.

Planning fasering

Het voorgestelde tijdpad voor het obstakelvrij maken vraagt de nodige inzet en tijd. Dit heeft gevolgen voor het voorgestelde tijdpad in de hoofdtabel Programma Natuurlijk Platteland.

Toelichting

Het Mantingerzand, ten noordoosten van Hoogeveen, is ontstaan door het steken van heideplaggen en de begrazing door schapen. Het is een van de mooiste, in de Middeleeuwen ontstane stuifzandgebieden in Nederland. Heel markant zijn de dichte, wonderlijk gevormde jeneverbesstruwelen. Ten zuiden van de met jeneverbes begroeide heuveltjes en de daartussen liggende intieme dalen ligt een van de mooiste heidevelden van Drenthe. Eveneens typerend voor het Mantingerzand zijn de zure vennen en oud eikenbos.

Een jong natuurgebied met veel potentie Een groot deel van dit 788 hectare grote Natura 2000-gebied is nog jong. Waar het uitgestrekte heideveld door ontginning versnipperd was geraakt, is dankzij de aankoop van tussenliggende landbouwgronden weer een aaneengesloten stuk natuur ontstaan. Tussen de droge en natte heidevelden zijn inmiddels kleine stuifduinen te vinden, evenals soortenrijk grasland. Daar weten de zeldzame kommavlinder, bijen en vlinders uitstekend de weg naar boerenwormkruid, Jacobskruiskruid, mannetjesereprijs, hondsviooltje en zandblauwtje.

Natuurlijk beheer en aandacht voor water Het Mantingerzand wordt natuurlijk begraasd door schapen en Schotse hooglanders. Op plekken waar bijzondere plantengroei tot ontwikkeling kan komen, wordt op kleine schaal geplagd. Herstel van de waterhuishouding vraagt nog om de nodige aandacht, in het bijzonder aan de oostkant van het Mantingerzand. Natuurmonumenten werkt hier samen met de provincie en het waterschap aan een bufferzone om te voorkomen dat water uit het aangrenzende heidegebied wegsijpelt.

14 OMB-commissie Mantingerzand-Mantingerbos

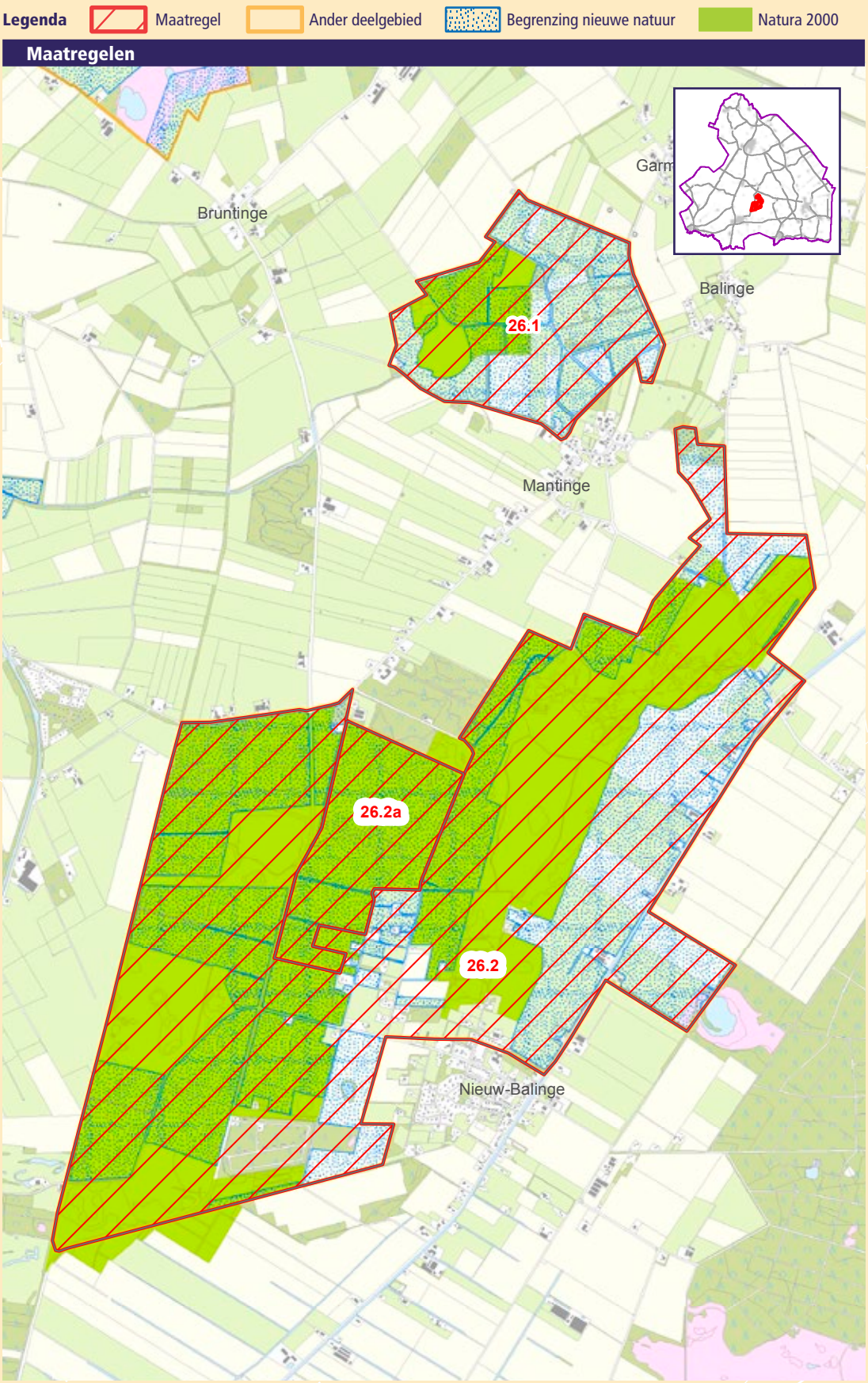

Projectgegevens

Naam	OMB-commissie Mantingerbos-Mantingerzand
Looptijd	2015
Uniek ID	26
Resultaat	Uitvoering van de PAS-maatregelen die onder aanvullend beheer vallen zijn jaarlijks terugkerend en een aanvulling op het reguliere beheer van de terreinbeheerder. De maatregelen op het gebied van onderzoek en monitoring zijn met name gericht op het vastleggen van de bestaande situatie en inzicht verkrijgen in de effecten en resultaten van de verschillende PAS en Natura 2000 (beheers)maatregelen. Met deze maatregelen wordt bijgedragen aan het behalen van de gestelde Natura 2000 doelstellingen.
Opgave	Bij de opgave voor de ambtelijke Onderzoek-Monitoring-Beheer-commissie (OMB) wordt onderscheid gemaakt tussen drie onderwerpen: beheer, onderzoek en monitoring. **Beheer** De beheeropgave is gericht op aanvullend beheer door de terreinbeheerder in het kader van de PAS. Het zijn veelal jaarlijks terugkerende maatregelen die rechtstreeks door de beheerder kunnen worden uitgevoerd. **Onderzoek** Voor het Mantingerzand en Mantingerbos worden diverse onderzoeken uitgevoerd die nodig zijn om onderbouwd te kunnen sturen op de maatregelen en/of deze bij te stellen. De onderzoeken dragen bij aan de uitvoering van de beheermaatregelen om de gestelde Natura 2000 doelen te halen. **Monitoring** Monitoring zal op het gebied van flora, fauna en hydrologie plaatsvinden. De monitoring geeft inzicht in de effecten van het beheer ten opzichte van de gestelde Natura 2000 doelen. De resultaten maken het mogelijk om indien nodig het beheer bij te stellen.

Organisatie

Voor de uitvoering van deze opgaven wordt een OMB-commissie ingesteld. Het Mantingerbos en Mantingerzand worden in één beheercommissie ondergebracht, net zoals in het verleden is gebeurd bij de gebiedsgroep Natura 2000. In de beheercommissie komen de verschillende onderwerpen, beheer, onderzoek en monitoring samen. Er vindt afstemming plaats over de voortgang, resultaten en de effecten van de PAS-maatregelen ten opzichte van de Natura 2000 doelstellingen.

De maatregelen in het kader van aanvullend beheer worden veelal door de terreinbeheerder zelf uitgevoerd. Afstemming hierover vindt plaats in de OMB-commissie.

De OMBcommissie is verantwoordelijk voor de uitwerking en uitvoering van de benodigde onderzoeks- en monitoringsvragen en kijkt of er eventueel bundeling of combinaties van onderzoeken mogelijk zijn.

De OMB-commissie legt middels een rapportage verantwoording af aan de provincie. Hierin wordt onder andere gerapporteerd over de voortgang en de effecten ten op zichte van de gestelde N2000-doelen. Onderdeel van deze verantwoording is de verplichte 'schouw', nu veldbezoek PAS genaamd.

De OMB-commissie wordt samengesteld uit vertegenwoordigers van de in het Natura 2000 gebied aanwezige terreinbeheerders. Het secretariaat van de beheercommissie wordt gevoerd door Prolander. Dit zorgt voor een uniforme rapportage van de verschillende beheercommissies aan de provincie. Daarnaast vormt Prolander de verbinding tussen de verschillende OMB-commissies onderling.

Opdrachtnemer/projecttrekker Secretariaat van de OMB-commissie wordt gevoerd door Prolander. Hierbij kunnen partijen aangewezen worden voor het trekken van een bepaalde 'klus'. Beheer zal hierbij 1 op 1 naar Natuurmonumenten gaan. Onderzoek en monitoring wordt uitgewerkt door Prolander in samenwerking met Natuurmonumenten, Waterschap en provincie.

Ondersteunende partijen Natuurmonumenten en Waterschap

Prognose start project(organisatie) 2015

Aandachtspunten

- Definiëring (rol, uitwerking vraagstuk) van de opgave van de beheercommissie is een eerste actiepunt, Deze kan vanuit het verlengde van de gebiedsgroep N2000 Mantingerbos en Mantingerzand uitgewerkt worden.
- Aandachtspunt in het geheel zijn de contacten met de streek. Om tot een volledig hydrologisch herstel te komen wordt verwacht dat er nog losse kavels binnen NNN verkregen moeten worden. Hier zit veel gevoeligheid bij de landbouw.
- Binnen deze opgave worden diverse onderzoeken uitgevoerd. Omdat er vergelijkbare onderzoeken plaatsvinden in de andere Natura 2000 gebieden wordt door de provincie gekeken naar de mogelijkheden om voor een aantal onderwerpen een centrale coördinatie of afstemming te organiseren. Op deze manier kan de kwaliteit beter beheerst worden, kan er wellicht aanbestedingsvoordeel worden behaald en wordt opgedane kennis geborgd.

15 Hijkerveld

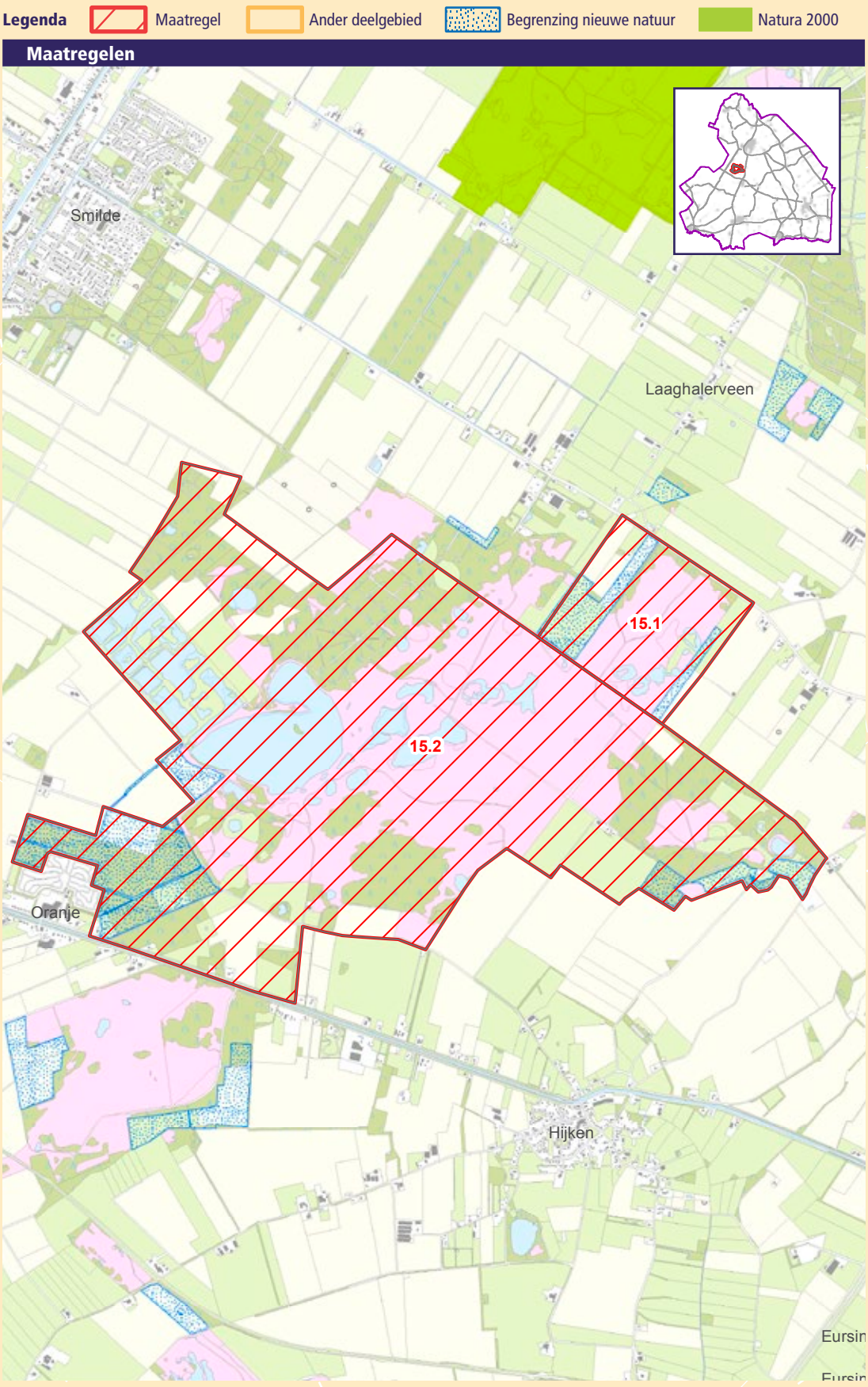

Projectgegevens

Naam	Hijkerveld
Looptijd	2016-2021
Uniek ID	15 + 15.1
Resultaat	Voor het Hijkerveld bestaat de verwervingsopgave/functiewijziging uit 3 ha en de inrichtingsopgave uit 10 ha
Opgave	De opgave voor het Hijkerveld is in hoofdzaak de afronding van NNN, de bufferzone en de realisatie van een ecologische verbindingszone tussen het Hijkerveld en het Witterveld. Deze laatste kan gezien worden als mee-koppelkans om de interne en externe buffering te kunnen realiseren. Deze opgave wordt uitgevoerd onder de landinrichting Laaghalen.

Organisatie

Deze opgaven vallen onder de Landinrichting Laaghalen.

Opdrachtnemer/projecttrekker Prolander

Prognose start project(organisatie) 2016

Planning fasering

De nog van functie te wijzigen percelen betreffen niet te compenseren huiskavels. Vrijwillige realisatie wordt niet reëel geacht. Nut en noodzaak voor externe buffering moet worden afgewogen tegen alternatieve maatregelen. Het bezit binnen de buffer kan dan worden ingezet om de verbinding te optimaliseren.

Aandachtspunten

Rond het Hijkerveld zijn een aantal hydrologische maatregelen genomen door middel van kwelschermen. De uitvoering van deze maatregelen is op dit moment onzeker wegens het ontbreken van financiën.
De verbindingszone is onderdeel van de Landinrichting Laaghalen waarbinnen de gronden worden verworven. De benodigde middelen voor inrichting zijn echter niet meer beschikbaar.

16 De Klencke

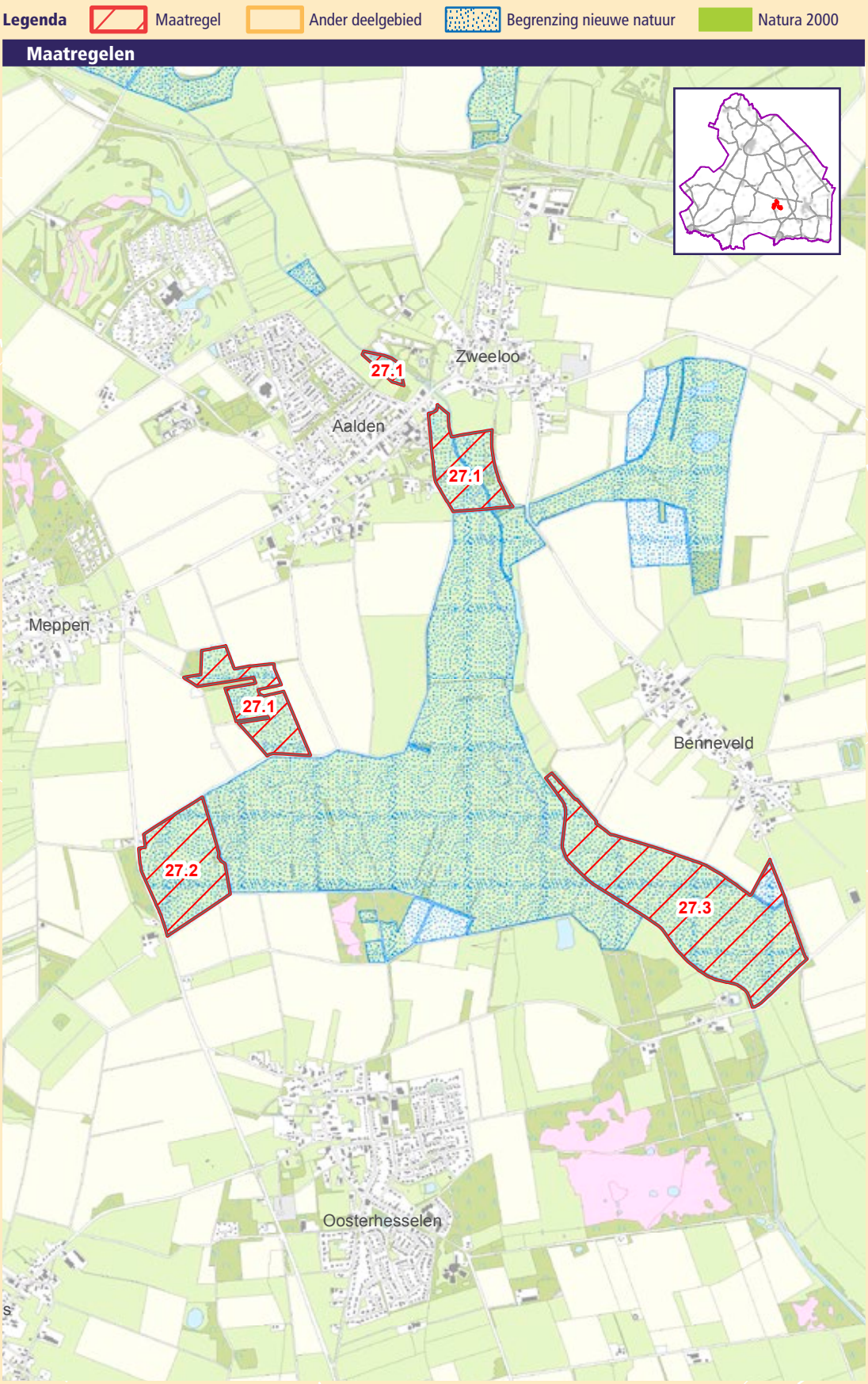

Projectgegevens

Naam	De Klencke
Looptijd	2016-2020
Uniek ID	27.1, 27.3
Resultaat	Voor De Klencke bestaat in periode 1 de verwervingsopgave/functiewijziging uit 19 ha en de inrichtingsopgave uit 124 ha.
Opgave	De opgave voor dit gebied bestaat uit invulling geven aan de KRW opgave en het realiseren van NNN. Door het verwerven van percelen kan meandering plaatsvinden en het peil verhoogt worden. De bovenloop Huismaten en de Ooster- en Westermars wordt als één project beschouwd. Voornoemde gebieden moet je plaatsen in een breder perspectief van het beekdal. Dit heeft te maken met zoveel mogelijk herstellen van de hydrologische situatie (beekdal) van de Klencke tot aan het Nieuw Drostendiep, Oosterhesselse landen (zelfs tot aan het Oranjekanaal). Voor de Huismaten (27.3) is het obstakelvrij maken, op 1 perceel na, afgerond. Het betreft een huiskavel die met een deel in de NNN ligt en randvoorwaardelijk is om tot inrichting over te kunnen gaan. Bij de Huismaten gaat het met name om herstel van de beek (meandering) en het dempen van sloten. 27.1 Met de functiewijziging en inrichting van de Ooster- en Westermars incl. Kerkhorstenleiding, Koematen en Klenckerstroet, worden de hydrologische knelpunten opgelost. Momenteel is NM zelf bezig met de verwervingsopgave. Voornoemd gebied (opgave) is inclusief het obstakelvrij maken van de ontbrekende schakels Grootmaten 1.2 ha, Westermars 3,3 ha. Indien overgegaan wordt tot inrichting kan er vanuit de voorkennis bij Prolander in samenwerking met WS en NM een inrichtingsplan opgesteld worden. Belangrijk hierbij is om te kijken naar varianten van inrichting.

Organisatie

Natuurmonumenten en Prolander houden zich bezig met de opgave voor verwerving/functieverandering. Waterschap Vechtstromen is trekker voor de inrichting. Er is momenteel geen structuur (projectgroep, o.i.d.) waarin de acties worden uitgezet. Om vanuit een integrale benadering (totaal beekherstel) en realisatie NNN goed te kunnen werken, zou in 2016 een projectgroep samengesteld kunnen worden met waterschap, Natuurmonumenten en Prolander.

Opdrachtnemer/projecttrekker Prolander en NM houden zich bezig met de verwerving/functieverandering. Waterschap Vechtstromen is trekker voor de inrichting.

Ondersteunende partijen Natuurmonumenten. Prolander kan eventueel ontzorgen bij de verwerving en/of inrichting. **Prognose start project(organisatie)** 2016

Planning fasering

De opgave voor functiewijziging in de Klencke betreft toepassing van maatwerk. Deels door toepassing van particulier natuurbeheer en deels door vervangende grond in de directe omgeving. Hier wordt actief in meegedacht.

Aandachtspunten

- Huismaten voldoet niet aan de eisen van een KRW lichaam, maar er is voor gekozen de maatregelen wel mee te nemen.
- De Broeklanden maken onderdeel uit van het project 'Zoetwatervoorziening Oost-Nederland'.

17 Holtingerveld

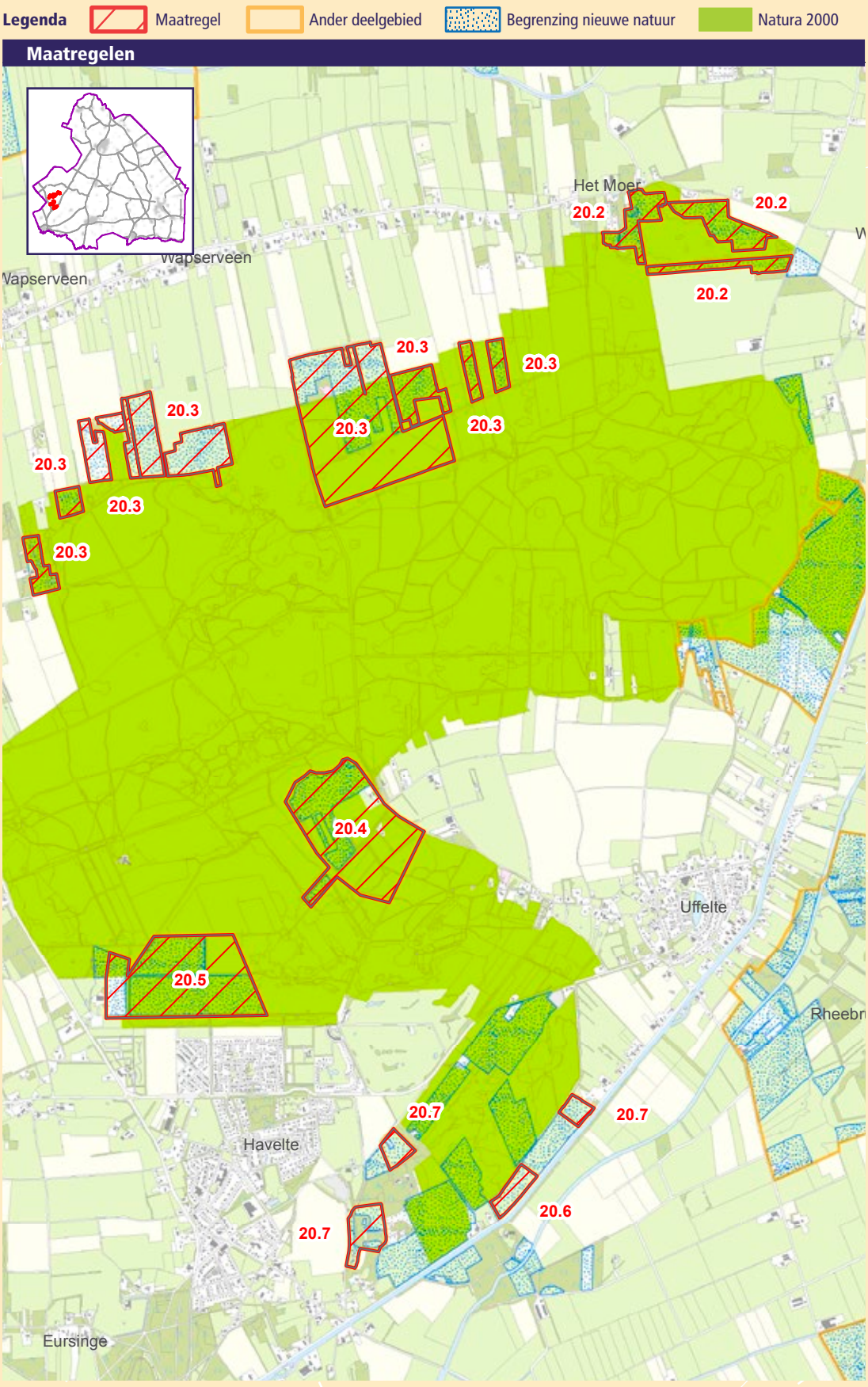

Projectgegevens

Naam	Holtingerveld
Looptijd	2015-2019
Uniek ID	20.0, 20.2, 20.3, 20.4, 20.5, 20.6, 20.7
Resultaat	Voor het Holtingerveld bestaat in periode 1 de verwervingsopgave/functiewijziging uit 69.3 ha en de inrichtingsopgave uit 86 ha.
Opgave	De opgave bestaat uit het uitvoeren van maatregelen in het kader van Natura 2000, PAS en uitbreiding van oppervlakte NNN. 20.2 Wittelterveld. De gronden beschikbaar krijgen voor inrichting is moeizaam. Dit kan gevolgen hebben voor een deel van de inrichting door de aanwezige afhankelijkheid. Een deel van de inrichting kan wel plaatsvinden en daarmee naar voren gehaald worden in de tijd. 20.3 Bufferzone Noordzijde. Gaat over de functiewijziging en inrichting van 16 ha. Hierbij dient een leiding omgelegd te worden ten behoeve van hydrologisch herstel. De opgave is complex qua belangen, landbouw en hydrologie. 20.4 en 20.5 Schaapskooi (poort, locatie Nieuwe Schaapskooi) en Holtinge is een functieveranderingsopgave (NNN) en hydrologisch herstel. Hieraan gekoppeld functioneert de nieuwe schaapskooi om beheer/begrazing voor N2000 doelen zeker te stellen. Verder draagt het bij aan de poortontwikkeling en dus de recreatieve beleving (uitloop) in het Holtingerveld, waarmee de recreatiedruk op de Havelterberg wordt vermindert. Vanuit de Natura 2000 doelstellingen is de prioriteit niet hoog. Vanuit de poortfunctie (economie en beleving) is er wel prioriteit. 20.6 en 20.7 Uffelter Binnenveld omvat de functieverandering van hectares ten behoeve van het herstel van de hydrologie. Het ecohydrologisch onderzoek waar waterschap en provincie aan trekken loopt nog. Het onderzoek brengt de te nemen maatregelen in beeld. De verwachting is dat deze in 2015 afgerond wordt. De nabij gelegen klimaatbuffer Ootmaanlanden maakt onderdeel uit van de Gebiedsontwikkeling Uffelte-Ruinen (GUR) en hoort bij N2000 gebied Holtingerveld.

Organisatie

Stuurgroep Regionaal Landschap — **Projectgroep Regionaal Landschap** — **Projectgroep Holtingerveld** — **Werkgroep Beheer, Inrichting en Onderzoek**

Stuurgroep Regionaal Landschap De Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek; kort geformuleerd Stuurgroep Regionaal Landschap is ingesteld als vervanger/opvolger van Overlegorgaan Nationaal Park Dwingelderveld, overlegorgaan Nationaal Park Drents-Friese Wold en de Stuurgroep Holtingerveld.

Projectgroep Regionaal Landschap Onder de stuurgroep is een integrale projectgroep gevormd. Hierin hebben ambtelijke vertegenwoordigers van de organisaties uit de Stuurgroep Regionaal Landschap zitting. De projectgroep draagt zorg voor de feitelijke uitvoering en het voorbereiden van de vergaderingen van de Stuurgroep Regionaal Landschap. De projectgroep kan zich desgewenst laten bijstaan door (ad hoc) werkgroepen. De projectgroep is de spil van het gebiedsproces rond het Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek. Leden hebben mandaat om namens hun organisatie afspraken te maken op ambtelijk niveau. Zij zijn het eerste aanspreekpunt vanuit deze projectgroep en zorgen intern voor terugkoppeling, draagvlak en afstemming.

Projectgroep Holtingerveld Voor het gebied van het Holtingerveld is de projectgroep Holtingerveld ingesteld om verbinding te leggen tussen de natuurontwikkeling en de recreatieve ontwikkeling en zorg te dragen voor een goede communicatie.

Organisatie (vervolg)

Over de samenstelling wordt in juni een startbijeenkomst gehouden. Doel van deze bijeenkomst is om helderheid te krijgen over onder meer de opgaven en de bezetting van de overlegverbanden. Hierbij wordt gedacht aan de volgende bezetting: provincie (voorzitter), afgevaardigde vanuit de stuurgroep, communicatieadviseur, vertegenwoordiging vanuit de gemeente, vertegenwoordigers vanuit het beheer (ook ws/defensie/particulier), voorzitter werkgroep Poortontwikkeling en voorzitter vanuit de werkgroep beheer en inrichting (hierna te noemen Beheercommissie Holtingerveld, sheet 18).

Werkgroep Beheer, Inrichting en Onderzoek Uitwerking van de maatregelen zou plaats gaan vinden in de Werkgroep Beheer & Inrichting. Deze is echter nog niet actief en het voorstel is om deze onder te brengen in de Beheercommissie Holtingerveld. Dit is uitgewerkt in de sheet 18.: Beheercommissie Holtingerveld.

Projecttrekker Provincie (Projectgroep), Prolander (Werkgroep Beheer, Inrichting en Onderzoek)

Ondersteunende partijen Prolander

Overige Overlegvormen Werkgroep Beheer, Inrichting & Onderzoek (Beheercommissie)

Prognose start project(organisatie) 2015

Aandachtspunten

- 20.2 en 20.3 De percelen waar het om gaat zijn deels begrensd.
- Bij de samenstelling van de overlegverbanden dient aandacht te zijn voor de vertegenwoordiging van de particuliere eigenaren in de projectgroep en/of beheercommissie.
- Natuurmonumenten heeft nog een opgave voor de Meeuwenplas en het Esrandbosje. Deze kan gezien worden als mee-koppelkans.

Evt. aanvullende (beknopte) toelichting: Prolander is beoogd trekker van de werkgroep Beheer & Inrichting.

Toelichting

Het Holtingerveld laat zich typeren als een oerlandschap gekneed door ijs en oorlog. Al in de Midden-Steentijd, zo'n 10.000 jaar geleden, sloegen mensen hier hun kamp op om op rendieren te jagen. Veel later, rond 3000 voor Christus, bouwde het Trechterbekervolk twee hunebedden aan de voet van de Havelterberg. Uit latere eeuwen dateren de graf- en brandheuvels die verspreid over het gebied nog te vinden zijn. Vanaf de middeleeuwen veranderde het Holtingerveld gaandeweg van een dicht bos in een woest en ledig heidegebied.

Overblijfselen uit de oorlog In de Tweede Wereldoorlog werd aan de geschiedenis van het Holtingerveld een bijzonder hoofdstuk toegevoegd: de Duitse bezetter legde hier een groot vliegveld aan, compleet met hangar, rol- en vliegstrips. Tegen het eind van de oorlog werd het gebied intensief gebombardeerd. De met water gevulde en door kamsalamanders bewoonde bomkraters en vlinderrijke, met orchideeën begroeide startbanen zijn de stille getuigen van deze periode.

Natuurkwaliteit valt of staat met water Het Holtingerveld is nooit grootschalig ontgonnen, waardoor het 19e-eeuwse beeld grotendeels behouden is gebleven. Schapen en runderen dragen ertoe bij dat dit zo blijft. Aandachtspunt voor de komende jaren is de verbetering van de waterhuishouding. Door greppels en sloten te dempen, stijgt het waterpeil ten gunste van vennen, veen en natte heide. Vooral in de soortenrijke heischrale graslanden (die tot de top van Nederland behoren) groeien klokjesgentianen, wilde tijm, fraai hertshooi, knollathyrus, bosanemoon en vele andere bijzondere planten. Meest opvallende vogel is de tapuit, die bij voorkeur in konijnenholen broedt. Dankzij de aanwezigheid van allerlei bijzondere habitattypen en het voorkomen van de gevlekte witsnuitlibel en de heikikker is het Holtingerveld als Natura 2000 aangewezen.

Toelichting (vervolg)

Poort vangt vele duizenden bezoekers per jaar op Sporen uit het verleden spreken zeer tot de verbeelding. Het Holtingerveld trekt daarom jaarlijks vele duizenden bezoekers, onder andere om de Hunebedroute, IJsroute of Oorlogroute te wandelen en om de Havelterberg te 'beklimmen' om van prachtige vergezichten te genieten. Om de recreatieve druk beter te kunnen opvangen, is in 2014 De Poort gerealiseerd. Deze hoofdtoegang tot het Holtingerveld omvat nu parkeerruimte en een schaapskooi. In 2016 worden daar bovendien een horecavoorziening, informatieruimte, picknickplek en kinderspeelplaats aan toegevoegd.

18 OMB-commissie Holtingerveld

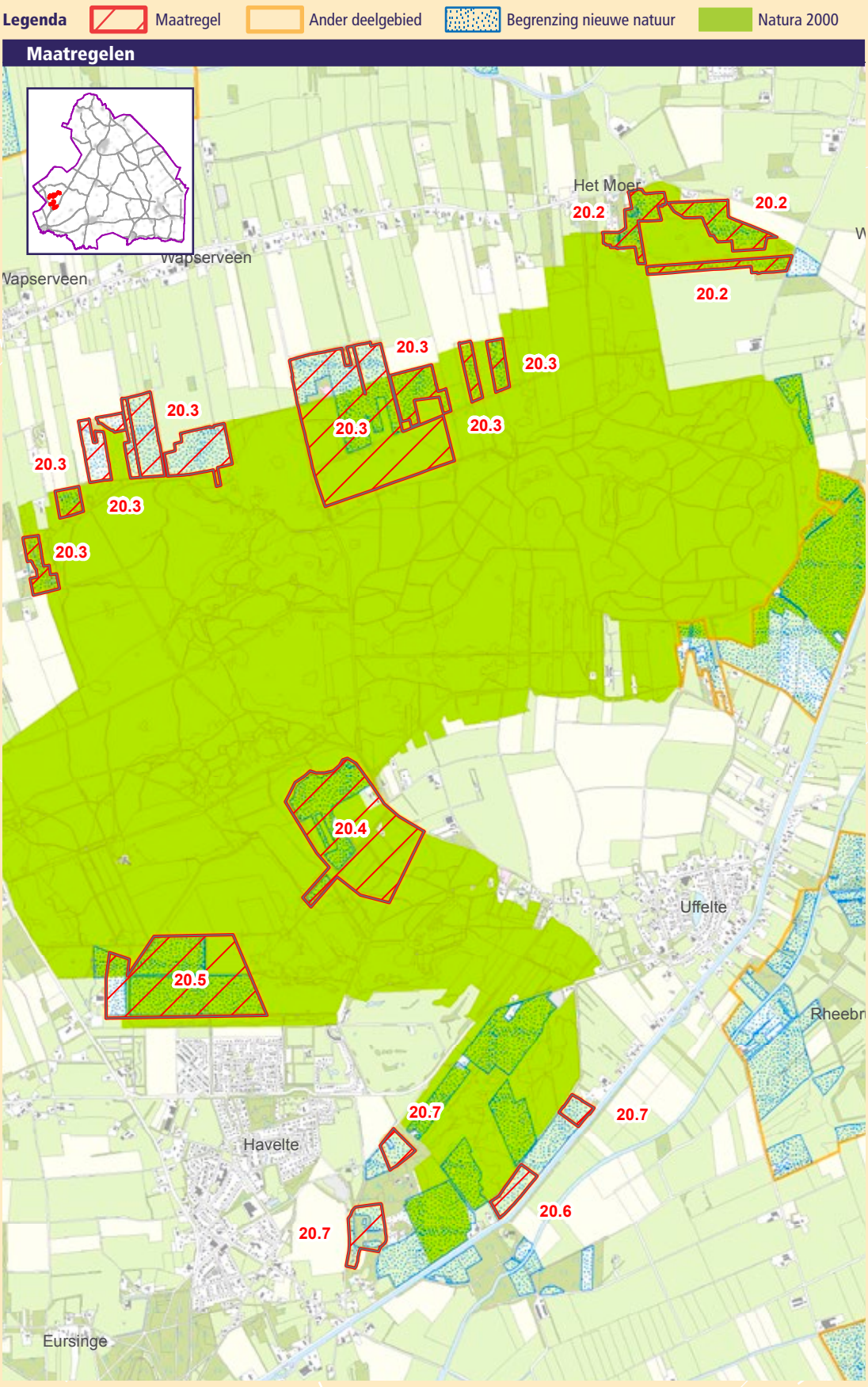

Projectgegevens

Projectnaam	OMB-commissie Holtingerveld
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	20
Resultaat	Uitvoering van de PAS-maatregelen die onder aanvullend beheer vallen zijn jaarlijks terugkerend en een aanvulling op het reguliere beheer van de terreinbeheerder. De maatregelen op het gebied van onderzoek en monitoring zijn met name gericht op het vastleggen van de bestaande situatie en inzicht verkrijgen in de effecten en resultaten van de verschillende PAS en Natura 2000 (beheers) maatregelen. Met deze maatregelen wordt bijgedragen aan het behalen van de gestelde Natura 2000 doelstellingen.
Opgave	Bij de opgave voor de ambtelijke Onderzoek-Monitoring-Beheer-commissie (OMB) wordt onderscheid gemaakt tussen drie onderwerpen: beheer, onderzoek en monitoring. **Beheer** De beheeropgave is gericht op aanvullend beheer door de terreinbeheerder in het kader van de PAS. Het zijn veelal jaarlijks terugkerende maatregelen die rechtstreeks door de beheerder kunnen worden uitgevoerd. **Onderzoek** Voor het Holtingerveld worden diverse onderzoeken uitgevoerd die nodig zijn om onderbouwd te kunnen sturen op de maatregelen en/of deze bij te stellen. De onderzoeken dragen bij aan de uitvoering van de beheermaatregelen om de gestelde Natura 2000 doelen te halen. **Monitoring** Monitoring zal op het gebied van flora, fauna en hydrologie plaatsvinden. De monitoring geeft inzicht in de effecten van het beheer ten opzichte van de gestelde Natura 2000 doelen. De resultaten maken het mogelijk om indien nodig het beheer bij te stellen.

Organisatie

Beheercommissie Holtingerveld De uitwerking van de (beheer)maatregelen worden op dit moment opgehangen aan de Werkgroep Beheer & Inrichting. Deze moet echter nog bijeen komen en 'van start gaan', hiervoor is een start up gepland.

Gezien de brede opgave vanuit de PAS beheer, monitoring en onderzoek is het voorstel om de werkgroep beheer en inrichting op te laten gaan in de beheercommissie. Prolander is gevraagd om een projectleider te leveren en voert het secretariaat.

In de OMB-commissie komen de verschillende onderwerpen, beheer, onderzoek en monitoring samen. Er vindt afstemming plaats over de voortgang, resultaten en de effecten van de PAS-maatregelen ten opzichte van de Natura 2000 doelstellingen.

De maatregelen in het kader van aanvullend beheer worden veelal door de terreinbeheerder zelf uitgevoerd. Afstemming hierover vindt plaats in de beheercommissie.

De beheercommissie is verantwoordelijk voor de uitwerking en uitvoering van de benodigde onderzoeks- en monitoringsvragen en kijkt of er eventueel bundeling of combinaties van onderzoeken mogelijk zijn.

De beheercommissie legt middels een rapportage verantwoording af aan de provincie. Hierin wordt onder andere gerapporteerd over de voortgang en de effecten ten op zichtte van de gestelde N2000-doelen. Onderdeel van deze verantwoording is de verplichte 'schouw', nu veldbezoek PAS genaamd.

De OMB-commissie wordt samengesteld uit vertegenwoordigers van de in het Natura 2000 gebied aanwezige terreinbeheerders. Het secretariaat van de beheercommissie wordt gevoerd door Prolander. Dit zorgt voor een uniforme rapportage van de verschillende beheercommissies aan de provincie. Daarnaast vormt Prolander de verbinding tussen de verschillende beheercommissies onderling.

Organisatie (vervolg)

Projecttrekker Prolander is projecttrekker van de OMB-commissie

Ondersteunende partijen Waterschap, terreinbeheerders, gemeente

Overige Overlegvormen Projectgroep Holtingerveld

Prognose start project(organisatie) De beheercommissie kan meteen ingesteld worden. De eerste actie is het verdelen van (beheer)maatregelen en middelen onder de beheerder(s).

Planning fasering

Conform Programma Natuurlijk Platteland

Aandachtspunten

- Binnen deze opgave worden diverse onderzoeken uitgevoerd. Omdat er vergelijkbare onderzoeken plaatsvinden in de andere Natura 2000 gebieden wordt door de provincie gekeken naar de mogelijkheden om voor een aantal onderwerpen een centrale coördinatie of afstemming te organiseren. Op deze manier kan de kwaliteit beter beheerst worden, kan er wellicht aanbestedingsvoordeel worden behaald en wordt opgedane kennis geborgd.
- Speciale aandacht moet er zijn voor de particuliere eigenaren binnen het Holtingerveld.
- Aandachtspunt is de betrokkenheid van defensie. Defensie kan deelnemen aan de beheercommissie.

Evt. aanvullende (beknopte) toelichting: Prolander is beoogd trekker van de Beheercommissie.

19 Dwingelderveld (Spier-Moraine)

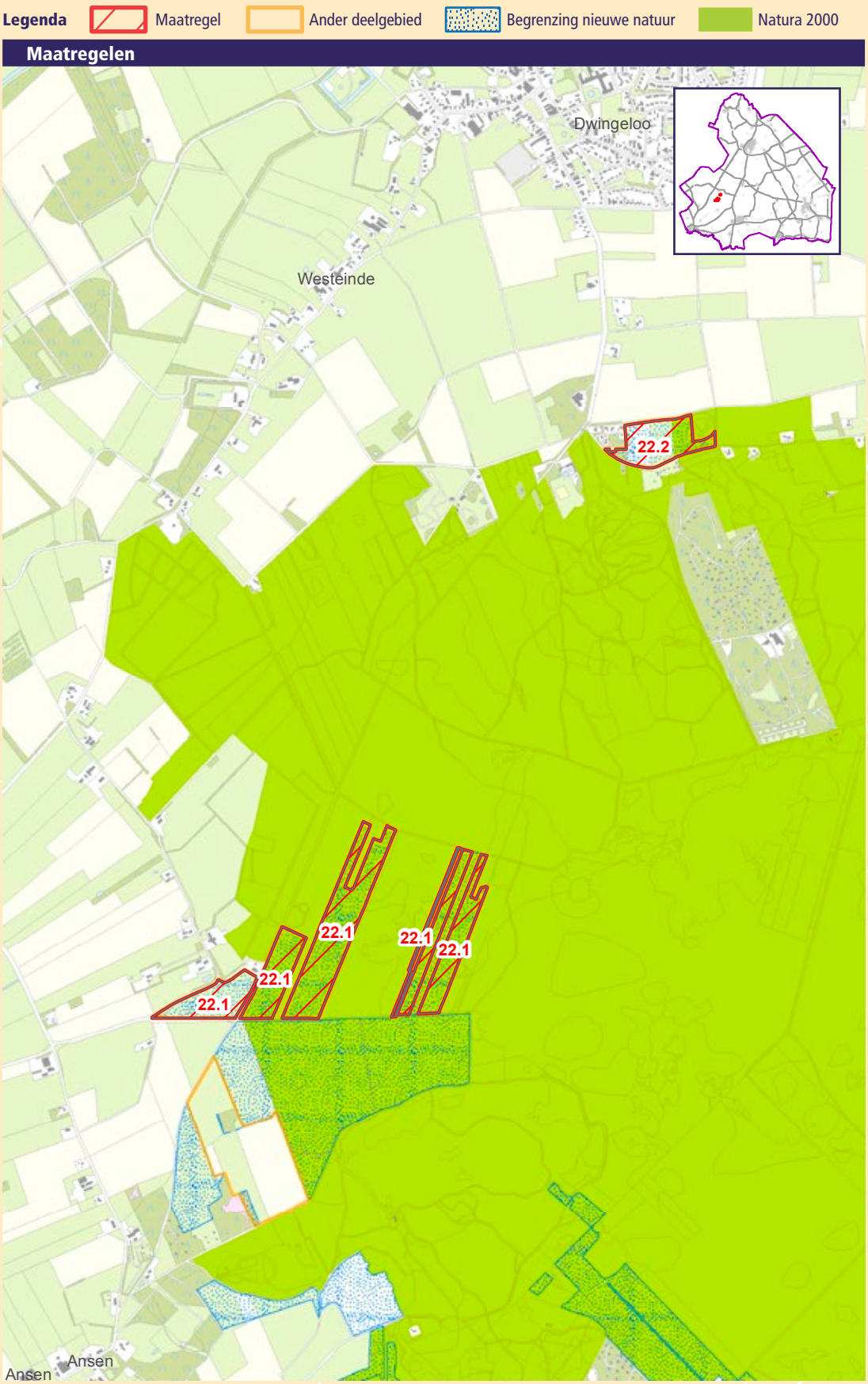

Projectgegevens

Naam	Dwingelderveld (Spier-Moraine)
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	22 + 22.1 + 22.2
Resultaat	Voor het Dwingelderveld bestaat in periode 1 de verwervingsopgave/functiewijziging uit 7 ha en de inrichtingsopgave uit 23 ha.
Opgave	De nog resterende opgave voor het Dwingelderveld is opgenomen in deze projectsheet. De maatregelen zijn gericht op het behoud, bescherming en ontwikkeling van Natura 2000 gebied Dwingelderveld. Het gaat hoofdzakelijk om maatregelen aan de randen van dit gebied. Met deze maatregelen binnen en buiten het gebied worden primair de hydrologie en waterbeheersing verbeterd. De afgelopen jaren zijn in het kader van een LIFE project al veel maatregelen genomen. De werkzaamheden voor het LIFE-project zijn in 2014 afgerond. 22. Spier-Moraine. De afwatering vanuit Spier en een deel van het landbouwgebied loopt via een diepe watergang door het Natura 2000 gebied Dwingelderveld, en veroorzaakt daar verdroging en kwaliteitsknelpunten. De directe omgeving van het dorp Spier en de kern zelf hebben in de wintersituatie wateroverlast. Doel van de maatregel is om de knelpunten met betrekking tot de waterhuishouding rondom Spier en het noordoostelijk deel van het Dwingelderveld te verbeteren. Voor Spier-Moraine wordt gewerkt naar een definitief inrichtingsplan. De dekking voor de realisatie is nog niet rond. De Klimaatbuffers Anserveld (22.1 Veldslagen) en 22 Leisloot maken onderdeel uit van het project Dwingelderveld. Tot voor kort voerden de Davidsplassen onder extreme weersomstandigheden water af via de Leisloot. Dit kon leiden tot schade aan de kwetsbare N2000 natuur rondom de Davidsplassen. De verwerving van 22.2 De Vijfsprong (2 ha) is een afrondingsaankoop en heeft geen effect op de inrichting.

Organisatie

De maatregelen zijn reeds onderdeel van de opdracht voor de bestuurscommissie Dwingelderveld. Deze commissie is door Gedeputeerde Staten van Drenthe ingesteld op basis van de Wet Inrichting Landelijk Gebied.

Bestuurscommissie Dwingelderveld De BC heeft een brede samenstelling met daarin vertegenwoordigd: provincie Drenthe, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, waterschap Reest en Wieden, Rijkswaterstaat, Nationaal Park Dwingelderveld en de gemeenten Westerveld, De Wolden en Midden-Drenthe. De BC functioneert naast de Stuurgroep Regionaal Landschap. Haar taak en functioneren is beperkt tot het realiseren van de voorgestelde maatregelen binnen de afgesproken tijd. De Bestuurscommissie komt vier tot acht keer per jaar bijeen.
De Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek blijft voor het NP Dwingelderveld verantwoordelijk voor de taken aangegeven in het Beheer en Inrichtingsplan (BIP) 2004. Na afronding van de Bestuurscommissie worden de reguliere beheeropgaven overgedragen aan de Stuurgroep Regionaal Landschap.
Onder de BC is een ambtelijke projectgroep actief.

Projectgroep Dwingelderveld (inrichting) De regie berust bij de Projectgroep. Deze bewaakt de afstemming en de financiën en zorgt voor samenhang van de uitvoeringsprocessen. De projectgroep adviseert gevraagd en ongevraagd de Bestuurscommissie en stelt, indien gewenst, werkgroepen in op deelonderwerpen.
In de projectgroep zitten ambtelijke vertegenwoordigers van de deelnemende overheden, vertegenwoordigers van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, twee leden namens de Dorpsbelangen, de adviseur van de provincie, de projectleider en de coördinator Communicatie en Educatie. De voorzitter van de Projectgroep wordt benoemd door de Bestuurscommissie.
Prolander verzorgt in opdracht van de provincie Drenthe het secretariaat van de Bestuurscommissie, de Projectgroep en de eventuele werkgroepen.

Organisatie (vervolg)

Deze opdracht tussen Prolander en de provincie ligt vast in een prestatieafspraak.

Beheerscommissie Dwingelderveld Voorgesteld wordt om onder de Bestuurscommissie Dwingelderveld een beheercommissie in te stellen. In de beheercommissie komen de verschillende onderwerpen, beheer, onderzoek en monitoring samen. Er vind afstemming plaats over de voortgang, resultaten en de effecten van de PAS-maatregelen ten opzichte van de Natura 2000 doelstellingen.
De maatregelen in het kader van aanvullend beheer worden veelal door de terreinbeheerder zelf uitgevoerd. Afstemming hierover vindt plaats in de beheercommissie. De BC zal vooral gebruikt worden ten behoeve van de externe communicatie bij de uitvoering van de maatregelen. De rapportage vindt plaats rechtstreeks aan de provincie. De opdracht van de beheercommissie wordt verankert in de opgave van de BC (zie ook projectsheet 'Beheerscommissie Dwingelderveld', 20). Na opheffen van de Bestuurscommissie, valt de Beheercommissie onder verantwoordelijkheid van de Stuurgroep Regionaal Landschap.

Stuurgroep Regionaal Landschap	Bestuurscommissie Dwingelderveld	Projectgroep Dwingelderveld	Beheercommissie Dwingelderveld

Opdrachtnemer/projecttrekker Bestuurscommissie Dwingelderveld

Ondersteunende partijen Provincie Drenthe, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, waterschap Reest en Wieden, Rijkswaterstaat, Nationaal Park Dwingelderveld en de gemeenten Westerveld, De Wolden en Midden-Drenthe

Overige Overlegvormen Stuurgroep Regionaal Landschap

Prognose start project(organisatie) Reeds in uitvoering

Planning fasering

Afrondende verwerving voor de inrichtingsmaatregelen is onderhanden.

Aandachtspunten

- Binnen deze opgave worden diverse onderzoeken uitgevoerd. Omdat er vergelijkbare onderzoeken plaatsvinden in de andere Natura 2000 gebieden wordt geadviseerd om voor een aantal onderwerpen een centrale coördinatie of afstemming te organiseren. Op deze manier kan de kwaliteit beter beheerst worden en is er wellicht nog een aanbestedingsvoordeel te behalen.
- De inschatting is dat het obstakelvrij maken van het dal van de Ruiner Aa, zuidelijke richting, is complex is. Deze staat nu gepland in de 2e periode.

Mee-koppelkansen gemeenten

Algemeen:

- Cultuurhistorie (kerkenpaden en dergelijke) zouden wellicht in een vroeg stadium meegenomen kunnen worden in de plannen om de focus niet alleen maar te leggen op het begrensde gebied, maar meteen de omgeving te koppelen aan de natuur.
- Gemeentelijk bermbeheer zou ook kunnen aansluiten bij de uitstraling van natuur in een gebied en kan ook een visuele 'verbinding' vormen. Samenwerking in de vorm van bijvoorbeeld het verwerken van bermmaaisel en natuurmaaisel zou meerwaarde kunnen opleveren.

Concreet:

- Spier-Moraine, natte verbindingszone Orvelte – ter Horst (apart traject/EVZ). Hier liggen koppelkansen, terwijl dat nu buiten de kern valt en niet is benoemd in de maatregelen. De gemeente Midden-Drenthe heeft voortouw hierin en dit deel moet nog.
- Planetron: is te koop. Kan dag-recreatieve invulling krijgen; op zoek naar lucht en ruimte (buitenactiviteiten).

Toelichting

Dwingelderveld is met een oppervlakte van 3.770 hectare het grootste natte heidegebied van Europa. Ooit waren heidevelden van belang vanwege de mest die de grazende schapen en runderen produceerden. Die mest werd op de akkers ondergeploegd. Met de komst van kunstmest verloren de heidevelden hun functie; zij werden grotendeels ontgonnen. Dankzij bekende natuurbeschermers van het eerste uur – Jac. P. Thijsse en Pieter van Tienhoven – werd het Dwingelderveld daarvoor behoed. Al in 1930 werd het gebied aangekocht door Natuurmonumenten.

Natter en mooier Sinds 2011 zijn met Europese LIFE-subsidie verschillende maatregelen getroffen om het Dwingelderveld verder te verbeteren. Natte heide met bijbehorende bijzondere planten en dieren is teruggebracht en de waterberging is vergroot. Door diepe watergangen te dempen en bestaande natuurlijke slenken waar nodig te herstellen, stroomt overtollig water langzaam af via de natuurlijke laagtes in het landschap. Het Dwingelderveld werkt nu weer als een spons: zo wordt verdroging, maar ook wateroverlast tegengegaan. De waterstanden worden de komende jaren geleidelijk aan verder verhoogd, zodat het Dwingelderveld de gevolgen van klimaatverandering goed kan opvangen.

Stiller en beter (be)leefbaar Op het Dwingelderveld zijn zeldzame planten, bijzondere insecten en zo'n driehonderd vogelsoorten te vinden. Sinds 2012 broeden hier weer kraanvogels. Kamsalamander en heikikker voelen zich thuis in de poelen en vennen die zijn aangelegd. Het leef- en paargebied van dieren is nog verder vergroot dankzij de aanleg van een ecoduct over de A28. Om het Dwingelderveld stiller te maken, is naast deze snelweg een geluidswal aangelegd. Ook een geasfalteerde weg voor gemotoriseerd verkeer die over het Dwingelderveld liep, is verwijderd en vervangen door een zandpad en een fietspad. Om al dit moois beter beleefbaar te maken voor de recreant, is het netwerk van fiets-, wandel- en ruiterpaden uitgebreid.

20 OMB-commissie Dwingelderveld

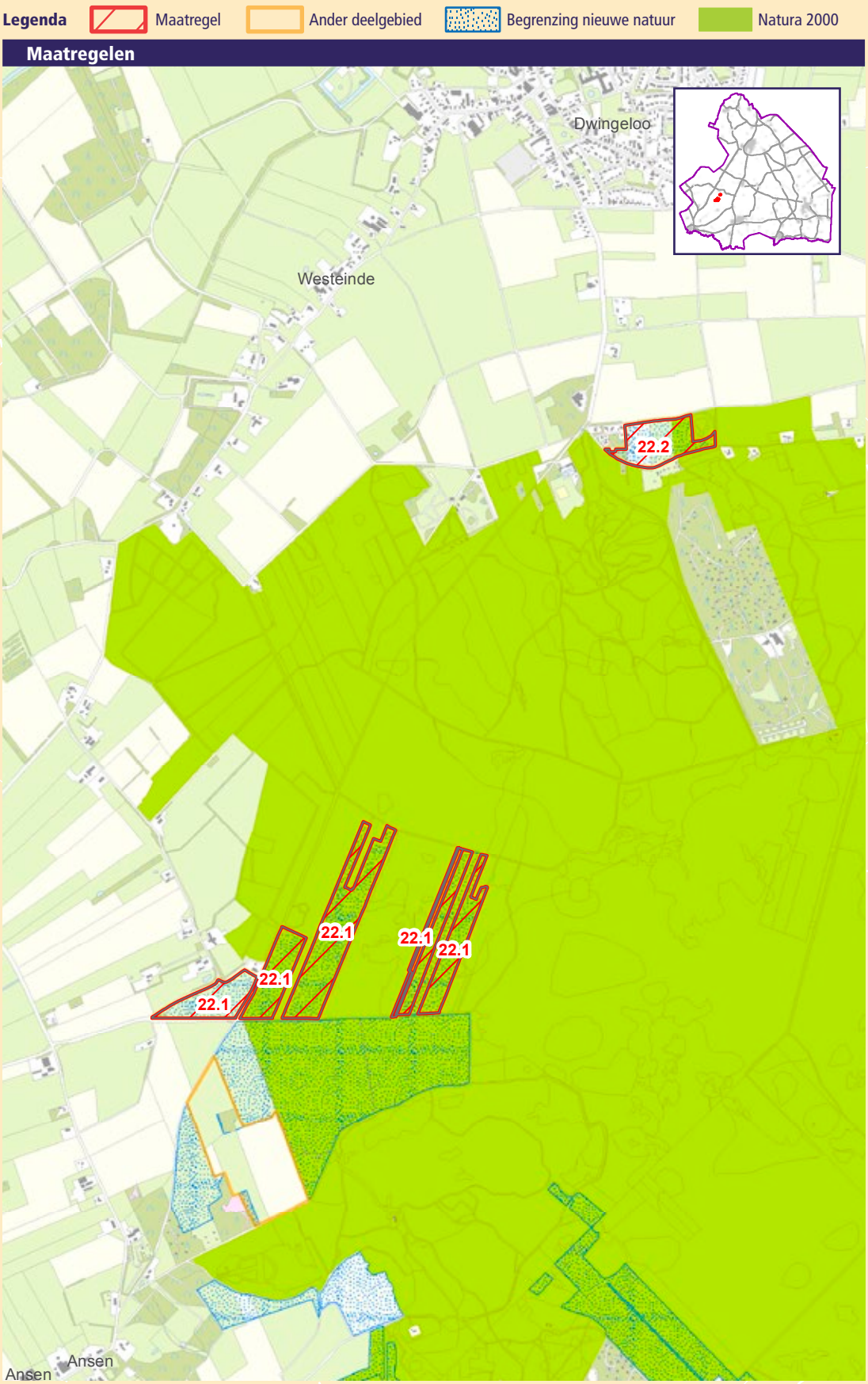

Projectgegevens

Projectnaam	OMB-commissie Dwingelderveld
Looptijd	2015
Uniek ID	22 en 24
Resultaat	Uitvoering van de PAS-maatregelen die onder aanvullend beheer vallen zijn jaarlijks terugkerend en een aanvulling op het reguliere beheer van de terreinbeheerder. De maatregelen op het gebied van onderzoek en monitoring zijn met name gericht op het vastleggen van de bestaande situatie en inzicht verkrijgen in de effecten en resultaten van de verschillende PAS en Natura 2000 (beheers) maatregelen. Met deze maatregelen wordt bijgedragen aan het behalen van de gestelde Natura 2000 doelstellingen.
Opgave	Bij de opgave voor de ambtelijke Onderzoek-Monitoring-Beheer-commissie (OMB) wordt onderscheid gemaakt tussen drie onderwerpen: beheer, onderzoek en monitoring. **Beheer** De beheeropgave is gericht op aanvullend beheer door de terreinbeheerder in het kader van de PAS. Het zijn veelal jaarlijks terugkerende maatregelen die rechtstreeks door de beheerder kunnen worden uitgevoerd. **Onderzoek** Voor het Dwingelderveld worden diverse onderzoeken uitgevoerd die nodig zijn om onderbouwd te kunnen sturen op de maatregelen en/of deze bij te stellen. De onderzoeken dragen bij aan de uitvoering van de beheermaatregelen om de gestelde Natura 2000 doelen te halen. **Monitoring** Monitoring zal op het gebied van flora, fauna en hydrologie plaatsvinden. De monitoring geeft inzicht in de effecten van het beheer ten opzichte van de gestelde Natura 2000 doelen. De resultaten maken het mogelijk om indien nodig het beheer bij te stellen. Gezien het raakvlak wordt er voor gekozen maatregel 24 (Ecohydrologisch onderzoek Ruiner Aa) onder te brengen bij dit cluster.

Organisatie

Voorgesteld wordt om onder de Bestuurscommissie Dwingelderveld een ambtelijke OMB-commissie in te stellen. In de OMB-commissie komen de verschillende onderwerpen, beheer, onderzoek en monitoring samen. Er vind afstemming plaats over de voortgang, resultaten en de effecten van de PAS-maatregelen ten opzichte van de Natura 2000 doelstellingen.

De maatregelen in het kader van aanvullend beheer worden veelal door de terreinbeheerder zelf uitgevoerd. Afstemming hierover vindt plaats in de OMB-commissie.

De OMB-commissie is verantwoordelijk voor de uitwerking en uitvoering van de benodigde onderzoeks- en monitoringsvragen en kijkt of er eventueel bundeling of combinaties van onderzoeken mogelijk zijn.

De OMB-rcommissie legt middels een rapportage verantwoording af aan de provincie. Hierin wordt onder andere gerapporteerd over de voortgang en de effecten ten op zichtte van de gestelde N2000-doelen. Onderdeel van deze verantwoording is de verplichte 'schouw', nu veldbezoek PAS genaamd.

De OMB-commissie wordt samengesteld uit vertegenwoordigers van de in het Natura 2000 gebied aanwezige terreinbeheerders. Het secretariaat van de beheercommissie wordt gevoerd door Prolander. Dit zorgt voor een uniforme rapportage van de verschillende beheercommissies aan de provincie. Daarnaast vormt Prolander de verbinding tussen de verschillende beheercommissies onderling.

In het gebied van het Dwingelderveld is op dit moment de bestuurscommissie Dwingelderveld (BC) actief. De BC zal vooral gebruikt worden ten behoeve van de externe communicatie bij de uitvoering van de maatregelen. De rapportage vindt plaats, zoals hierboven beschreven, rechtstreeks aan de provincie.

Na ontbinding van de BC, zal de Beheercommissie ondergebracht worden bij de Stuurgroep Regionaal Landschap en de bijbehorende projectgroep.

Organisatie (vervolg)

Opdrachtnemer/projecttrekker Secretariaat van de beheercommissie kan gevoerd worden door Prolander. Realisatie van maatregelen kunnen veelal uitgevoerd worden door de betreffende beheerder.

Ondersteunende partijen Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, WS

Prognose start project(organisatie) 2015

Planning fasering

Conform Programma Natuurlijk Platteland

Aandachtspunten

- Definiëring (rol, uitwerking vraagstuk) opgave OMB-commissie is een eerste actiepunt. Deze kan vanuit het verlengde van de gebiedsgroep N2000 uitgewerkt worden.
- Binnen deze opgave worden diverse onderzoeken uitgevoerd. Omdat er vergelijkbare onderzoeken plaatsvinden in de andere Natura 2000 gebieden wordt door de provincie gekeken naar de mogelijkheden om voor een aantal onderwerpen een centrale coördinatie of afstemming te organiseren. Op deze manier kan de kwaliteit beter beheerst worden, kan er wellicht aanbestedingsvoordeel worden behaald en wordt opgedane kennis geborgd. Er zijn veel kleinere en een paar grotere particulieren binnen het Dwingelderveld. Er is aandacht nodig voor de betrokkenheid van deze partijen. Wellicht dat een koepelorganisatie als de Bosgroep hier een rol in kan spelen.

21 Scharreveld

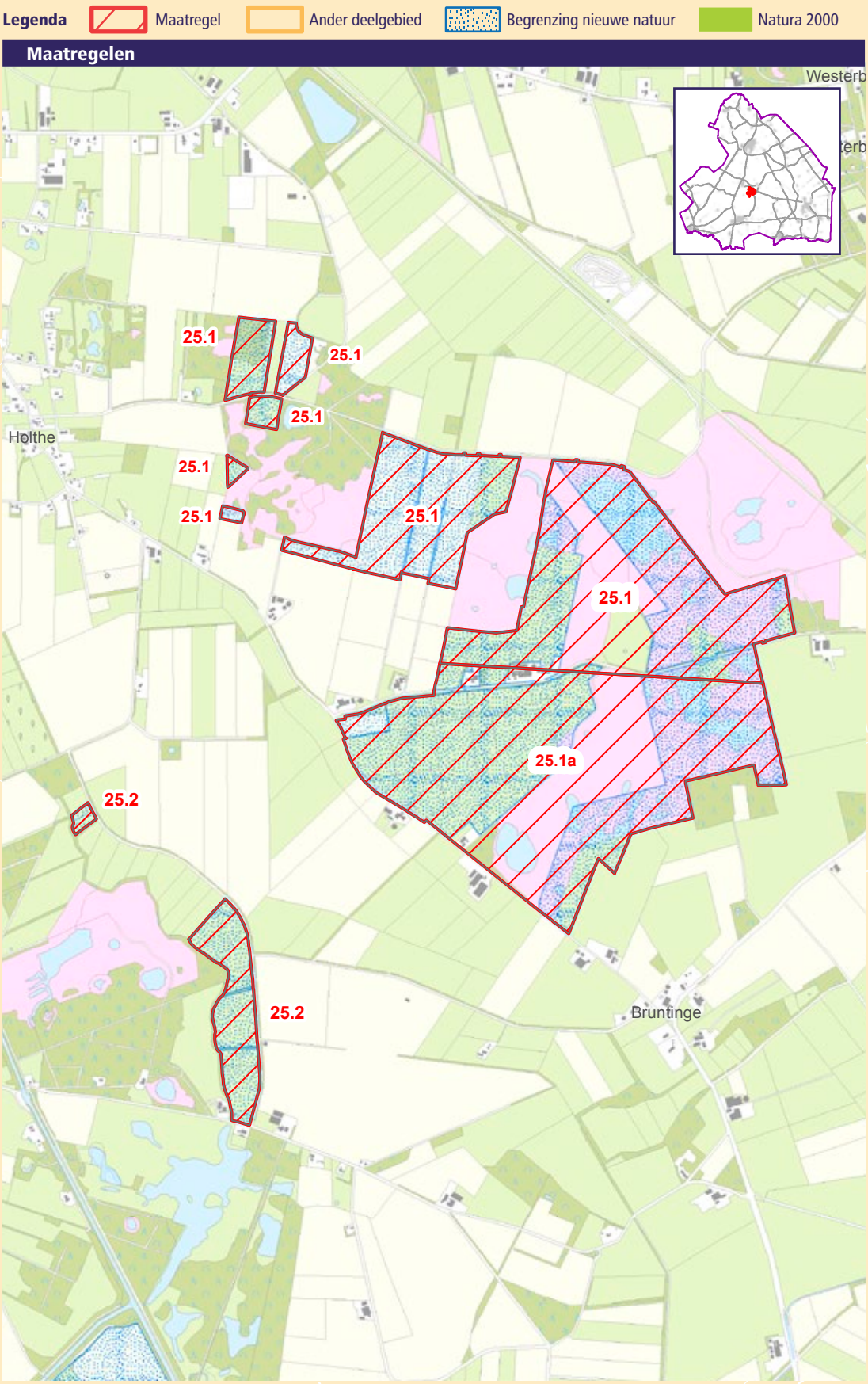

Projectgegevens

Naam	Scharreveld
Looptijd	2016-2021
Uniek ID	25.1
Resultaat	Voor het Scharreveld bestaat de verwervingsopgave/functiewijziging uit 35 ha en de inrichtings-opgave uit 35 ha
Opgave	De opgave voor het Scharreveld bestaat uit het uitbreiden van de oppervlakte, verloren gegane hoogteverschillen herstellen en het herstel van de hydrologie.

Organisatie

Het Drentse Landschap pakt deze opgave zelfstandig op in samenwerking met het waterschap Reest en Wieden. Waar nodig worden de partners betrokken.

Opdrachtnemer/projecttrekker Het Drentse Landschap

Overige overlegvormen n.v.t.

Prognose start project(organisatie) 2016

Planning fasering

De restantopgave verwerving bestaat grotendeels uit huiskavels en aansluitende veldkavels. Hier zal eerst ruimte moeten ontstaan in de vorm van bedrijfsverplaatsing.

Aandachtspunten

HDL geeft aan dat opgave groter is. 2x35ha. Volgens de tabel is dit niet zo, zit ook niet in 2e periode.

22 Vossenberg

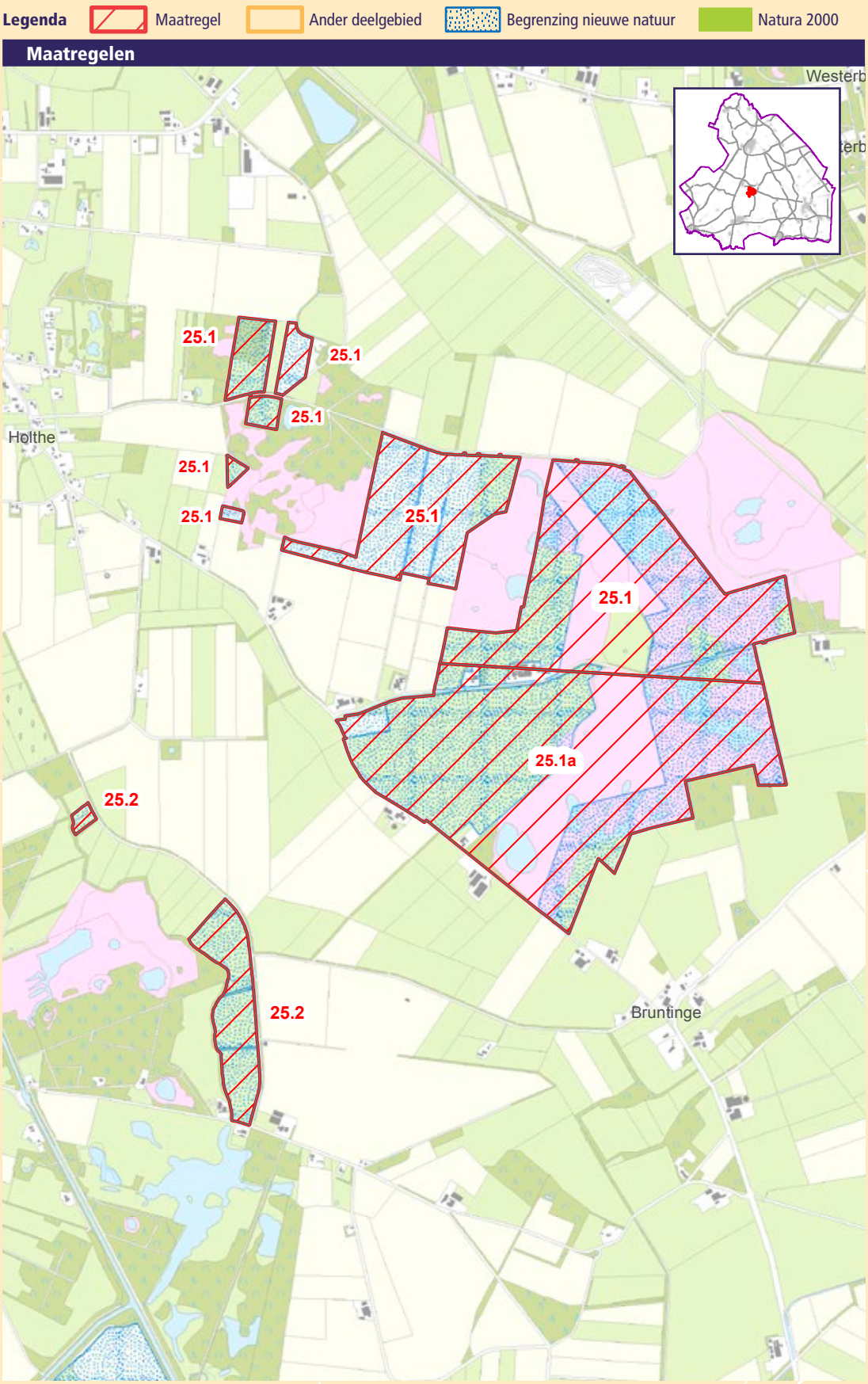

Projectgegevens

Naam	Vossenberg
Looptijd	2015-2016
Uniek ID	25.2
Resultaat	Voor het Vossenberg bestaat de verwervingsopgave/functiewijziging uit 0 ha en de inrichtingsopgave uit 6 ha
Opgave	De kern van het landgoed Vossenberg is van belang als inzijggebied voor regenwater. De opgave binnen het Programma Natuurlijk Platteland richt zich op herstel van de waterhuishouding door middel van hermeandering en ruimte voor waterberging. De opgave is qua oppervlakte beperkt.

Organisatie

De resterende opgave is beperkt en kan door Het Drentse Landschap opgepakt worden in samenwerking met het waterschap Reest en Wieden. Waar nodig worden de partners betrokken.

Opdrachtnemer/projecttrekker Het Drentse Landschap

Ondersteunende partijen n.t.b.

Prognose start project(organisatie) 2016

23 Realisatie NNN Rheebruggen

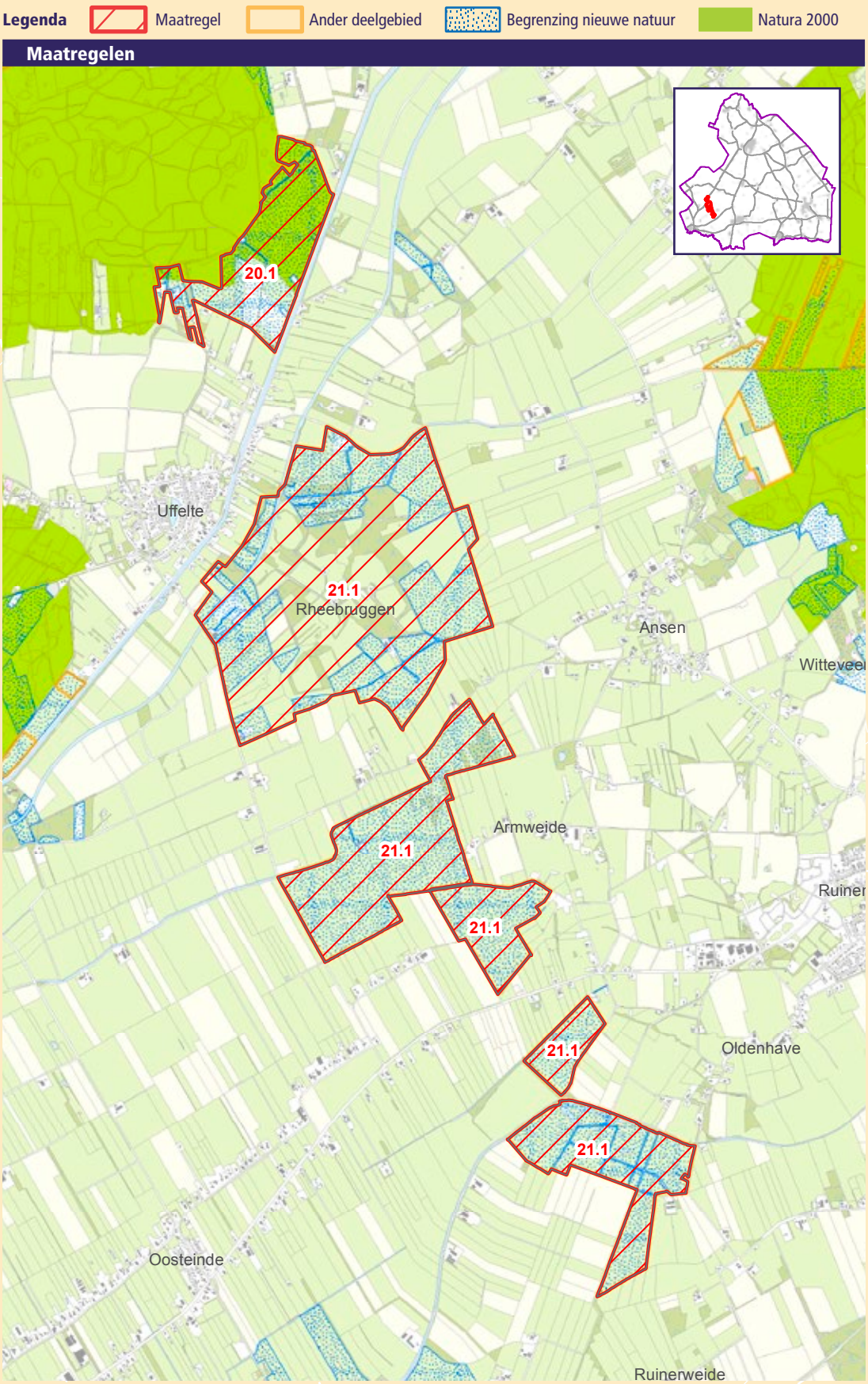

Projectgegevens

Nnaam	23. Realisatie NNN Rheebruggen
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	21.1 (NNN Rheebruggen)
Resultaat	Voor de provincie bestaat de opgave uit 69 ha functiewijziging (evt. verwerving) en inrichting NNN
Opgave	De provincie heeft een opgave voor het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland in de omgeving van landgoed Rheebruggen. De opgave is in principe begrensd. Een erfpachtboerderij van Staatsbosbeheer van 67 hectare kan als gerealiseerd worden beschouwd.

Organisatie

Opdrachtnemer (Organisatievorm project) Voor realisatie van de opgave is geen formele organisatie-structuur opgezet. De partijen hebben nauw contact en zullen als er kansen voor samenwerking zich voordoen, kijken op welke manier de samenwerking kan worden geformaliseerd (bijv. d.m.v. een nieuwe of bestaande bestuurscommissie, projectgroep, adviescommissie etc.)

Projecttrekker Provincie

Ondersteunende partijen gemeenten Westerveld en De Wolden en Prolander

Overige Overlegvormen

Prognose start project(organisatie) Lopend

Planning en fasering

Behoudens een pachtbedrijf van Staatsbosbeheer zal gekeken worden op welke wijze benodigde functiewijziging gerealiseerd kan worden.

Aandachtspunten

- Er is nog geen concrete opdracht.
- In het gebied liggen kansen voor:
  - Landbouwstructuurverbetering
  - Natuur met een economische impuls als wonen en recreatie
  - Afstemming vanuit de realisatie NNN Rheebruggen is gewenst met de beheercommissie Holtingerveld en de beheercommissie Dwingelderveld.

24 Drents-Friese Wold en Leggelderveld (en Oude Willem)

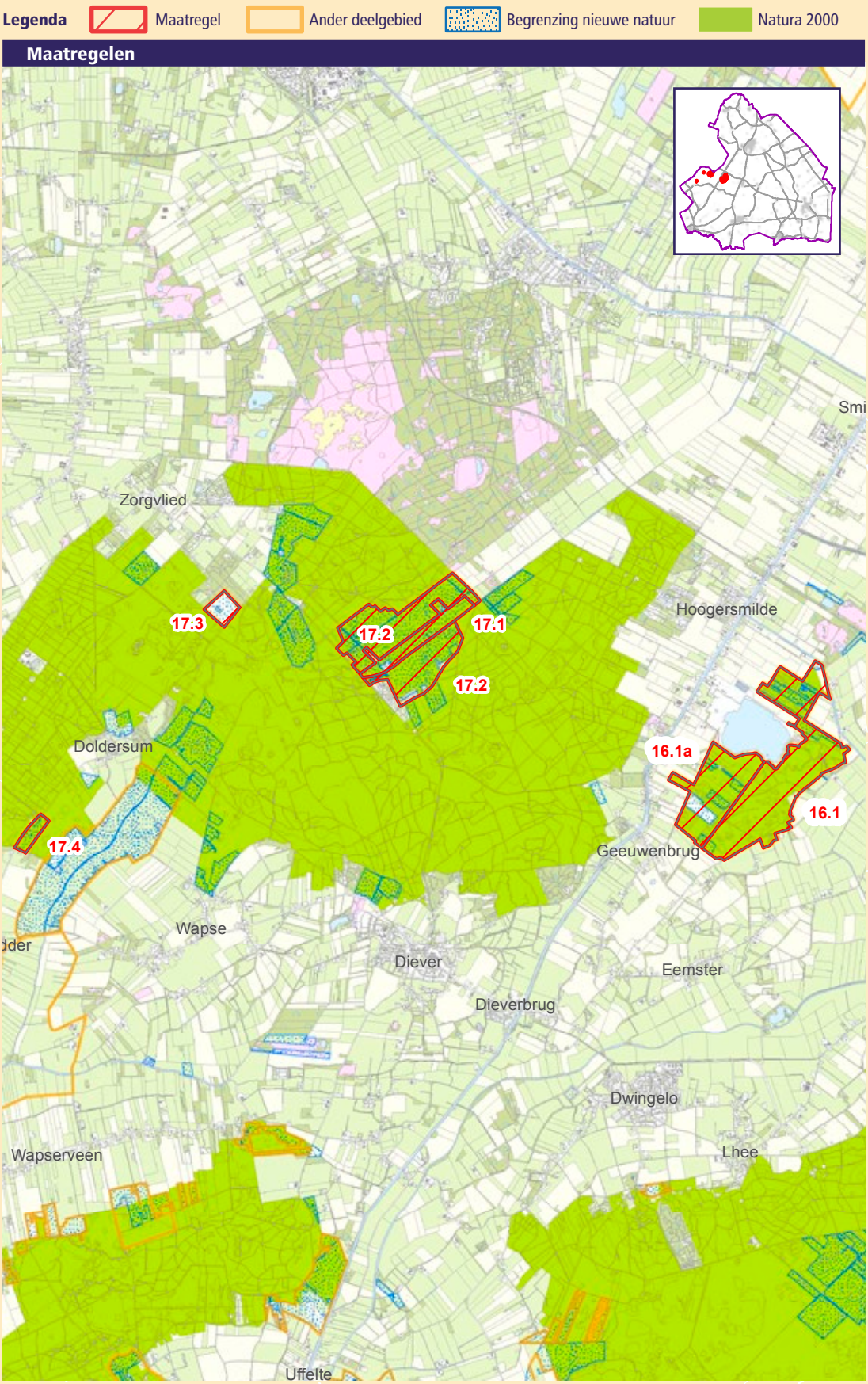

Projectgegevens

Naam	Drents-Friese Wold en Leggelderveld (en Oude Willem)
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	16, 16.1, 17, 17.1, 17.2, 17.3, 17.4
Resultaat	Voor het project Drents-Friese Wold bestaat in periode 1 de verwervingsopgave/functiewijziging uit 89.4 ha en de inrichtingsopgave uit 175 ha.
Opgave	De opgave voor het Drents-Friese Wold is primair gericht op behoud, bescherming en ontwikkeling van Natura 2000 gebied Drents-Friese Wold en het Leggelderveld. Hieronder vallen ook het Doldersummerveld en het Bouwersveld-Koelingsveld. Een groot deel van de maatregelen is reeds ondergebracht bij de Bestuurscommissie (BC) Oude Willem. De maatregelen zijn gericht op het herstel van de hydrologie in het noordelijk deel van het Nationaal Park. De primaire taak van de BC is het project Oude Willem en de LIFE+ maatregelen op tijd en binnen de bestaande financiële raming uit te laten voeren. De opgave voor de functiewijziging is grotendeels afgerond. De resterende grondopgave van één bedrijf met grond in Oude Willem is recent gedaan en kan dus als gerealiseerd beschouwd worden. Enkele hectares dienen nog beschikbaar te komen voor functiewijziging. Deze staan de inrichting echter niet in de weg. Met de vaststelling van het inrichtingsplan eind 2014 zijn de voorbereidingen om te starten met de inrichting van Oude Willem in volle gang. Dit geld tevens voor de te nemen PAS maatregelen die onder de BC Oude Willem vallen. De overige (PAS-)maatregelen bestaan hoofdzakelijk uit beheers- en inrichtingsmaatregelen binnen het bestaande Natura 2000-gebied Drents-Friese Wold en het Leggelderveld. De biotoop verbetering, faunapassage Huenderweg en vervanging fietspad worden als mee-koppelkansen gezien door NM.

Organisatie

Een groot deel van de maatregelen is reeds ondergebracht bij de Bestuurscommissie (BC) Oude Willem. De Bestuurscommissie Oude Willem is ingesteld door het college van Gedeputeerde Staten van de provincies Drenthe en Fryslân en wordt gevormd door de bestuurders van de partners. Het secretariaat wordt geleverd door Prolander. Onder de BC is een projectgroep actief die de inhoud en uitvoering van het project begeleidt. Inhoudelijke uitwerking vindt plaats in diverse werkgroepen, waaronder de Begeleidingsgroep bestek en Werkgroep Monitoring.

Bestuurscommissie Oude Willem Voorgesteld wordt om de opgave van de bestaande BC Oude Willem uit te breiden met de nog niet ondergebrachte maatregelen.

Er is een direct verband tussen de reeds ondergebrachte maatregelen en de nog onder te brengen maatregelen, wat pleit voor één organisatie in dit gebied voor de realisatie van de opgave.

Bijkomend voordeel is dat middels de werkgroep communicatie aangesloten wordt bij bestaande gebruikersgroepen en stakeholders in het Nationaal Park Drents-Friese Wold.

Projectgroep Oude Willem Met een uitbreiding van de opgave voor de commissie wordt vanzelfsprekend de opgave voor de Projectgroep uitgebreid.

De projectgroep Oude Willem wordt gevormd door (ambtelijke) vertegenwoordigers van de LIFE-projectpartners en de overige partijen die zitting hebben in de Bestuurscommissie. Het voorzitterschap wordt gevormd door een projectleider van Prolander (tevens secretaris van de Bestuurscommissie). De projectleider is tevens verantwoordelijk voor de voorgangsrapportages.

De projectgroep zorgt voor een vertaling van de geformuleerde doelstellingen naar uitvoering en stelt waar nodig werkgroepen in.

Organisatie (vervolg)

Begeleidingsgroep bestek De Projectgroep zorgt voor de instelling van een 'Begeleidingsgroep bestek' om te zorgen voor een zorgvuldige wijze van uitvoering van het bestek. Dit gaat voornamelijk om de realisatie van de maatregelen in het gebied van de Oude Willem.

Werkgroep Monitoring Voor het LIFE+ project gelden specifieke eisen vanuit de Europese Commissie met betrekking tot monitoring van de LIFE+ maatregelen. Vanwege het permanente karakter en de specifieke kennis over monitoring is de werkgroep Monitoring ingesteld, waarbij gebruik wordt gemaakt van de aanwezige expertise binnen de waterschappen en de provincies. Het voorzitterschap van de werkgroep Monitoring wordt gevormd door de projectleider LIFE+ van Prolander.

Naast de specifieke monitoringsmaatregelen (onderdeel LIFE+) is de PAS-opgave breder. Deze maatregelen op het gebied van beheer, onderzoek en monitoring worden ondergebracht in de Beheercommissie Drents-Friese Wold, projectsheet 31.

Om tot een goede en zorgvuldige inbedding van de verbrede opgave voor de BC te komen, is het belangrijk dat de opgave BC, de toevoeging van Life+ en de verbreding vanuit Programma Natuurlijk Platteland in een notitie uitgewerkt worden. Belangrijk onderwerp van deze uitwerking is de benodigde organisatiestructuur.

Na afronding van de oorspronkelijke opdracht van de BC, valt de Beheercommissie en eventueel resterende inrichtingsopgave onder verantwoordelijkheid van de Stuurgroep Regionaal Landschap.

Opdrachtnemer/projecttrekker BC Oude Willem bestaat uit: Gemeenten Ooststellingwerf en Westerveld; Waterschap Reest en Wieden; Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer; adviseurs van de provincies Drenthe en Fryslân

Het secretariaat wordt geleverd door Prolander.

Projecttrekker is de projectgroep Oude Willem, bestaande uit een ambtelijke vertegenwoordiging van voornoemde organisaties en IVN als communicatieadviseur.

Overige Overlegvormen Stuurgroep Regionaal Landschap

Prognose start project(organisatie) Lopend. Eerste actie is het schrijven van een notitie waarin inzicht wordt geboden in de aanvullingen vanuit Programma Natuurlijk Platteland ten opzichte van de huidige opgave van de BC. In de notitie moet de positionering van de verschillende werkgroepen en het krachtenveld hierom-heen helder in beeld worden gebracht.

De positie van de nog in te stellen Beheercommissie moet gedegen uitgewerkt worden.

Daarnaast moet worden uitgewerkt hoe de structurele opgaven overgedragen worden in de staande organisatie na afronding van het LIFE project.

Planning en fasering

De laatste percelen in het Leggelderveld vragen een actieve maatwerkaanpak, waarbij vervangende grond weer een uitdaging is. De Oude Willem is in de kern afgerond en resterend eigendom zou heroverwogen moeten worden. In het Doldersummerveld is maatwerk nodig voor een laatste eigenaar.

Aandachtspunten

- Een belangrijke opgave ten aanzien van de regionale grondwaterstand is de reductie van de waterwinning bij Terwisscha. Deze wordt als randvoorwaardelijk beschouwt voor het halen van de doelen op lange termijn. De maatregelen om tot herstel van de hydrologie te komen bestaat uit een samenhangend pakket van maatregelen, te weten: reductie waterwinning, bosomvorming, inrichting Oude Willem en inrichting Vledder Aa. Er dient aandacht te zijn voor het opnieuw formuleren van de verbrede opdracht voor de BC Oude Willem.
- Het Leggelderveld is onderdeel van de opgave voor dit gebied. Aandacht voor zorgvuldige inbedding.
- Natuurmonumenten ziet de introductie van het Edelhert als mee-koppelkans.
- Aandacht wordt gevraagd voor de reductie van de drinkwaterwinning bij Terwisscha.
- Er ligt een mee-koppelkans voor WB21 bij het Leggelderveld (Grote Plas).
- Bij het Leggelderveld ligt een opgave voor de realisatie van een keileemscherm in het kader van het herstel van de hydrologie.

Mee-koppelkansen gemeenten: Leggelderveld, plas van Calduron: mogelijkheden verkennen voor waterberging

Toelichting

Op de grens van Drenthe en Fryslân ligt het op een na grootste bosgebied van Nederland. Dit Nationaal Park Drents-Friese Wold (7.359 hectare Natura 2000, waarvan 6.100 hectare Nationaal Park) herbergt eveneens het grootste stuifzand van Noord-Nederland. Ooit was dit gebied het domein van schaapskuddes. Eind 19e eeuw werd het gebied zo intensief begraasd, dat het van Diever tot Appelscha één grote zandvlakte was. Staatsbosbeheer plantte duizenden bomen aan om te voorkomen dat dorpen zouden onderstuiven en om hout te produceren voor de Limburgse steenkolenmijnen.

Verrassend gevarieerd Tegenwoordig is het Drents-Friese Wold een aaneenschakeling van voormalige productiebossen, dennenbossen, esrandbossen met oude eiken, vennetjes, zandverstuivingen en heide; een fraaie afwisseling van openheid en beslotenheid. Kenmerkende bewoners van oude bossen zijn zwarte specht, boommarter en das. Natuurlijke begrazing door runderen en paarden en de inzet van schaapskuddes draagt bij aan een grote variatie in de begroeiing. Om de eentonigheid van de voormalige productiebossen te doorbreken, vormt Staatsbosbeheer ze om naar gevarieerd bos met naald- en loofbomen van verschillende leeftijden.

Beekdal in ere hersteld Een markant onderdeel van het gebied is het 1.000 hectare grote Doldersummer- en Wapserveld. Dit heidegebied wordt doorsneden door de Vledder Aa en de Tilgrup: twee beken die in de 20e eeuw waren rechtgetrokken ten behoeve van droge landerijen. Het gevolg daarvan was dat de natuur rond de beken eveneens verdroogde. Daarom zijn ze in dit deel van het beekdal inmiddels weer in hun oorspronkelijke kronkelende staat teruggebracht. De beken voeren nu minder water af en het dal heeft zich daarmee ontwikkeld tot een ideaal leefgebied voor vogels, vlinders, libellen en planten. In 2015 is gestart met herstel van de bovenloop van de beken in het voormalige landbouwgebied Oude Willem. Het beekdalsysteem wordt teruggebracht naar de natuurlijke situatie van voor de ruilverkaveling.

Leggelderveld Aan de oostkant van het Drents-Friese Wold, direct naast het Blauwe Meer, ligt het Leggelderveld. Droge en natte heide, veen en vennen bieden een thuis aan vrijwel alle – deels schaarse – planten- en diersoorten die typerend zijn voor deze biotopen. Rond de veenputten in de natte heide leven adders.

Recreatief topgebied Het Drents-Friese Wold is een recreatieve trekpleister van formaat. Favoriet bij kinderen zijn de Kale Duinen in de Boswachterij Appelscha. Vogelliefhebbers zoeken de verschillende uitkijktorens op en wandelaars en fietsers hebben een ruime keuze aan routemogelijkheden. De horecasector en campings in de dorpen aan de randen varen daar wel bij.

25 Middenloop Vledder Aa 2de fase

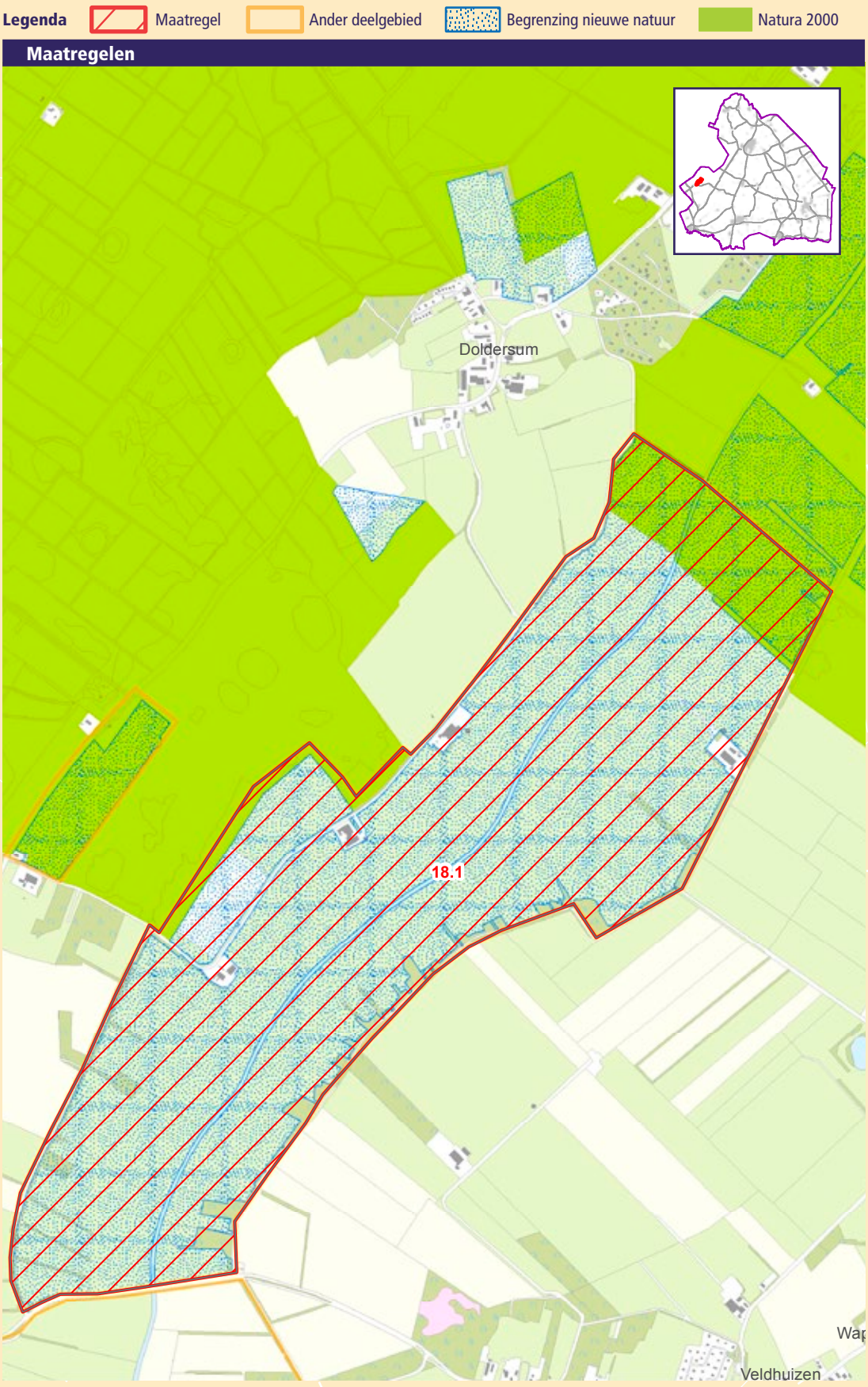

Projectgegevens

Naam	Middenloop Vledder Aa 2e fase
Looptijd	heden-2018
Uniek ID	17, 18 en 18.1
Resultaat	Dit project bestaat in periode 1 uit de verwervingsopgave/functiewijziging van 86 ha, de inrichtingsopgave van 200 ha, de realisatie van natuurvriendelijke oevers en het aanpassen van de waterhuishouding.
Opgave	De opgave van de middenloop 2de fase bevat een stapeling van diverse doelen. De opgave richt zich in eerste instantie op het obstakelvrij maken van de percelen. Bij de opgave voor verwerving/functiewijziging kan gemeld worden dat recent een bedrijf is aangekocht. Hiermee is reeds ca. 40 ha binnen deze opgave verworven.

Organisatie

Op dit moment is Prolander de trekker voor de verwerving van de percelen. Na verwerving zal het waterschap trekker zijn voor de inrichting. Op het moment dat de percelen gereed zijn voor inrichting wordt er een werkgroep uitvoering ingesteld met waterschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Prolander. Het Drentse Landschap sluit hier indien nodig bij aan. De werkgroep begeleid de voorbereiding en de uitvoering.
Het project valt onder de Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek. Onder de stuurgroep hangt een ambtelijke voorbereidingsgroep Regionaal Landschap die de projectgroep aanstuurt.

Opdrachtnemer/projecttrekker Prolander (voor verwerving/functiewijziging) en waterschap (voor de voorbereiding en realisatie)

Ondersteunende partijen Prolander

Prognose start project(organisatie) Lopend

Planning fasering

De resterende te realiseren oppervlakte betreft de huiskavel van een geheel bedrijf, een particuliere huiskavel en een moeilijk te compenseren veldkavel, waardoor realisatie op langere termijn moet worden gezien.

26 Eese en Nijenslekerveld

Projectgegevens

Projectnaam	Eese en Nijenslekerveld
Looptijd	Afgerond
Uniek ID	19
Resultaat	Afgerond
Opgave	De opgave omvatte de inrichting van Landgoed De Eese. De opgave is middels particulier natuurbeheer gerealiseerd.

Organisatie

n.v.t.

Opdrachtnemer/projecttrekker nvt

Prognose start project(organisatie) Afgerond

Aandachtspunten

Kan als gereed en gerealiseerd aangemerkt worden.

27 Oude Diep

Legenda
Maatregel
Ander deelgebied
Begrenzing nieuwe natuur
Natura 2000
Maatregelen
Spier
Wijster
Drijber
Pesse
Stuifzand
Fluitenberg
Hoogeveen
Echten
Zuidwolde
Alteveer
Kerkenveld
23.1
23.2
23.2
23.3
23.2
23.4

Projectgegevens

Naam	Oude Diep
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	23, 23.1, 23.2, 23.3, 23.4 (nummering wijkt af van maatregelentabel=32)
Resultaat	Voor het Oude Diep bestaat voor periode 1 de verwervingsopgave/functiewijziging uit 158 ha en de inrichtingsopgave uit 230 ha.
Opgave	De opgave voor dit project is het uitvoeren van de KRW maatregelen en het realiseren van NNN. Algemeen kan gesteld worden dat de opgave voor functiewijziging lastig is. Dit geldt met name voor de Roode Brand (23.1) en de Middenloop. Binnen het gebied Roode Brand ligt een bedrijf met huiskavel in het NNN. Verkenning ten behoeve van het obstakelvrij maken vindt momenteel plaats. Binnen de vrij te maken hectares voor inrichting in de Middenloop (23.2) bevinden zich verschillende toekomstgerichte agrarische bedrijven (met huiskavels in het beekdal), waarvan 2 bedrijven recent hebben geïnvesteerd. De inrichting van de beekloop is afhankelijk van de beschikbaarheid van de percelen. De inschatting is nu dat in elk geval 1 bedrijf niet tijdig vrijgemaakt wordt om over te kunnen gaan tot inrichting. Hiervoor is maatwerk nodig. Deze situatie heeft gevolgen voor de planning van het functievrij maken en dus inrichting. De planning van de inrichting zal naar de 2de periode verschuiven. Gezien de drie grote bedrijven die in het beekdal liggen is maatwerk noodzakelijk en dient de haalbaarheid opnieuw getoetst te worden. De projectgroep moet deze haalbaarheidsstudie oppakken. Hierbij wordt ook meegewogen of met minder grond de doelen toch ingevuld kunnen worden. Naast de reeds verworven percelen zijn er vanuit de landinrichting percelen toegedeeld in het gebied van Lageveen (23.4). Enkele percelen dienen nog verworven te worden. Het gebied Lageveen vormt straks één natuurgebied met het aangrenzende waterbergingsgebied De Panjerd-Veeningen (Hoogeveense Vaart). Om die reden maakt Lageveen deel uit van het Natuurbeheerplan 2016. Een ander het project is de waterberging Traandijk Oshaar. In de Pesserma (23.3) zijn het waterschap en HDL op dit moment bezig met de uitvoering van de inrichting.

Organisatie

In het gebied van het Oude Diep is een projectgroep met waterschap en provincie actief. De mate van inspanning waarmee de projectgroep de opgave oppakt zou opnieuw bekeken moeten worden. Voorgesteld wordt om Prolander aan de projectgroep toe te voegen in de rol van secretariaatsvoerder. Dit past binnen de integrale benadering en zorgt voor een goede verbinding tussen de disciplines grond en inrichting.
Daarnaast zijn Prolander en HDL actief met de grondverwerving.
Het wordt niet noodzakelijk geacht een stuurgroep in te stellen voor deze opgaven.

Opdrachtnemer/projecttrekker Waterschap. De provincie is verantwoordelijk voor het instellen/uitbreiden van de projectgroep. Het advies is om Prolander toe te voegen voor secretariaat, grondopgave en inrichting.

Ondersteunende partijen Het Drentse Landschap, waterschap Reest en Wieden, gemeente en Prolander.

Prognose start project(organisatie) Lopend. Instellen/uitbreiden organisatie: 2015.

Planning fasering

In het Oude Diep liggen een aantal bedrijven met de huiskavel binnen natuur waarbij maatwerk nodig is om verder te kunnen met het proces. In het Lageveen is de toedeling van ZunoBegge West net afgerond, waarbij zoveel mogelijk grond is vrijgemaakt.

Planning fasering (vervolg)

Planning van de inrichting is sterk afhankelijk van het obstakelvrij maken voor de uitvoering van maatregelen. Dit gaat afwijken van de planning zoals nu opgenomen in de tabel, met name voor de Middenloop. Dit zal over de eerste 6 jaar heen gaan.

Aandachtspunten

- Bij Lageveen dient gekeken te worden naar de begrenzing van de percelen. Klopt de huidige begrenzing om de opgave te realiseren?
- Bij Lageveen dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van veel leidingen.

Mee-koppelkansen gemeente:

Algemeen:

- Cultuurhistorie (kerkenpaden en dergelijke) zouden wellicht in een vroeg stadium meegenomen kunnen worden in de plannen om de focus niet alleen maar te leggen op het begrensde gebied, maar meteen de omgeving te koppelen aan de natuur.
- Gemeentelijk bermbeheer zou ook kunnen aansluiten bij de uitstraling van natuur in een gebied en kan ook een visuele 'verbinding' vormen. Samenwerking in de vorm van bijvoorbeeld het verwerken van bermmaaisel en natuurmaaisel zou meerwaarde kunnen opleveren.

Concreet:

- Bij 23.2 mist stukje fietspad; wensenlijstje gemeente Midden-Drenthe voor verbreding (financiering mist nog; eventueel met andere partijen).

Toelichting

In de bovenloop van het dal van de Oude Diep ligt het mooiste voorbeeld van oeroud bos dat in Nederland nog te vinden is: het Mantingerbos. Sinds de prehistorie is dit bos met zomereiken, hulstbomen, Gelderse roos en Europese vogelkers en fraaie bodembegroeiing nooit ontgonnen geweest. Het Mantingerbos herbergt een aantal bramensoorten die nergens anders ter wereld voorkomen, zoals de egelschuilbraam en de grote haarbraam.

Herstel van beekdal Oude Diep Het Drents Landschap en waterschap Reest en Wieden hebben in het kader van het project Oude Diep al in grote delen van het beekdal het natuurlijke karakter hersteld.
Het Mantingerbos ligt als een hoger gelegen eiland in een mooi bewaard beekdallandschap met graslanden, wallen en singels. Samen met de provincie Drenthe en het waterschap Reest en Wieden is Natuurmonumenten al geruime tijd bezig met herstel van de oorspronkelijke waterhuishouding. Doel is dat het bos zich zo natuurlijk mogelijk kan ontwikkelen, eventueel ondersteund door maatregelen om de variatie in het bos te vergroten. Begin 21e eeuw heeft het Oude Diep op sommige plekken zijn oorspronkelijke kronkeling teruggekregen, waarmee zowel natuur- als landbouwbelangen zijn gediend.

28 Reest

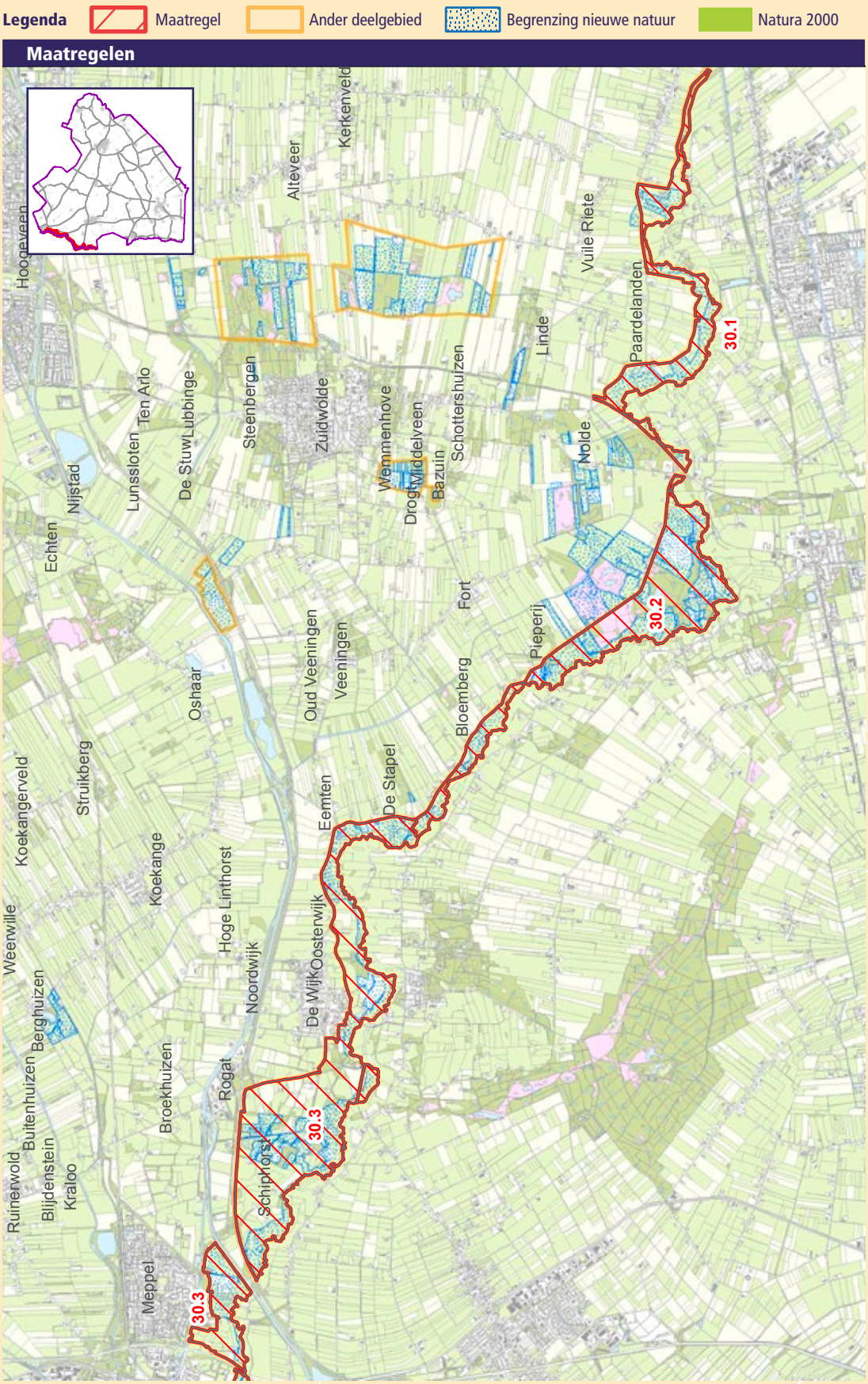
Legenda
Maatregel
Ander deelgebied
Begrenzing nieuwe natuur
Natura 2000
Maatregelen
30.1
30.2
30.3
30.3
Hoogeveen
Alteveer
Kerkenveld
Vuile Riete
Paardelanden
Linde
Nolde
Schottershuizen
Bazuin
Wemmenhove
Drogt
Middelveen
Zuidwolde
Steenbergen
De Stuw
Lubbinge
Ten Arlo
Lunssloten
Nijstad
Echten
Oshaar
Oud Veeningen
Veeningen
Fort
Pieperij
Bloemberg
De Stapel
Eemten
De Wijk
Oosterwijk
Noordwijk
Hoge Linthorst
Koekange
Koekangerveld
Struikberg
Weerwille
Berghuizen
Buitenhuizen
Blijdenstein
Kraloo
Ruinerwold
Broekhuizen
Rogat
Schipborst
Meppel

Projectgegevens

Naam	Reest
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	30, 30.1, 30.2, 30.3
Resultaat	Voor de Reest bestaat in periode 1 de verwervingsopgave/functiewijziging uit 95 ha en de inrichtingsopgave uit 370 ha.
Opgave	• De opgave bestaat uit het uitvoeren van KRW-maatregelen. Dit betekent veelal het verhogen van het waterpeil. • De opgave voor functiewijziging in het gebied van de Reest is lopend en wordt integraal benaderd. Dit proces loopt goed. Binnen het gebied van de Reest worden verschillende mogelijkheden gehanteerd om tot functiewijziging te komen. Dit zijn verwerving middels aankoop, particulier natuurbeheer (SKNL) en afkoop natschade door het waterschap. • Reestdal Bovenloop (30): Op dit moment werkt het waterschap aan een modelstudie om te bepalen welke maatregelen nodig zijn voor de benedenloop, de Vogelzangsewijk en de aankoppeling van het stroomgebied. Hierin zit een volgordelijkheid van bovenloop naar benedenloop. De Vogelzangsewijk hoeft alleen nog ingericht te worden. • Reestdal Bovenloop (30.1): Verwerving voor de bovenloop loopt. Door de voortgang in de verwerving wordt verwacht dat binnenkort gestart kan worden met het nemen van de inrichtingsmaatregelen. • Reestdal Middenloop (30.2): Voor dit deel heeft het waterschap al een aantal maatregelen genomen, waaronder het plaatsen van knijpstuwen om de waterhuishouding te verbeteren. Daarmee is een groot deel van de waterdoelen gerealiseerd. • Nog niet alle NNN-percelen zijn obstakelvrij voor inrichting. In het kader van het Icoon-project wordt gewerkt aan de verwerving en met particulieren gepraat over particulier natuurbeheer. Er liggen 25 verschillende eigenaren in het gebied. • Reestdal Benedenloop (30.3): De modelstudie geeft input om de maatregelen te bepalen. Door de volgordelijkheid hierin zal de inrichting van het benedenloop naar achteren doorschuiven. Ook de aanwezigheid van een 'grote eigenaar' in het beekdal van de benedenloop is bepalend voor het obstakelvrij komen van de percelen voor inrichting. • Gezien de ligging van een aantal 'grote particulieren' die niet bereid zijn om te verkopen of om aan particulier natuurbeheer te doen, is een belangrijk vraagstuk of er alternatieven denkbaar zijn om de KRW-opgave en NNN te realiseren. De inschatting is dat er circa 20 hectare niet obstakelvrij gemaakt kan worden voor inrichting, mede vanwege de aanwezigheid van huiskavels. • De opgaven voor de Slagen/Zwarte Gat, Steenberger Oosterveld, Drogter- en Bezuiner Esch staan op de planning voor de 2e periode. Takkenhoogte (40 ha) en Nolderveld (1 ha) zijn niet benoemd. • Algehele conclusie is dat voortgang in de verwerving/functieverandering voor een aantal maatregelen gevolgen heeft voor planning.

Organisatie

Bestuurlijk Overleg Reestdal Voor het gebied de Reest is een Bestuurlijk Overleg Reestdal met de Dijkgraaf van het waterschap als voorzitter. Dit overleg is grensoverschrijdend, waaraan alle partners binnen het gebied deelnemen (de provincies, gemeenten, recreatieschap, de landschappen en de LTO).

Organisatie (vervolg)

Projectgroep De projectgroep onder de stuurgroep wordt getrokken door het waterschap. In de projectgroep zijn de betrokken partners vertegenwoordigd met toevoeging van Prolander. Onder de projectgroep valt ook het Icoon-project Middenloop dat door het waterschap getrokken wordt en waar Prolander het secretariaat heeft. Na de looptijd van het Icoon-project zijn er nog opgaven die onder deze projectgroep worden gerealiseerd.

Werkgroepen Er is een werkgroep Grond en een werkgroep Inrichting. In de werkgroepen vindt de inhoudelijke afstemming en uitwerking plaats.

Het proces is complex en soms lastig doordat het project grensoverschrijdend is. De huidige organisatie en overlegvorm is om die reden ingesteld. Op dit moment is er geen aanleiding om de realisatie van de opgave anders te organiseren. Wel dient gesteld te worden dat er aandacht moet zijn voor de planning. Hiervoor is nauwe afstemming tussen de disciplines grond en inrichting noodzakelijk.

Opdrachtnemer/projecttrekker Voor de werkgroepen is het Waterschap Reest en Wieden trekker van de projectgroep en het secretariaat wordt gevoerd door Prolander

Ondersteunende partijen Het Drentse Landschap, Het Overijssels Landschap, gemeenten, het Recreatieschap en de LTO

Overige Overlegvormen Werkgroep grond en inrichting

Prognose start project(organisatie) Lopend

Planning fasering

De opgave in de Reest vraagt in eerste instantie om maatwerk om waterhuishoudkundige maatregelen te kunnen treffen. Deels zal invulling middels particulier natuurbeheer kunnen plaatsvinden en deels zal op beperkte schaal uitgeruild moeten worden. Ook dit vraagt maatwerk, gelet op het verleden van het gebied en de beperkte beschikbaarheid van ruilgrond in de directe omgeving.

Door de uitfasering van financiële middelen en lange proceduretijden is de inschatting dat realisatie enigszins gaat vertragen.

Aandachtspunten

- De maatregelen hebben belangrijke raakvlakken met de gronden aan de Overijsselse kant van de beek.

Mee-koppelkansen gemeenten

Algemeen:

- Cultuurhistorie (kerkenpaden en dergelijke) zouden wellicht in een vroeg stadium meegenomen kunnen worden in de plannen. Dit om de focus niet alleen te leggen op het begrensde gebied, maar meteen de omgeving te koppelen aan de natuur.
- Gemeentelijk bermbeheer zou kunnen aansluiten bij de uitstraling van natuur in een gebied en een visuele 'verbinding' vormen. Samenwerking in de vorm van bijvoorbeeld het verwerken van bermmaaisel en natuurmaaisel zou meerwaarde kunnen opleveren.

Concreet:

- Bij De Wijk meer wandelmogelijkheden gewenst vanuit de omgeving
- Gebiedsanalyse van de Reest: het zien van de stroming in beekdal is belangrijk = wens voor oversteekjes, daar waar de natuurwaarden dit toelaten.
- Cultuurhistorische waardenkaart: hoe ondernemers prikkelen hier wat mee te doen.

Toelichting

De 35 kilometer lange Reest op de grens van Drenthe en Overijssel voert water van Drogteropslagen bij Dedemsvaart naar Meppel. De Reest is een van de weinige hoogveenbeken die Nederland rijk is. Het beekdal is zeer gaaf en heeft een geheel eigen, niet met de andere Drentse beekdalen te vergelijken karakter. Daar dankt het dal haar bijnaam 'Grootvorstin van Drenthe's Stromen' aan.

Uniek qua natuur en landschap Het Reestdal is van nationaal belang als groeiplaats van zeldzame moerasplanten zoals de grote pimpernel, Noordse zegge, stijfstruisriet, draadrus en – de 'orchidee van het Reestdal' – het moeraskartelblad. Het dal is daarnaast een van de weinige plekken in Nederland waar de das een onbezorgd leven kan leiden. Dankzij het ooievaarsbuitenstation De Lokkerij in De Wijk wordt het gebied bevolkt door een omvangrijke ooievaarpopulatie. In het Reestdal is bovendien de laatste voortplantingsplaats van boomkikkers in Drenthe te vinden. Vooral langs de middenloop is in de loop der eeuwen een bijzonder hoevenlandschap ontstaan: boerderijen – horsten genaamd – werden gesticht op de drogere zandkoppen in het moerasgebied. Het Drentse Landschap en het Landschap Overijssel zetten zich al decennia in voor de bescherming en ontwikkeling van dit gebied en dragen zorg voor het beheer van de landgoederen, heideterreinen, bossen, veenputten en graslanden. Dat beheer bestaat uit hooien van de natte graslanden, begrazing van hogere heidegronden door schapen en runderen en verbouw van graan op de zandkoppen.

Droge voeten in Meppel en vernatting van natuur In het Reestdal voeren het waterschap Reest en Wieden en gebiedspartners een omvangrijk herinrichtingsproject uit: Water-op-Maat. Daarmee worden drie doelen gediend. Bij hevige regenval moet de beek veel meer water vasthouden om wateroverlast in Meppel te voorkomen. Onder bruggen worden sluisdeuren gebouwd die bij hoogwater dicht kunnen om het water tegen te houden. Ook moet het waterpeil omhoog om verdroging van natuurgebieden tegen te gaan. Slechts een klein deel van het oorspronkelijke afvoergebied van de Reest watert namelijk nog daadwerkelijk op de Reest af. In combinatie met de breedte van het dal zorgt dat in de zomer voor verdroging. Maatregelen zijn er nu op gericht om het grond- en oppervlaktewater op basis van natuurlijk peilbeheer op natuurfuncties af te stemmen. Daarbij wordt rekening gehouden met de aanwezige landbouw. Ook worden vispassages aangelegd. De herinrichting van de middenloop is in 2015 nagenoeg voltooid, nu staan de boven- en de benedenloop op het programma.

Beter beleefbaar maken Zo'n prachtig beekdal vraagt erom bewonderd te worden. Wat dat betreft valt er nog veel te winnen in het Reestdal. Bij verdere herinrichting wordt daarom gezocht naar bijzondere belevingsmogelijkheden.

29 Bargerveen

Projectgegevens

Naam	Bargerveen
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	32 (Schoonebeeker Diep) 32.1, 32.2, 32.3, 32.4, 32.5, 32.6
Resultaat	Voor het project Bargerveen-Schoonebeek bestaat de verwervingsopgave/functiewijziging uit 339 ha en de inrichtingsopgave uit 393 ha.
Opgave	De projectopgave voor het Bargerveen is primair gericht op het behoud, bescherming en ontwikkeling van Natura 2000-gebied Bargerveen en is ondergebracht bij de Bestuurscommissie Bargerveen-Schoonebeek (BC). De BC is ingesteld door de provincie. In deze opdracht worden drie hydrologische bufferzones ingericht. Hierbij dient tevens de wateroverlastproblematiek in de dorpen zoveel mogelijk te worden opgelost en de landbouwstructuur (zuid) verbetert te worden. De maatregelen zijn en worden inhoudelijk uitgewerkt tot inrichtingsplannen die door de BC zijn vastgesteld. Op dit moment wordt gewerkt aan de voorbereidingen om met de uitvoering te kunnen starten. Binnen deze opdracht wordt ook een deel van de PAS-maatregelen meegenomen, waaronder de realisatie van de schaapskooi. De BC heeft ook de opdracht om de restant NNN-percelen te verwerven om zodoende tot afronding van de inrichting van het Bargerveen te komen. De inrichting valt nu nog niet onder de opdracht van de BC. Gezien de voorgeschiedenis rondom Bargerveen-Schoonebeek wordt momenteel een inventarisatie van 'oude afspraken/verplichtingen' m.b.t. het gronddossier geïnventariseerd door de provincie. Op basis hiervan kan gericht een aanvullende opdracht aan de BC verstrekt worden. Door de aard van de maatregelen ligt het voor de hand deze maatregelen en enkele aanverwante maatregelen onder te brengen bij de BC Bargerveen-Schoonebeek. Hierdoor wordt gebruikt gemaakt van bestaande sturingslijnen en organisatiestructuur, waarbij het secretariaat door Prolander wordt gevoerd. Dit betekent wel een verbreding van de huidige opgave, ook voor verwerving en inrichting. Schoonebekerdiep (32) wordt momenteel herijkt in opdracht van het waterschap. Afhankelijk van de uitkomsten wordt bepaald hoe hiermee wordt omgegaan en of dit consequenties heeft voor de huidige opgave in de zuidelijke buffer. Vooralsnog is de aanname dat de huidige opdracht voor de zuidelijke buffer gecontinueerd kan worden. (32) Beëindigen van een pluimveehouderij in het kader van de PAS. Deze opdracht wordt momenteel uitgevoerd door Prolander (grond) in opdracht van de provincie. Gezien de relatie van het pluimveebedrijf met eventuele ontwikkelingen in de buffer zuid, het uitgeven van ontwikkelruimte en mogelijke structuurverbetering voor andere bedrijven, is het advies om deze PAS-maatregel ook onder de BC te laten vallen, waarbij de huidige werkwijze met team Grond als trekker, wordt voortgezet. De 'harde' inrichtingsmaatregelen (32) in het kader van de PAS binnen het bestaande natuurgebied Bargerveen worden uitgevoerd in samenhang met de overige maatregelen voor het Bargerveen. Door werk met werk te maken is het logisch om deze maatregelen mee te nemen in uitvoering van de opdracht van de BC, mede ook op verzoek van SBB. Het Projectbureau kan hierin faciliteren. De lopende Icoon projecten (32.1, 32.2, 32.4) onder de BC Bargerveen-Schoonebeek zijn volop aan de gang. De benodigde percelen zijn beschikbaar voor inrichting. Voor de 'Bufferzone-Zuid' (32.4) geldt dat er nog 2 extra boerderijverplaatsingen nodig zijn voor er gestart kan worden met de inrichting. Dit is bestuurlijk geregeld en wordt op dit moment onder de BC opgepakt. De verwerving van 'Zuid' (32.3) is gereed, dit wil zeggen aankoop ten behoeve van ruilgrond voor het vrijmaken van de buffer Zuid en landbouwstructuurverbetering. Met een aanpassing van de

Projectgegevens (vervolg)

blokgrens is een verbreding van de opgave ontstaan, die realisatie vergemakkelijkt door vereenvoudiging van grondruil. Inmiddels is gestart met de planvorming voor dit deelgebied.
Verwerving perceel noordelijk van Weiteveen (32.6) is op dit moment nog niet mogelijk wegens een erfpachtcontract. Deze loopt af waarna de contacten opnieuw gelegd worden met de eigenaar. De verwerving is randvoorwaardelijk om de inrichting te kunnen afronden. De huidige planning van de verwerving zal naar achter schuiven. Verder ontbreekt er (qua obstakelvrij maken) nog één perceel waarvoor ruilmogelijkheden met de gemeente verkend zijn.
De ambitie van de BC is om ook andere doelstellingen mee te koppelen in de opgave. In de projecten wordt nu al invulling gegeven aan doelstellingen vanuit recreatie en vrijetijdseconomie. Voorbeelden zijn wandelpaden, aansluitingen op het fietsroutenetwerk en realisatie schaapskooi (met behulp van 'Buurtsupport').

Organisatie

Bestuurscommissie Bargerveen-Schoonebeek Binnen het gebied Bargerveen is de Bestuurscommissie Bargerveen-Schoonebeek actief. De bestuurscommissie is opdrachtnemer. De Commissie heeft een brede samenstelling, zodat alle betrokkenen, Gemeente, Landbouw, Waterschap, SBB, NAM, en de Provincie zijn vertegenwoordigd. Prolander voert het secretariaat van de BC.
Deze commissie is bezig met de realisatie van de Icoon-projecten (inrichting 3 bufferzones) en verwerving restant NNN. Het ligt voor de hand dat de opdracht voor deze BC wordt uitgebreid met de maatregelen binnen en rondom het gebied die nog geen onderdeel zijn van de bestaande opdracht. Te meer omdat het beoogde tijdpad van de aanvullingen en de bestaande opdracht samen vallen.

Projectbureau Bargerveen-Schoonebeek De voorbereiding, organisatie en uitvoering van de werkzaamheden wordt gecoördineerd door Prolander. Prolander heeft daarvoor het Projectbureau Bargerveen-Schoonebeek in het leven geroepen. Verder is er een subcommissie verantwoordelijk voor het opstellen van het ruilplan.

Beheercommissie Beheer, Onderhoud en Monitoring Voorgesteld wordt om onder de BC Bargerveen-Schoonebeek een beheercommissie in te stellen (voor afstemming en voorbereiding over de voortgang en de inhoudelijke resultaten van maatregelen, onderzoek en monitoring – zie ook projectsheet 30). Door Prolander het secretariaat te laten voeren is de afstemming tussen het projectbureau en de BC geborgd. Voor het Bargerveen zal in de praktijk SBB de PAS-maatregelen voor aanvullend beheer, monitoring en onderzoek 1 op 1 gaan uitvoeren. Met name voor hydrologische aspecten is afstemming met het waterschap vereist. De beheercommissie zit kort op het werk (de opgave PAS) en heeft met name de rapportageverantwoording richting Provincie. In de praktijk zal door de instelling van het Projectbureau de beheercommissie een korte lijn houden met het bureau en wordt de afstemming met de BC geborgd.

Bestuurscommissie Bargerveen-Schoonebeek — **Projectbureau Bargerveen-Schoonebeek** — **Beheercommissie Bargerveen**

Opdrachtnemer/projecttrekker Bestuurscommissie Bargerveen-Schoonebeek is opdrachtnemer. Prolander voert het secretariaat en is projecttrekker. Voortzetting van de huidige opdracht en verbreding opdracht via de Provincie regelen.

Ondersteunende partijen Staatsbosbeheer, Landbouw, waterschap Vechtstromen, gemeente Emmen, NAM, Kadaster, Provincie en Prolander.

Overige Overlegvormen Overleg met de Duitse partners zoals het Natuurpark Bourtanger Moor/Veenland en de Duitse gemeenten , bijvoorbeeld in het kader van Interreg V.

Prognose start project(organisatie) Lopend

Planning fasering

Een deel is reeds verworven en beschikbaar voor inrichting. De buffers Noord en West zullen op termijn beschikbaar komen, al dan niet met inzet van vervangende grond. Hier is een traject op gezet. De zuidelijke buffer is onderhanden in het kader van een wettelijke verkaveling en wordt in dat proces zoveel als mogelijk vrijgemaakt.

Aandachtspunten

- Planning buffer Westzijde (32.6) schuift door naar achteren.
- De BC dient de afspraken over het toekomstig eigendom, beheer en onderhoud voorafgaand aan de inrichting nog vast te leggen. Hiervoor is aandacht gevraagd door de gebiedspartners.
- Verwerving van een NNN-perceel kan beschouwd worden als afronding, maar wel cruciaal voor de realisatie van de vernattingsopgave.
- Inventarisatie van 'oude afspraken' voor grond of inrichting moeten meegenomen worden in de beschrijving van de aanvullende opdracht die de BC ontvangt van de provincie.
- De maatregelen vanuit Emmen-Zuid zijn nog niet volledig uitgevoerd/afgerond. Momenteel wordt geïnventariseerd welke werkzaamheden nog moeten plaatsvinden. Deze moeten als mee-koppelkans, door werk met werk te maken worden meegenomen in de realisatie van de buffer Weiteveen en Noord.
- De wateropgave in de Structuurvisie H20 is gekoppeld aan het Schoonebekerdiep (20.000 m^3).
- Voor de Ecologische Verbindingszones zijn geen financiële middelen beschikbaar. De EVZ's worden meegenomen in de opgave en worden, gezien het ontbreken van de middelen, gezien als kans. Voor Bargerveen gaat het om het Oosteindse Veen en het Schoonebekerdiep.
- Aandacht voor borging van het contact met de Duitse gebiedspartners.
- Er is een 'Inspiratieboek Schoonebekerdiep'. De ideeën en voorstellen in het inspiratieboek hebben een netwerkachtig en veelal kleinschalig (knooppuntachtig) karakter, zoals visplekken, picknickplaatsen en verbindende fietspaden. Dit boek bevat ideeën die mee-gekoppeld kunnen worden bij de inrichting van de zuidelijke buffer.

Toelichting

Het Bargerveen is met een oppervlakte van 2.100 hectare het grootste aaneengesloten veengebied van Nederland. Het maakt deel uit van het ooit zeer uitgestrekte Bourtanger Moor. Vanaf de middeleeuwen veranderde dit ondoordringbare moerasgebied geleidelijk aan van karakter. Mensen begonnen er op kleine schaal veen te steken om in de vraag naar turf te voorzien. Vanaf het midden van de 19e eeuw werd deze vervening grootschalig aangepakt.

Beheer gericht op herstel van levend hoogveen Sinds de jaren '60 heeft Staatsbosbeheer gronden in het Bargerveen verworven. Het beheer is erop gericht om de nog aanwezige kern levend hoogveen te beschermen en het areaal levend hoogveen uit te breiden. Dat wil zeggen dat er veenvorming kan plaatsvinden door de groei van veenmos. Om dit doel te bereiken, worden drie hydrologische bufferzones aan de noord-, zuid- en westkant ingericht. Hoog- en laagwaterbekkens die door kades van het natuurreservaat worden gescheiden, zorgen voor een gelijkmatiger waterstand. In natte tijden wordt overvloedig regenwater in de bufferzones opgevangen. In droge periodes bieden de buffers tegendruk, waardoor water beter wordt vastgehouden in het reservaat en verdroging wordt tegengegaan. Zo ontstaan optimalere condities voor veengroei. Bij de inrichting van de bufferzones is voorzien in recreatief en landbouwkundig medegebruik.

Afstemming op belangen van landbouw en dorpen Een belangrijk aandachtspunt bij de inrichting en het beheer is de afstemming van de waterhuishouding in het Bargerveen op die van de landbouw in het omliggende gebied. Het Bargerveen heeft een bijzondere waterhuishouding. De veenbasis in de ondergrond mag niet uitdrogen, omdat anders het veengebied onherstelbare schade oploopt door verdroging. het veengebied verdroogt. Op het maaiveld moet het op een aantal plekken juist droger worden. Tegelijkertijd mogen landbouwgronden niet natter worden. Aan de zuidzijde is juist een verbetering van de waterhuishouding (qua peil en

Toelichting (vervolg)

aan- en afvoer) voor de landbouw afgesproken; een complex vraagstuk dat zich tot over de Duitse grens uitstrekt.

Bij de verwerving van grond ten behoeve van de natuurdoelen wordt onder andere via grondruil gestreefd naar verbetering van de landbouwstructuur. Daarnaast heeft de landbouwsector er belang bij dat het Bargerveen zo wordt ingericht dat het niet aantrekkelijk is voor ganzen. Een ander belangrijk aandachtspunt is het tegengaan van wateroverlast in de aangrenzende dorpen Nieuw-Schoonebeek, Weiteveen en Zwartemeer.

Unieke biodiversiteit trekt veel bekijks Dankzij het uitgekiende waterbeheer herbergt het Bargerveen een unieke rijkdom aan planten en dieren die horen bij overgangsvenen, slenken en veenbeken. Hier leven 220 vogelsoorten, 30 libellensoorten, 25 soorten dagvlinders, reeën, bunzingen, hermelijnen, adders, gladde slangen en levendbarende hagedissen. Steeds meer natuurliefhebbers, fietsers en wandelaars ontdekken het gebied. Het dorp Weiteveen ontwikkelt zich tot een drukbezocht toeristisch centrum dankzij de bouw van een nieuw kooiencomplex voor schapen en runderen met recreatieve faciliteiten. Vanuit het Veenloopcentrum, een particulier initiatief van dorpsbewoners, worden onder begeleiding van gidsen wandeltochten in het natuurreservaat georganiseerd. Bij de verdere inrichting van het Bargerveen wordt gezocht naar mogelijkheden om het huidige stelsel van recreatieve paden te versterken en te verbeteren, onder andere door aansluiting op het netwerk aan de Duitse kant van het hoogveengebied.

Grensoverschrijdende samenwerking Het Bargerveen is sinds 2006 onderdeel van het 40 km² grote Internationale Natuurpark Bourtanger Moor-Veenland. Dit samenwerkingsverband van Duitse overheden, gemeente Emmen en provincie Drenthe richt zich op versterking van recreatie en toerisme, kennisuitwisseling, natuur- en milieuherstel en educatie. Het Natuurpark maakt eveneens deel uit van het Europese verbond van natuurparken.

30 OMB-commissie Bargerveen

Projectgegevens

Naam	OMB-commissie Bargerveen
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	32 (Bargerveen beheer, onderzoek en monitoring)
Resultaat	Uitvoering van de PAS-maatregelen die onder aanvullend beheer vallen, zijn jaarlijks terugkerend en een aanvulling op het reguliere beheer van de terreinbeheerder. De maatregelen op het gebied van onderzoek en monitoring zijn met name gericht op het vastleggen van de bestaande situatie en inzicht verkrijgen in de effecten en resultaten van de verschillende PAS en Natura 2000 (beheers) maatregelen. Met deze maatregelen wordt bijgedragen aan het behalen van de gestelde Natura 2000 doelstellingen.
Opgave	Bij de opgave voor de ambtelijke Onderzoek-Monitoring-Beheer-commissie (OMB) wordt onderscheid gemaakt tussen drie onderwerpen: beheer, onderzoek en monitoring. **Beheer** De beheeropgave is gericht op aanvullend beheer door de terreinbeheerder in het kader van de PAS. Het zijn veelal jaarlijks terugkerende maatregelen die rechtstreeks door de beheerder kunnen worden uitgevoerd. **Onderzoek** Voor het Bargerveen worden diverse onderzoeken uitgevoerd die nodig zijn om onderbouwd te kunnen sturen op de maatregelen en/of deze bij te stellen. De onderzoeken dragen bij aan de uitvoering van de beheermaatregelen om de gestelde Natura 2000 doelen te halen. **Monitoring** Monitoring zal op het gebied van flora, fauna en hydrologie plaatsvinden. De monitoring geeft inzicht in de effecten van het beheer ten opzichte van de gestelde Natura 2000 doelen. De resultaten maken het mogelijk om indien nodig het beheer bij te stellen.

Organisatie

Voor de uitvoering van deze opgaven wordt een OMB-commissie ingesteld. In de OMB-commissie komen de verschillende onderwerpen, beheer, onderzoek en monitoring samen. Er vind afstemming plaats over de voortgang, resultaten en de effecten van de PAS-maatregelen ten opzichte van de Natura 2000 doelstellingen.
De maatregelen in het kader van aanvullend beheer worden veelal door de terreinbeheerder zelf uitgevoerd. Afstemming hierover vindt plaats in de beheercommissie.
De OMB-commissie is verantwoordelijk voor de uitwerking en uitvoering van de benodigde onderzoeks- en monitoringsvragen en kijkt of er eventueel bundeling of combinaties van onderzoeken mogelijk zijn.
De OMB-commissie legt middels een rapportage verantwoording af aan de provincie. Hierin wordt onder andere gerapporteerd over de voortgang en de effecten van de gestelde N2000-doelen. Onderdeel van deze verantwoording is de verplichte 'schouw', nu veldbezoek PAS genaamd.
De OMB-commissie wordt samengesteld uit vertegenwoordigers van de in het Natura2000-gebied aanwezige terreinbeheerders. Het secretariaat van de OMB-commissie wordt gevoerd door Prolander. Dit zorgt voor een uniforme rapportage van de verschillende beheercommissies aan de provincie. Daarnaast vormt Prolander de verbinding tussen de verschillende beheercommissies onderling.
In het gebied van het Bargerveen is op dit moment de bestuurscommissie Bargerveen (BC) actief met daaronder een Projectbureau Bargerveen-Schoonebeek. De BC zal gebruikt worden voor de externe communicatie bij uitvoering van de maatregelen. De rapportage vindt plaats, zoals hierboven beschreven, rechtstreeks aan de provincie.
Voor Bargerveen kan opgemerkt worden dat door het projectbureau Bargerveen-Schoonebeek, waarin ook SBB en het Waterschap zitting hebben, een korte lijn heeft met de beheercommissie. Het is van belang deze lijn te borgen vanwege de raakvlakken die er zijn tussen de opgave van de BC en de opgave voor de OMB-commissie.
Opdrachtnemer/projecttrekker Voor het Bargerveen zal het beheer, onderzoek en de monitoring 1-op-1 naar SBB gaan. SBB is dan projecttrekker en via de beheercommissie vindt afstemming met het WS plaats. Voor

Organisatie (vervolg)

een eenduidige afstemming en coördinatie wordt gebruik gemaakt van Prolander. Mede vanwege het project-bureau zal de afstemming en communicatie via korte lijnen verlopen.

Ondersteunende partijen WS en Prolander (Projectbureau)

Overige Overlegvormen BC en het bufferoverleg gevoerd vanuit het Projectbureau

Prognose start project(organisatie) 2015

Planning fasering

Conform Programma Natuurlijk Platteland

Aandachtspunten

Binnen deze opgave worden diverse onderzoeken uitgevoerd. Omdat er vergelijkbare onderzoeken plaatsvinden in andere Natura 2000 gebieden, wordt door de provincie gekeken naar de mogelijkheden om voor een aantal onderwerpen een centrale coördinatie of afstemming te organiseren. Op deze manier kan de kwaliteit beter beheerst worden, kan er wellicht aanbestedingsvoordeel worden behaald en wordt opgedane kennis geborgd.

31 OMB-commissie Drents-Friese Wold

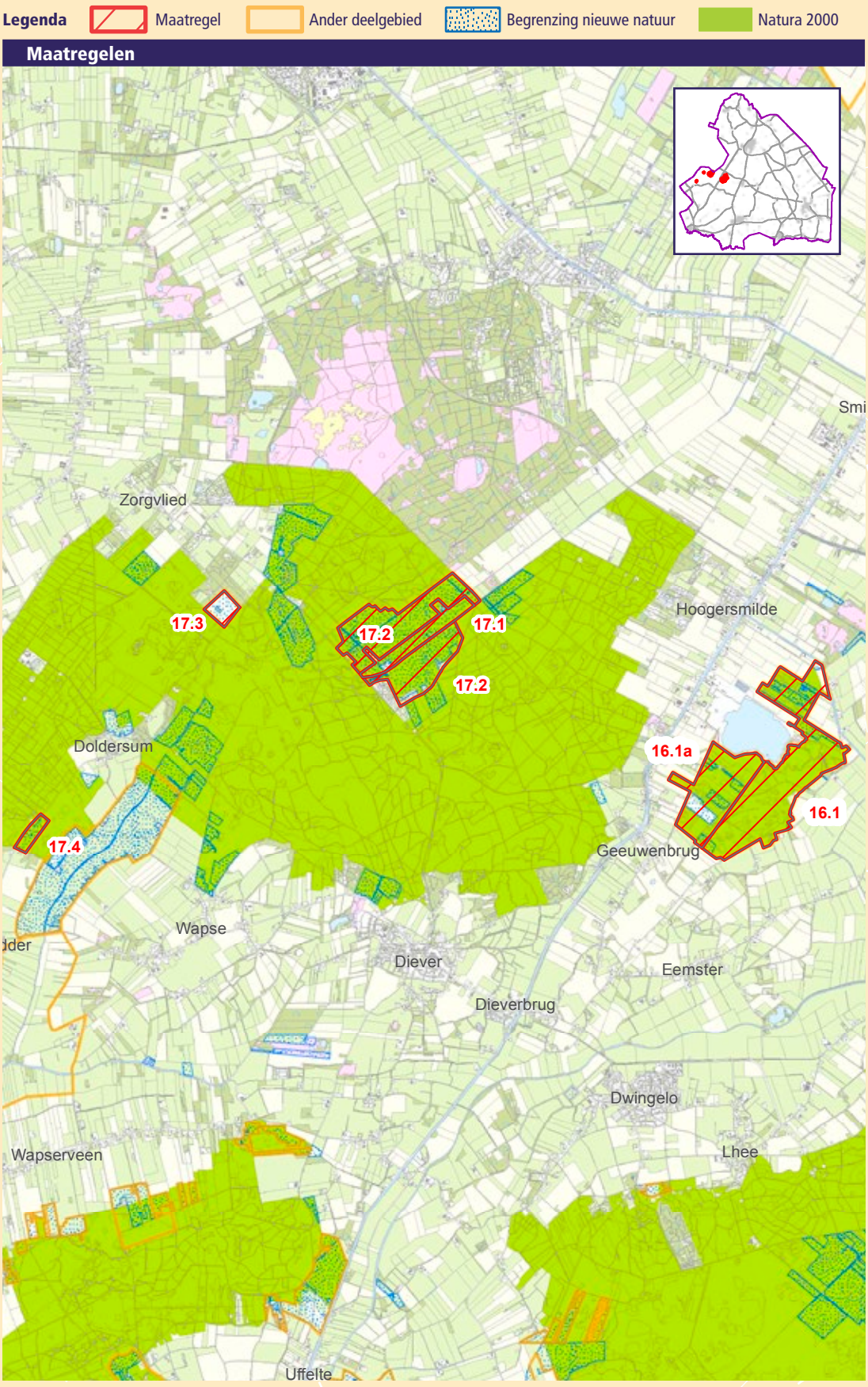

Projectgegevens

Projectnaam	OMB-commissie Drents-Friese Wold
Looptijd	2015-2021
Uniek ID	16 en 17
Resultaat	Uitvoering van de PAS-maatregelen die onder aanvullend beheer vallen, zijn jaarlijks terugkerend en een aanvulling op het reguliere beheer van de terreinbeheerder. De maatregelen op het gebied van onderzoek en monitoring zijn met name gericht op het vastleggen van de bestaande situatie en inzicht verkrijgen in de effecten en resultaten van de verschillende PAS en Natura 2000 (beheers) maatregelen. Met deze maatregelen wordt bijgedragen aan het behalen van de gestelde Natura 2000 doelstellingen.
Opgave	De opgave voor het Drents-Friese Wold is primair gericht op het behoud, bescherming en ontwikkeling van Natura 2000 gebied Drents-Friese Wold en het Leggelderveld. Hieronder vallen ook het Doldersummerveld en het Bouwersveld-Koelingsveld. Bij de opgave voor de ambtelijke Onderzoek-Monitoring-Beheer-beheercommissie (OMB) wordt onderscheid gemaakt tussen drie onderwerpen: beheer, onderzoek en monitoring. **Beheer** De beheeropgave is gericht op aanvullend beheer door de terreinbeheerder in het kader van de PAS. Het zijn veelal jaarlijks terugkerende maatregelen die rechtstreeks door de beheerder kunnen worden uitgevoerd. **Onderzoek** Voor het Drents-Friese Wold worden diverse onderzoeken uitgevoerd die nodig zijn om onderbouwd te kunnen sturen op de maatregelen en/of deze bij te stellen. De onderzoeken dragen bij aan de uitvoering van de beheermaatregelen om de gestelde Natura2000 doelen te halen. **Monitoring** Monitoring zal op het gebied van flora, fauna en hydrologie plaatsvinden. De monitoring geeft inzicht in de effecten van het beheer ten opzichte van de gestelde Natura 2000 doelen. De resultaten maken het mogelijk om indien nodig het beheer bij te stellen.

Organisatie

Voorgesteld wordt om een OMB-commissie in te stellen. In de OMB-commissie komen de verschillende onderwerpen, beheer, onderzoek en monitoring samen. Er vind afstemming plaats over de voortgang, resultaten en de effecten van de PAS-maatregelen ten opzichte van de Natura 2000 doelstellingen.
De maatregelen in het kader van aanvullend beheer worden veelal door de terreinbeheerder zelf uitgevoerd. Afstemming hierover vindt plaats in de OMB-commissie.
De OMB-commissie is verantwoordelijk voor de uitwerking en uitvoering van de benodigde onderzoeks- en monitoringsvragen en kijkt of er eventueel bundeling of combinaties van onderzoeken mogelijk zijn.
De OMB-commissie legt middels een rapportage verantwoording af aan de provincie. Hierin wordt onder andere gerapporteerd over de voortgang en de effecten van de gestelde N2000-doelen. Onderdeel van deze verantwoording is de verplichte 'schouw', nu veldbezoek PAS genaamd.
De beheercommissie wordt samengesteld uit vertegenwoordigers van de in het Natura 2000 gebied aanwezige terreinbeheerders. Voor het Drents-Friese Wold zullen de twee waterschappen en de vier terreinbeheerders betrokken worden. Het secretariaat van de OMB-commissie wordt gevoerd door Prolander. Dit zorgt voor een uniforme rapportage van de verschillende beheercommissies aan de provincie. Daarnaast vormt Prolander de verbinding tussen de verschillende OMB-commissies onderling.
Er is inmiddels voor de LIFE+ aanvraag een werkgroep monitoring ingesteld onder de BC. Gezien de specifieke eisen vanuit Brussel wordt deze werkgroep gecontinueerd. Uiteraard wordt in de opzet van de beheercommissie gekeken hoe hier een juiste verbinding in gelegd kan worden.

Organisatie (vervolg)

Om tot een goede en zorgvuldige inbedding van deze opgaven te komen is het belangrijk dat de opgave van de BC, de toevoeging van Life+ en de verbreding vanuit Programma Natuurlijk Platteland in een notitie uitgewerkt worden.

Belangrijk onderwerp van deze uitwerking is de benodigde organisatiestructuur met de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verschillende overlegverbanden.

Na ontbinding van de BC, zal de OMB-commissie ondergebracht worden bij de Stuurgroep Regionaal Landschap en de bijbehorende projectgroep.

Opdrachtnemer/projecttrekker Secretariaat van de OMB-commissie kan gevoerd worden door Prolander. Realisatie van maatregelen kunnen veelal uitgevoerd worden door de betreffende beheerders. Definiëring van onderzoek en monitoring wordt afgestemd en voorbereid met het waterschap.

Prognose start project(organisatie) De OMB-commissie kan meteen ingesteld worden. De eerste actie is het verdelen van (beheer)maatregelen en middelen onder de beheerder(s) en hierbij inzicht geven welke maatregelen er reeds onder LIFE worden uitgevoerd. Voor onderzoek en monitoring moet dit ook uitgezocht worden. Er zijn onderzoeken die in het kader van LIFE worden opgepakt (zoals de zwarte specht). Prolander kan dit overzicht voor de OMB-commissie uitwerken in afstemming met LIFE+ en Oude Willem.

Planning en fasering

Conform Programma Natuurlijk Platteland

Aandachtspunten

- Indien aanvullend beheer 1 op 1 bij de terreinbeheerders wordt weggezet, zal als tussenstap een verdeling van maatregelen en financiële middelen moeten plaatsvinden. Een deel loopt al via de LIFE+ aanvraag.
- Een belangrijke opgave ten aanzien van de regionale grondwaterstand is de reductie van waterwinning bij Terwisscha. Deze wordt als randvoorwaardelijk beschouwt voor het halen van de doelen op lange termijn. De maatregel is onderdeel van een samenhangend pakket aan maatregelen, waarvan ook Oude Willem, Vledder Aa en bosomvorming onderdeel uitmaken.
- Binnen deze opgave worden diverse onderzoeken uitgevoerd. Aangezien er vergelijkbare onderzoeken plaatsvinden in de andere Natura 2000 gebieden, wordt door de provincie gekeken naar de mogelijkheden om voor een aantal onderwerpen centrale coördinatie of afstemming te organiseren. Op deze manier kan de kwaliteit beter beheerst worden, kan er wellicht aanbestedingsvoordeel worden behaald en wordt opgedane kennis geborgd.
- Mogelijkheden voor integrale begrazing voor de gebieden Berkenheuvel en Dieverderzand worden door de beheerders verkend. Dit vraagt om een nadere inhoudelijke uitwerking in de Beheercommissie en afstemming met partners.

Toelichting

In 2014 heeft de provincie Drenthe besloten om het Nationaal Park Dwingelderveld, Nationaal Park Drents-Friese Wold en het Natura 2000-gebied Holtingerveld in samenhang op te pakken. Deze parken, die liggen binnen wat met Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek wordt aangeduid, zijn van groot belang voor natuur, recreatie en toerisme in Zuidwest-Drenthe.

Samenhang in de versterking van natuur, landschap en economie Het Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek zet in op:

- Behoud van het grootste natte heidegebied van West-Europa: Dwingelderveld.
- Behoud en ontwikkeling van het natuurlijke brongebied van de Vledder Aa met bijbehorend landschap van bos, beek en hei in het Drents-Friese Wold en daaraan toegevoegd het Leggelderveld.
- Behoud en ontwikkeling van het door ijs en oorlog gevormde oerlandschap Holtingerveld.

Toelichting (vervolg)

- Beheer en ontwikkeling van de natuurgebieden worden gecombineerd met vergroting van de recreatieve toegankelijkheid en beleefbaarheid in en om deze gebieden. In dat kader wordt met toeristische organisaties en ondernemers in de regio samengewerkt aan een toeristisch-recreatief sterk product. Ook wordt ruimte geboden aan onderzoeksinstituten en onderwijsinstellingen om de ecosystemen en de rol van de mens daarin te bestuderen. Daarnaast wordt ingezet op een sterkere wisselwerking tussen de belangrijke natuurgebieden en de landschappelijk waardevolle gebieden daartussen en aan de randen. Dat wordt enerzijds gedaan ter versterking van de recreatieve infrastructuur en anderzijds voor het behoud van cultuurhistorisch erfgoed en landschappelijke en ecologische kwaliteiten in de rand- en tussengebieden.

Aanpak van de opgaven De ontwikkelopgave wordt enerzijds ingevuld vanuit de opgaven voor NNN (maken en versterken van natuurgebieden), Natura 2000 en KRW. Voor Natura 2000 is nog een groot aantal ingrepen nodig om de instandhoudingsdoelen voor de lange termijn zeker te stellen, onder andere afronding van het inrichtingsplan Dwingelderveld, realisatie van het project SpierMoraine en inrichting van het Anserveld, deels in combinatie met de waterbergingsopgave (klimaatbuffers). Vanuit KRW liggen er ook opgaven voor hermeandering, waterkwaliteitsverbetering en waterberging in de Vledder Aa en de Ootmaanlanden. Verder speelt de waterwinning Terwisscha een rol van betekenis.